AMERIKAANSCHE CULTUUR IN DE PRACTIJK

DOOR

M. C. VAN MOURIK BROEKMAN

N.V. A. W. SIJTHOFF'S UITGEVERSMAATSCHAPPIJ — LEIDEN

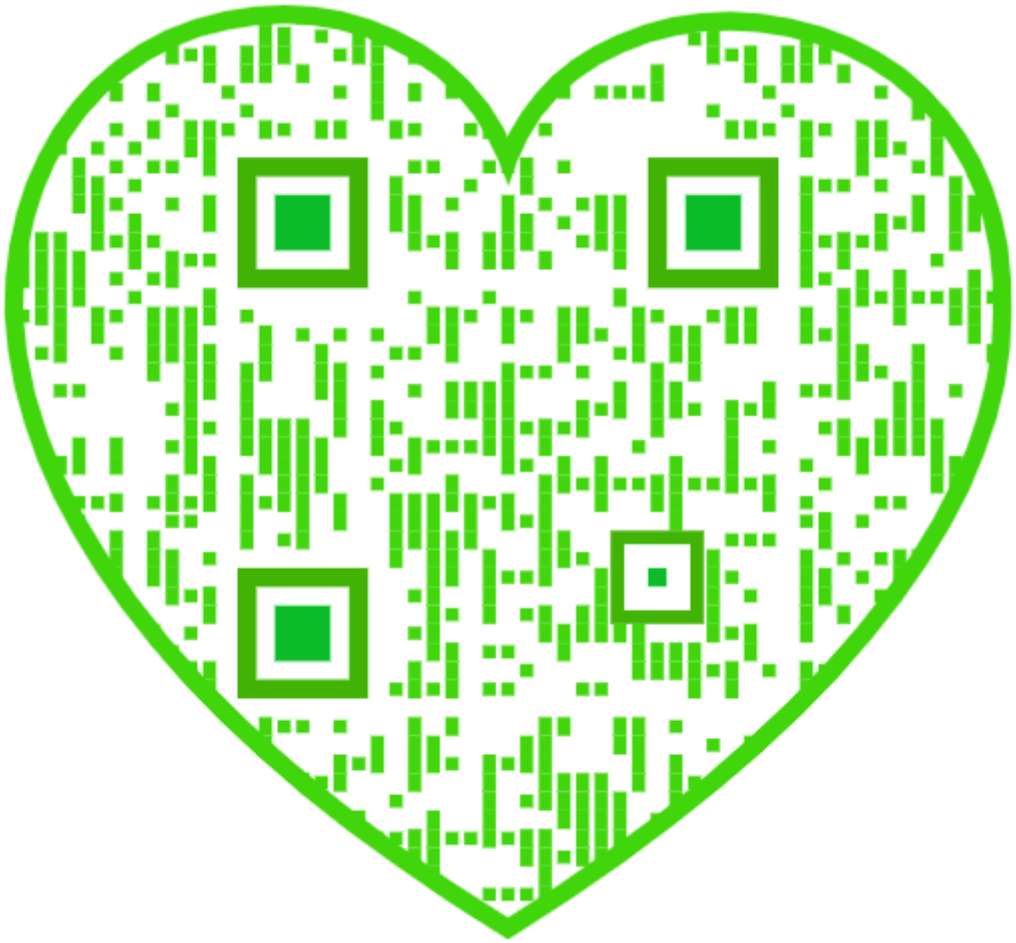

AMERIKAANSCHE CULTUUR IN DE PRAKTIJK

DOOR

M. C. VAN MOURIK BROEKMAN

A. W. SIJTHOFF'S UITGEVERSMAATSCHAPPIJ - LEIDEN

AMERIKAANSCHE CULTUUR IN DE PRACTIJK

WOORD TER INLEIDING

Het doel van dit boek is aldus te bepalen: Het wil doordringen in het Amerikaansche lèven om den géést er van te peilen. Het Amerikaansche leven is het leven in zijn lengte en breedte — het leven van volk, rassen, de geschiedenis, het cultuurbestaan, het sociale, politieke leven. De Amerikaansche geest is het leven in zijn diepte — het leven naar den zin ervan gepeild. De geaardheid dus van wat menschen in Amerika persoonlijk of gemeenschappelijk, persoonlijk èn gemeenschappelijk typeert. Het onderwerp is m. i. historisch-psychologisch te behandelen. De ontwikkelingsgang is terdege na te gaan om tot de zielsgesteldheid van het Amerikaansche leven te kunnen komen in begrip. Vandaar het eerste geschiedkundige hoofdstuk, zij het ook slechts een korte schets, waarbij in verband met het in 1926 herdenken van de stichting van Nieuw-Amsterdam aan de oudste Hollandsche kolonisatie bijzondere aandacht wordt geschonken.

Hierna worden het politieke en oeconomische leven geteekend, waarin het gansche geestelijk-zedelijke bestaan diep wortelt. Het is belangrijk met het oog op den invloed van de Vereenigde Staten op West-Europa om de laatste gegevens over de welvaart en de oeconomische ontwikkeling van Amerika te kennen, waartoe een boek van gezaghebbende Duitsche zijde in staat stelt. Echter blijft het accent vallen op den geestelijken kant van het leven, en is uit een oogpunt van cultuurbelang voortdurend de vraag gesteld en de beantwoording voorbereid: wat de duidelijk zichtbare ontwikkeling

van het Europeesche leven in Amerikaansche banen gaat beteekenen.

Waar oordeelen zullen worden uitgesproken, hetgeen onvermijdelijk is, zullen zij op generalisatie berusten. Zij zijn subjectief tevens. Generalisatie is een gerechtvaardigd proces in alle werkelijkheidsbeoordeeling. Of zij juist is, de werkelijkheid nadert, hangt af van dat andere, den subjectieven factor: de heldere blik van den waarnemer. Men zal diens oordeel altijd mogen en moeten toetsen aan dat van anderen. Echter kan geen meerderheid van stemmen de beslissing brengen omtrent den „waren" kijk op de dingen. Een persoonlijk oordeel staat het sterkst, wanneer het zich als een hypothese laat gebruiken, welke inderdaad een verklaring biedt van verschijnselen, deze ordent tot een begrijpelijk geheel. Wanneer het echter een samengesteld gegeven betreft als een volksleven, in het bijzonder van zulk een gedifferentieerd bestaan als het Amerikaansche, is dit uit den aard der zaak zeer moeilijk; onmogelijk is het om één alles-verklarend beginsel te geven, een natuurwet van het Amerikaansche leven. Men kan bezwaarlijk verder komen dan tot het constateeren van een eenheid van tegendeelen. Maar die eenheid is er dan toch, en ook wel aan te wijzen.

DE HISTORISCHE ONTWIKKELING VAN HET AMERIKAANSCHE GEMEENEBEST

Eenige geschiedkundige feiten moeten vooropstaan om, gelijk betoogd is, in het Amerikaansche leven te kunnen doordringen. Van Amerika gewagende, denken wij alleen aan de Vereenigde Staten. En dat niet alleen, maar speciaal aan wat daarin het overwicht heeft, het van origine Engelsche element, hetwelk zich geleidelijk aan omgezet heeft in een Amerikaansch-Engelsche gesteldheid. Daar deze overheerschend is, laten wij Spaansche en Fransche invloeden onbesproken. De laatste zijn overigens wel belangrijk gebleven, speciaal in de zuidelijke staten. De bewoner van Zuid- en Noord-Georgia, Alabana, Louisiana, Florida is een ander type dan de Yankee. Hij heeft iets Fransch behouden, gelijk duidelijk uitkwam in den burgeroorlog der zestiger jaren; hij is levendiger, wellevender, vormt nóg een type voor zich. Wellicht mede door invloeden van klimaat en levenswijze is de zuidelijke Amerikaan der Vereenigde Staten anders dan die in het noorden en noord-oosten woont.

Gaan wij dit dus voorbij, wij doen het niet ten aanzien van een oorspronkelijk element van cultuurvorming, dat wel spoedig verzwakte en zich oploste, maar toch historische beteekenis heeft en zeker door Hollanders mag worden herdacht, het Hollandsche nl.

Feitelijk is de historie van Noord-Amerika mede door Hollandsche immigratie begonnen. De Amerikaansche geschiedenis is eene van slechts drie eeuwen, en het is wel een bewijs van de activiteit der Neder-

landers, dat zij reeds in het begin der 17de eeuw deel hebben gehad aan de exploratie, van Europa uit, van de Nieuwe Wereld.

De Oostindische Compagnie heeft in 1609 bij contract d. d. 8 Januari, aan een Engelschen zeevaarder Hudson de opdracht gegeven tot een onderzoekingsreis met een door de Compagnie uitgerust schip „De Halve Maene". Hij moest noordelijk van Nova Zembla een doorgang zien te vinden, dan zuidwaarts varen ter hoogte van 60 graden, verder trachten kennis van landen op te doen, waarvan hij een rapport zou uitbrengen met overlegging van zijn kaarten en journalen. Daarvoor zou hij als uitrustingskosten en tot onderhoud van zijn vrouw en kinderen 100 gulden ontvangen, terwijl deze bij onverhoopt omkomen van den kapitein 200 gulden zouden krijgen. Voor de reis zelve, zoo hij terugkwam — alzoo stond beschreven — „de Bewinthebberen van den voornoemden Hudson voor syne periculen, moeyten en konste sullen recompenseren tot hare discretie waarmede de voorn. Hudson tevreden is" [1]).

Hudson heeft een korte reis gemaakt. Den 2den September 1609 voer hij een rivier op tot waar nu Albany ligt, de hoofdstad van den staat New York, welke rivier later naar hem werd genoemd. Toen is hij naar Europa teruggekeerd en zelf in Engeland gebleven. Maar zijn mededeelingen betreffende een mogelijken huidenhandel met Indianen heeft verschillende ondernemende kooplieden schepen doen uitrusten. Tusschen 1612 en '21 is de handel begonnen, aangemoedigd door een besluit van de Staten van Holland in 1614, dat wie een nieuw land ontdekte en daarvan

[1]) Het Contract op bl. 14 en 15 van „The Dutch in New Netherland and the United States" presented by the Netherland Chamber of Commerce in America on occasion of the Hudson-Fulton Celebration in New York Sept. 25th to October 19th 1909 (geschreven door den secretaris T. Greidanus). Aan dit werkje is ook grootendeels het volgende verhaal van nederzettingen ontleend.

kennis gaf binnen veertien dagen bij zijn terugkeer in het vaderland, na vier reizen te hebben gemaakt naar dat nieuwe land, het monopolie van den handel aldaar zou krijgen.

Later in 1629 is naast deze verordening nog een andere gekomen, die eveneens zeer prikkelend werkte, nl. het patroons-systeem: dat wie een kolonie van 50 personen grondvestte, een gebied kreeg met een uitgestrektheid van 16 mijlen langs de rivier of 8 aan weerskanten, en verder zoo diep landwaarts als de positie van de kolonisten zou veroorloven — dit als een blijvende erfenis.

Vooral Adriaan Block en Hendrick Christiaanse hebben de omgeving van Manhattan, Long Island enz. onderzocht en in kaart gebracht, hetgeen in 1614 nog geleid heeft tot de oprichting van „The United New Netherland Company", die het gebied tusschen de Connecticut en Susquehana rivieren ging beheeren.

Eerst zijn er niet vele Hollanders te vinden geweest voor de koloniseering, maar in 1623 voeren 31 families van Waalsche afkomst met een schip „Nieuw Nederland" onder leiding van Jesse de Forest naar het westen. Bij het binnenvaren van de baai landden verschillende families op het land, dat zij naar de Zeven Provincien „Staten Eiland" noemden, terwijl anderen zich nestelden in een inham, later „Walen Bocht" geheeten, nu nog te herkennen in den verbasterden naam „Wallabout" te Brooklyn. Achttien families vestigden zich verder op, waar Albany ligt.

Reeds spoedig zijn moeilijkheden gerezen betreffende het recht van vestiging, omdat koning George van Engeland in 1606 beslag had gelegd op het gedeelte van Amerika, dat zich tusschen den 34sten en den 45sten breedtegraad uitstrekte.

In 1620 gebeurt het dat een Engelsch vaarder, Thomas Derner, op Manhattan Hollandsche pelshandelaren aantreft en hun zegt, dat zij op Engelsch grond-

gebied zijn, waarop dezen antwoorden dat zij bij hun vestiging geen Engelschen hadden gevonden. Als de Engelsche regeering er van hoort, wordt er een verordening gemaakt, waarbij alle land van oceaan tot oceaan tusschen den 40sten en 48sten graad in beslag wordt genomen. Voorshands blijft echter alles bij het bestaande, al vestigde de Engelsche gezant in Den Haag de aandacht der regeering op dit feit.

In 1621 is de Westindische Compagnie opgericht en stelt in 1625 Pieter Minuit aan tot gouverneur over de kolonie op Manhattan. In 1626 arriveert hij; hij heeft bij zich o. a. twee „ziekentroosters", Sebastiaan Jansen Krol en Jan Huyck om op het geestelijk welzijn der burgers te letten. Wij leggen hier even den vinger bij, omdat men hier de eerste mededeeling krijgt van het geestelijk ambt dat zulk een belangrijke rol heeft vervuld bij de vorming van het oude Amerikaansche leven. Deze ziekentroosters zijn overigens geen geordende predikanten geweest.

Als eerste daad schrijft de overlevering aan Pieter Minuit toe, dat hij het eiland Manhattan van de Indianen kocht voor 60 gulden, betaald in kralen, messen en dergelijke artikelen, waarvoor hij een gebied van ongeveer 22000 morgen land (acre) ontving. Een acre is 4047 vierkante meter. Zijn volgende werk was de bouw van een fort, het fort Amsterdam, van steen, aan den buitenkant met zoden toegedekt. Zoo althans is de gangbare voorstelling geweest tot voor kort. In Mei 1626 zou Minuit de stad Nieuw Amsterdam hebben gesticht. Het bestuur der stad New York bereidde voor Mei 1926 feesten voor ter herdenking. Echter is in 1925 bij Martinus Nijhoff een prachtig werk over „De Stichting van New York" verschenen, van dr. F. C. Wieder, den bibliothecaris der Leidsche Universiteits-bibliotheek, waarin deze opvatting wordt ondermijnd door bewijsstukken dat reeds in 1625, waarschijnlijk in Juli, Willem Verhulst het fort Amsterdam

oprichtte op het eiland Manhattan, welk fort gebouwd werd door den hem begeleidenden ingenieur Cryn Frederickszoon. Dit alles op last van de Westindische Compagnie. Minuit treedt pas in September 1626 in de plaats van Verhulst, die wegens slecht gedrag zijn ontslag krijgt.

De kolonie bouwde weldra ook een molen voor het malen van koren; de dorschvloer diende 's Zondags voor de godsdienstige samenkomst.

Van Nieuw Amsterdam voer men per schip noordwaarts om handel te drijven in huiden; een schip van 800 ton werd gebouwd om deze naar Nederland over te brengen. Reeds van het jaar 1630 zijn een paar cijfers bekend: exportwaarde *f* 130.000, importwaarde *f* 113.000, zoodat de kolonie een surplus had van *f* 17.000 uitvoer.

In dezen tijd is ook het reeds genoemde patroonsysteem opgekomen. De patroon werd hoofdmagistraat. Gedurende 10 jaar bleef men vrij van belasting, maar men mocht niet wegtrekken of van het land naar de stad komen. De patroons konden vrij handel drijven, behalve in huiden; hetgeen naar Europa werd verzonden, werd te Nieuw Amsterdam met 5% uitvoerrechten bezwaard. De pelzenhandel bleef monopolie van de W. I. C., terwijl het weven van kleeding verboden werd om de Hollandsche industrie te beschermen.

Onder deze regelen werden eenige kolonisaties begonnen; één werd uitgeroeid door Indianen, de andere was geen financieel succes, de beste werd, een eind de Hudson op gelegen, die van Kiliaan van Rensselaer. Na moeilijkheden met Pieter Minuit werd deze in 1632 teruggeroepen en vervangen door Wouter van Twiller, een neef van Rensselaer.

Deze Twiller heeft een slechten naam nagelaten: in sommige opzichten onzeker, zoodat hij den bijnaam kreeg van „de twijfelaar", was hij aan den anderen kant actief en ridderlijk. Toch wordt hij verdacht van

niet te groote eerlijkheid; terwijl de boerderijen van het bewind kwijnden, bloeide zijn eigen bezit.

Een van de dingen, die hem gekenmerkt hebben, is, dat hij een royalen dronk over zich had. Hij is een voorwerp geworden voor den spot van caricaturisten, die hem als een vet man hebben voorgesteld. In een spotwerk van Irving is hij de hoofdfiguur en wordt hij het type van de knickerbockers, een spotnaam voor de oude Hollanders. Knickerbocker geeft een soort gespannen kuitbroek aan.

Deze kenschetsing van Twiller als een potator schijnt een vrij algemeen euvel te hebben weergegeven. Het heet, dat de Hollanders veel dronken en dat het niet recht bloeien van hun ondernemingen voor een belangrijk deel daaraan moet worden toegeschreven [1]).

Twiller heeft een tegenstander gevonden in ds. Everardus Bogardus, den dominee die in 1633 in Nieuw Nederland kwam. Tegelijkertijd kwam ook de eerste schoolmeester mee, Adam Roelandzoon.

Genoemde Bogardus heeft hem bij de Staten-Generaal der Nederlanden aangeklaagd — beide heeren reisden daartoe gezamenlijk naar Nederland terug — wegens omkooperij en bevoorrechting van de kolonie van zijn oom te Rensselaerwijk. Dit leidde tot zijn afzetting in 1638.

Onder hem was Nieuw Amsterdam overigens wel vooruitgegaan; op Manhattan waren verschillende windmolens gebouwd, ook twee kerken, overigens niet dan houten gebouwen, schuren gelijk.

Hij heeft heel wat moeilijkheden gehad, hetgeen zelfs tot strijd leidde, omdat men van Engelsche zijde de Hollandsche nederzetting niet erkende.

Onder zijn opvolger Willem Kieft in 1638 is het er niet beter op geworden. De geschiedenis oordeelt over hem als over een ruw man zonder wijsheid of

[1]) In 1648 zou in een vierde van de huizen van N. A'dam sterke drank zijn verkocht (Bacon, A History of American Christianity 75).

diplomatieke gaven, die de wenschen der bevolking voorbijging. Dit leidde tot slechte verhoudingen met de Indianen, zoodat onder zijn bewind, waaronder de eerste brouwerij in de V. S. werd gevestigd, benevens een logement en het stadhuis, de nederzetting bijna geheel verwoest werd. De Hollandsche soldaten konden het nog wel winnen van de Indianen, maar overvallen vonden wederzijds plaats met noodlottige gevolgen.

Klachten doen hem aftreden, maar ook dan doet de W. I. C. een verkeerde keus door Pieter Stuyvesant te zenden, tot nu gouverneur van Curaçao, die een goeden naam als militair had en die op militaire wijze orde wil scheppen, hetgeen hem weinig gelukt jegens menschen die zich vrije burgers gevoelen.

Dit is ook iets om dadelijk op te wijzen, dat dit besef van vrije burgers te zijn, in een kolonisatie als in Amerika kon en mocht opkomen, en ook nooit is te loor gegaan. Dit beteekent dat men gezag van boven af, en zeker van militairen aard, kwalijk kon verdragen.

Onder zijn bewind werd de verwaarloosde stad herbouwd, terwijl een deputatie van bewoners van de Hoog Mogende Heeren in Den Haag gedaan kregen dat in 1635 Nieuw Amsterdam een stad werd met een vrij bestuur, bestaande uit een schout, twee burgemeesters en vijf schepenen. Nieuw Amsterdam had toen ± 800 inwoners.

Een van de grieven tegen Stuyvesant is geweest — hier blijkt opnieuw, dat de mentaliteit der Nieuw-Nederlanders een geest was, die de vrijheid wilde — dat hij op godsdienstig gebied onverdraagzaam was en alleen de vestiging wilde van een calvinistisch gereformeerde Kerk, waarbij hij anders-denkenden vervolgde. Te meer werd dit oorzaak van tegenstand, omdat er zich onder de Hollanders Duitschers en Zweden gingen vestigen benevens Engelsche baptisten. Zelfs kwamen in 1654 de eerste 23 joden.

Met de Zweden, die meer zuidelijk een nederzetting

hadden, heeft Stuyvesant in 1651 korte wetten gemaakt, door hun kolonie te naasten. Voor de keuze gesteld om te repatrieeren of Hollandsch te worden, hebben de meesten het laatste verkozen.

Hetzelfde wat de Hollanders tegenover de Zweden hebben gedaan, is hun een tiental jaren later aangedaan door de Engelschen. De W. I. C., in die jaren weinig krachtig, was niet in staat om Stuyvesant te hulp te komen, toen Engeland, machtiger geworden de Hollandsche kolonie ging veroveren. Het had den handel reeds een knak toegebracht door de navigatiewet (navigation act), volgens welke alleen Engelsche schepen goederen op de Engelsche markt mochten brengen. De toenmalige koning Karel II oordeelde dat Nieuw Nederland hem behoorde, en schonk het land aan zijn broeder, den hertog van York en Albany. Wij hooren hier de namen van de toekomstige steden New York en Albany, het laatste thans de hoofdstad van den staat New York, terwijl New England een samenvattende naam is voor meerdere staten in noordoostelijk Amerika.

Een vloot van 4 schepen voer onder colonel Richard Nicolls naar Amerika en eischte 30 Aug. 1664 overgave der stad. Stuyvesant wilde dit niet, maar de burgemeester en schepenen verlangden onder geen voorwaarde bloedvergieten. Wat het hun gemakkelijk maakte om zich aan de Engelschen over te geven, was dat de bevolking meer en meer ontevreden was geworden met het bewind der W. I. C. De stad werd herdoopt. De Staten-Generaal waren niet in staat een vloot uit te rusten tot herovering. Eerst in 1673 is dat onder Cornelis Evertsen geschied, zoodat de Hollandsche vlag tijdelijk weer van het gouvernementsgebouw woei. Maar bij een vrede van Westminster in 1674 werd een overeenkomst van ruiling aangegaan: Nieuw Nederland prijsgegeven voor Suriname.

Zoo eindigde de Hollandsche kolonisatie in Amerika.

Of liever niet de Hollandsche kolonisatie, maar de zelfstandige Hollandsche kolonisatie.

Daarom mag ook geenszins gezegd worden, dat Hollandsche invloed of geaardheid geen sporen meer nagelaten heeft. Deze zijn er wel.

Er valt te wijzen op de vele Hollandsche namen, nog uit ouden tijd afkomstig. Die van Van Rensselaer en Stuyvesant vond ik in het werkje waaraan het bovenstaande is ontleend als leden van de Hollandsche Kamer van Koophandel van Amerika in 1909.

Wanneer men in New York loopt kan men hier en daar nog oude gevels en hooge stoepen opmerken.

En wat den vrijheids- en onafhankelijkheidsgeest betreft, daarvan zijn de teekenen ook nog wel aanwezig als van voortgaande levenskrachten. Toch is er geen reden om ze als op zichzelf staande of uniek op te vatten, omdat deze tendenzen samenvallen met die van Engelsche origine. De oorspronkelijke Engelsche kolonisatie raakt de Hollandsche in wezen en streven.

Wij Hollanders hebben altijd min of meer het gevoel, dat de oorspronkelijke Engelsche kolonie, de eerste die blijvende beteekenis heeft gehad, ook in geestelijk opzicht, half-Hollandsch is geweest. Het is de overtocht der Pilgrimfathers, welke in onze Nederlandsche historie is ingeweven — van de uit Engeland gewekenen, die als een congregatie van separatisten onder leiding van John Robinson in 1609 naar Leiden waren gekomen, na eerst van 1607 af in Amsterdam verblijf te hebben gehouden. Een van de redenen van hun overvaart is geweest, dat zij gevaar voor de zuiverheid van hun geloofsgemeenschap duchtten door huwelijken onder de opgroeiende jeugd met Hollanders. Met hulp van een zeventig Londensche kooplieden, die daarvoor 7000 pond beschikbaar stelden, voeren zij in 1620 met de Speedwell van Delfshaven naar Southampton, van daar den 5^{den} Aug. met de wereldberoemd geworden Mayflower er nog bij, met 120 man-

nen, vrouwen en kinderen. De Mayflower moest ten slotte allen overnemen, omdat de Speedwell onzeewaardig bleek. Van Plymouth vertrok men 6 September, den 11den November landde men aan de lage zandkust van Cape Cod.

Van groote waarde is het Covenant, dat daar door de 41 mannelijke volwassenen is geteekend, een historisch stuk van den eersten rang om den geest die er uit spreekt en die een stempel is blijven drukken op de uit Engeland en andere landen overkomende bevolking.

„In the name of God Amen. We whose names are underwritten, the loyal subjects of our dread Soveraigne Lord King James by the grace of God, of Great Britain, France and Ireland King, defender of the faith etc. Having untertaken, for the Glorie of God, and advancement of the Christian faith and *honor* of our king and countrie, a voyage to plant the first colonie in the northern parts of Virginia. Doe by these presents solemnly and mutually in the presence of God, and of one another, covenant, and combine ourselves togeather into a Civill body politick; for our better ordering, and preservation and furtherance of the ends aforesaid; and by vertue hearof to enacte, constitute, and frame such just and equall lawes, ordinances, Actes, constitutions, and offices, from time to time, as shall be thought most meete and convenient for the generall good of the Colonie: unto which we promise all due submission and obedience. In witness whereof we have hereunder subscribed our names at Cap-Codd, the 11 of November, in the year of the raigne of our Soveraigne Lord King James of England, France and Ireland, the eighteenth and of Scotland the fiftie fourth. An° Dom. 1620" [1]).

---

[1]) (Zoo letterlijk mogelijk vertaald): In den naam van God Amen. Wij wier namen hieronder zijn geschreven, de trouwe onderdanen van onzen grootmachtigen Vorst onzen Heer Koning Jacob, bij de gratie Gods koning van groot Britannië, Frankrijk en Ierland, verdediger van het geloof enz. Wij ondernomen hebbende, tot de glorie van God, en

Men kan in dit stuk een godsdienstigen, een royalistischen, een patriottischen toon opmerken. Tegelijkertijd, dat een ‚civill body politick', een politiek-burgerlijke maatschappij wordt opgericht, welke zich zelve wetten van algemeen nut zal voorschrijven.

Het is alles eenvoudig en kort aangeduid; schriftelijk wordt als het ware een eed gezworen van onderlinge trouwe verbintenis.

Wat niet in vervulling is gegaan, is hun wensch om zich in Noord-Virginia te vestigen. Of het toeval of opzet is geweest — de Pilgrimfathers hebben het wel toegeschreven aan een omkooperij van de zijde der Hollanders om hen buiten hun handelsgebied te houden — is niet uitgemaakt, maar hun kapitein heeft hen noordelijk gebracht, hetgeen zij echter later toegeschreven hebben aan een voorzienigheid Gods. Na eenige onderzoekingstochten hebben zij zich den 11den Dec. een terrein gekozen, nog bekend als de Forefathers' Rock, op heuvelhellingen. Hun nederzetting noemden zij Plymouth, als herinnering aan den haven van uitvaart. Zij hebben een eersten zeer moeilijken winter doorstaan door kou en ziekte, waarbij ongeveer de helft hunner is omgekomen. Eerst in 1624 brengen

---

bevordering van het christelijke geloof en tot eer van onzen koning en vaderland, een reis ten einde de eerste kolonie te stichten in de noordelijke gedeelten van Virginia. Sluiten in dezen geschrifte plechtig en wederzijds in tegenwoordigheid van God en van elkander, een verbond, en verbinden ons tezamen in een burgerlijk politiek lichaam; tot onze betere ordening en behoud en bevordering van de doeleinden tevoren genoemd; en om uit hoofde van dien te verordenen, vast te stellen en te ontwerpen zulke rechtvaardige en onpartijdige wetten, verordeningen, decreten, instellingen en ambten, van tijd tot tijd, als meest passend zullen worden geoordeeld en geschikt voor het algemeen welzijn der kolonie; waaraan wij alle verschuldigde onderworpenheid en gehoorzaamheid beloven. Ten bewijze daarvan hebben wij hieronder onze namen geplaatst op Kaap Cod, den 11den November, in het jaar van de regeering van onzen Vorst, onzen Heer Koning Jacob van Engeland, Frankrijk en Ierland, het achttiende en van Schotland het vier en vijftigste. Anno Domini 1620.

Hudson and Guernsey „The United Staten from the Discovery of the American Continent to the End of the World War (Georg G. Harrag and Co., London 1922).

Aan dit uitvoerige werk zijn ook de meeste der volgende historische gegevens ontleend.

twee nieuwe schepen geestverwanten. Toch bleef het zulk een kwijnend bestaan, dat Plymouth na vier jaren nog slechts 32 huizen had met 180 inwoners. De hoofdstraat, die slechts één kruisstraat had, heette de Leidenstraat; het fort tot verdediging was tegelijk de plaats van godsdienstige samenkomst.

Een eigenaardige trek van deze nederzetting is haar communistisch karakter geweest. Degene, die bijna van het begin af de leider was, de eerste gouverneur, William Bradford, een heel flink karakter, heeft in 1624 daarin verandering gebracht. Hij gaf toen ieder man een acre grond, waarop hij voor zich koren mocht bouwen. Dit ging in tegen het contract met de Engelsche aandeelhouders, die een communistischen opzet bedongen hadden, maar het heet de redding geweest te zijn van de kolonie. In 1627 kochten de settlers de Londensche aandeelhouders af; het aantal der immigranten nam snel toe, zoodat men in 1643 10 dorpen had met gezamenlijk meer dan 3000 inwoners. De kolonie wordt dan geregeerd door een Engelschen gouverneur met een aantal assistenten, de laatste uit en door de bewoners gekozen. In 1638 wordt een vertegenwoordigend systeem ingevoerd ten einde dezen in een algemeene vergadering te doen benoemen, daar niet iedereen meer ter hoofdplaats kan komen. De keuze kon alleen geschieden door en uit leden der Kerk; dit teekent den toestand dat de oorpronkelijke organisatie van het Amerikaansche Gemeenebest, gelijk ook wel verder uit de gezindheden blijkt, feitelijk een theocratie heeft willen zijn.

Op dit punt willen wij even nader ingaan, omdat het karakteriseert. In dezen treffen wij ook een overeenkomst aan tusschen de Hollandsche en de Engelsche kolonisatie. De Kerk stond in het midden, en de ambtsdrager, de dominee, werd daarmee een buitengewoon gewichtig persoon.

Er is reeds melding gemaakt van ds. Bogardus te

Nieuw Amsterdam in zijn verhouding tot den gouverneur Twiller. Eerst waren er geweest de „zieckentroosters". En de overlevering zegt, dat in 1628 ook reeds Jonas Michaelius predikte[1]). Bij het eerste avondmaal waren er 50 aanzittenden. De gouverneur en de winkelier der compagnie werden de twee eerste ouderlingen. Op Van Rensselaarswijk heeft de patroon Van Rensselaer zelf een predikant aangesteld, die als verdraagzaam hoogstaand man een goeden naam heeft gelaten. Hij is de eerste protestantsche missionaris geweest onder de Indianen.

Die verdraagzaamheid bestond niet algemeen. Als in 1652 de Lutheranen vragen een eigen predikant te mogen benoemen, weigert gouverneur Stuyvesant dat, en de beide gereformeerde predikanten staan aan zijn zijde; in Holland wordt de zaak voorgelegd aan de Staten-Generaal, die wederom bewerkt worden door de classis Amsterdam, welke was opgezet door genoemde twee predikanten. Het blijft bij een weigering. Eerst onder den roomsch-katholieken hertog van York wordt toegestaan, wat het Hollandsche Calvinisme tegenhield. Toch waren de innerlijke toestanden der kolonie geenszins krachtig-zedelijk onder dit régime van uiterlijke kerkelijkheid. Getuige o. a. het drankgebruik.

De Hollandsch-gereformeerde Kerk ging meer en meer kwijnen, terwijl de puriteinsche invloeden toenamen. Het eerste wat men weet, is de groei der godsdienstige gemeenschap onder de Pilgrimfathers, voor wie de Kerk een vrije gemeenschap is met geen andere autoriteit of regels dan die de leden zelve vaststellen. Dicht bij hen ontstaat een andere gemeenschap. Te Salem (heil) vestigt zich in 1628 een groep visschers onder leiding van John Endicott. Deze was een puri-

[1]) Tijdens het afdrukken krijgen wij kennis van het verschijnen van een boek van Prof. Dr. A. Eekhof te Leiden, „Jonas Michaëlius founder of the church in New Netherland". (A. W. Sijthoff, Leyden 1926.)

tein. Het volgende jaar komen zich velen daarbij voegen. De ‚Puritan Company', welke recht van vestiging krijgt, zorgde er voor dat er zou zijn ‚plentiful provision of godly ministers'. Deze settlers vertrokken niet als separatisten, maar voelden zich deel van de Kerk van Engeland en wilden het evangelie gaan prediken in Amerika.

Merkwaardig is, dat ondanks het separatistisch karakter der Plymouth-nederzetting en de kerkelijke ordening van de nieuwe kolonie, zich geen groote moeilijkheden hebben voorgedaan. Een gelukkige bestiering is het geweest, dat wanneer te Salem scheurbuik als epidemie uitbreekt, dr. Samuel Fuller deken van de kerk te Plymouth, tevens goed geneesheer, direct bereidwillig hulp gaat verleenen.

Het bleek ook, dat de felle kerklieden de zaken anders gingen zien, toen zij in den vreemde waren. Al dadelijk deed zich de kwestie voor, of de bisschoppelijke wijding in Engeland geldig bleef in den vreemde, waar de geestelijken door de Puritan Company werden aangesteld. Men besliste, ook de belanghebbenden zelf, dat een nieuwe vrije keuze van de gemeente moest plaats vinden. Bij schriftelijke stemming zijn de eerste predikant en de eerste onderwijzer benoemd. Emancipeering van oude gewoonten. Een andere kwestie was, wie de gemeente vormden. Deze werd in het licht van het Nieuwe Testament gezien als een overeenkomst van degenen, die in de tegenwoordigheid van God besloten om tezamen voor Hem te wandelen in gehoorzaamheid aan Zijn Woord. Er werden nu 30 kerkleden gekozen, die trouw jegens elkander en jegens God beloofden, en den predikant en onderwijzer installeerden. Deze kern had het recht zich uit te breiden met degenen, die bewijs en getuigenis gaven van hun geloof in Christus.

Dit is zeker een eigenaardig kerkelijk begin geweest, getuigende van den wil om in vrije organisaties te

leven. Van een staatsgodsdienst is hierbij geen sprake. De predikanten voelden zich er wèl bij, dat zij door hun gemeenteleden gekozen werden. Deze gang van zaken heeft zich na dien bestendigd, hetgeen uit den aard der zaak een ver strekkenden invloed heeft gehad in de volgende eeuwen. Al spoedig ontstaan scholen, colleges, te Cambridge en te New Haven, die bovenal de bedoeling hebben om jonge menschen voor het predikambt voor te bereiden. 't Is gegaan als bij ons met de Leidsche Universiteit, in 1575 gesticht allereerst om te voorzien in de behoefte aan predikers van het Goddelijke Woord. Een Calvinistische traditie heeft zich voortgeplant. De eeredienst was eenvoudig, de prediking ernstig. Vooral een zekere Jonathan Edwards heeft dit Calvinisme later, aan het eind der 18de eeuw, nog eens nieuw leven ingeblazen.

De historie getuigt, dat de oude generaties onder een streng deugdelijk kerkelijk régime, dat een vaste moraal oplegde, zich het best hebben ontwikkeld, ook oeconomisch-maatschappelijk. Er heeft een kolonie op Rhode Island bestaan, waar het anders is toegegaan. De stichter, Roger Williams, was een edel man van zeer liberale opvattingen. Een van zijn stelregels was, dat niemand om zijn geloof mocht worden lastig gevallen. Dit had ten gevolge, dat allerlei vrijdenkers en anders-denkenden aldaar samenkwamen. De heterogene bevolking heeft geen stevige maatschappij weten te grondvesten. Het wordt pas goed, wanneer in de tweede helft der 18de eeuw een tyranniek man, de New Yorksche gouverneur Andros aan alle vrijheid een einde maakt. Er was een gemis openbaar geworden aan een zich sterk opleggend en bindend Gezag. Dit voorbeeld uit de geschiedenis is van wijde strekking en ontegenzeglijk leerzaam. Het doet de vraag rijzen naar het verband van maatschappelijk leven en godsdienstige liberaliteit eener-, van oeconomisch-degelijke arbeidzaamheid en opgelegde kerkelijkheid anderzijds.

Met dat al, het is wel duidelijk, hoe de Kerk haar stempel heeft gedrukt op de eerste en tweede eeuw van de Amerikaansche historie. Dit werkt tot op den huidigen dag door in verschijnselen als: het tot een kerkgenootschap behooren van verre de meeste Amerikanen, al worden de klachten in de steden steeds grooter dat dit ophoudt; den eerbied, die van oudsher den geestelijke wordt toegedragen: hij behoort tot het gilde, dat nog, maar zeker vroeger, het gemeenebest richtte; de invloedssfeer der Kerk, welke zonder officieel boven den Staat te staan, het maatschappelijk leven sterk beïnvloedt en richtlijnen, mede van politiek, trekt. Op het een en ander komen wij later terug.

Toch ligt het voor de hand, dat niet alles bij het oude is gebleven. Er moest wel emancipatie plaats vinden. Tijden blijven niet dezelfde. Zeker niet in een „nieuwe" wereld, die zich snel ontwikkelt.

Merkwaardig, dat men dit kan zeggen en tegelijkertijd wijzen op het oude. Het is een, dunkt mij, veel voorkomend gewaarworden bij menschen, die door studie of liever nog door aanschouwing Amerika leeren kennen, dat zij twee dingen naast, door elkaar heen waarnemen: het heel oude en het heel nieuwe. Amerika doet hyper-modern aan, maar ook zeer antiek. Gewoonten, tradities welke er waarlijk wel zijn, getuigen van het verleden der eerste nederzettingen; alles vooruitstrevende emancipatie spreekt van een sterken impuls om een eigen bestaan te bouwen.

Ook in het denken en levens-beoordeelen is die verscheidenheid op te merken. Wij hebben het Calvinisme waargenomen: wereld-verachtend, de mensch zondaar, God is alles — daarnaast heeft de Amerikaan juist een sterk besef van eigen kracht, van moeten èn kunnen, en hij oordeelt over den mensch in verwachting gunstig. Is hier ook niet een tegenstelling in cultuurzin: antiek-modern?

Prof. Huizinga, in zijn boek „Mensch en Menigte in

Amerika", spreekt van het opkomen der Verlichting in de 18de eeuw. „Inmiddels wordt de geestelijke toon niet uitsluitend meer aangegeven door het Calvinisme, maar daarnaast door de Verlichting. Daarnaast. Want dit schijnt mij een der belangrijkste momenten in de beschavingsontwikkeling van Amerika, dat, in afwijking van hetgeen in Europa geschiedde, de Verlichting hier het geloof niet bestrijdt of althans krachteloos maakt, maar het enkel op den achtergrond dringt. Zonder dat men waarneemt, hoe het gekomen is, vertoont Amerika vóór den opstand al de trekken der Verlichting: het geloof in de rede, in de goede natuur van den mensch en zijn volmaaktbaarheid, het streven naar humaniteit, de vereering van het gezond verstand, kortom al het optimisme, dat den puriteinschen vaderen zoo vreemd was geweest" [1]).

Typisch-Amerikaansch is het te achten, dat deze tegenstelling minder praegnant is dan bij ons, dat men daardoor minder groepen van elkander gescheiden vindt. Er is in Amerika meer uniformiteit, dit mogelijk doordat kleuren dooreenloopen. En dit waarschijnlijk weer, doordat men in geestelijke bezinningen minder scherp ziet en minder zeker consekwenties trekt.

Dat in andere opzichten ook verandering is ingetreden, ligt voor de hand. De geweldige maatschappijontwikkeling, de uitbreiding van bevolking, de ontginning van steeds grootere uitgestrektheden behoeven ons slechts voor den geest te gaan staan. Hoe zouden daarbij min of meer patriarchale toestanden behouden kùnnen blijven?

Sprongsgewijs is het geheele Vereenigde-Statengebied als veroverd. De pelshandel is de eerste aanleiding tot immigratie, dan komen veefokkerij en landbouw. De vorige eeuw doet de grootindustrie opkomen.

---

[1]) Bl. 173.

Om even iets te typeeren, neem ik deze beschrijving over omtrent het trekken van een karavaan naar het Westen. Daaruit ziet men, hoe curieus een voortgang kan plaats vinden.

„In 1860 is er een karavaan in Nebraska ingesneeuwd; zij jagen hun trekossen, die zij niet meer kunnen voeden, de wildernis in, om hen daar te laten omkomen. Doch in het voorjaar vinden zij de dieren weldoorvoed terug. Dit wordt het uitgangspunt voor de groote veeteelt in de prairiën. Jaarlijks heeft de „long drive", van Texas tot Wyoming en Montana plaats over geheel onbezet gebied, in volkomen nomadischen vorm, zonder eenigen privaten eigendom. In korte jaren komt het cowboy-type op, met zijn eigen splinternieuwe romantiek, zooals die nu nog in de bioscoop voortleeft. Maar intusschen wordt de veeteelt „on the open range" stuk voor stuk ingeperkt door een proces van afsluiting „enclosure". Er ontstaat een afgrenzing van privaten grondeigendom zonder eenig recht. Wat is de oorzaak van deze verandering van den rechtstoestand en de economische verhoudingen? De uitvinding van het prikkeldraad omstreeks 1870. Nu is plotseling het eenvoudige middel gegeven, om een goedkoope, voor het vee afdoende omheining over duizenden mijlen boomlooze vlakte aan te leggen. Het hek schept den eigendom, niet de eigenaar het hek. Zoo ver gaat dit proces, dat de veehouders zelf de mail-routes versperren. Omstreeks 1885 behooren het stelsel van het „free grass" en de „long drive" tot het verleden. Wanneer kolonel Cody, Buffalo Bill, in 1883 zijn Wild West Show organiseert, is het als een stuk cultuurgeschiedenis"[1]).

Inderdaad, een cultuurgeschiedenis, deze pioniersexploratie, daarna exploitatie van het onbekende onbeperkt uitgestrekte gebied. De beschrijving gaat

---

[1]) Huizinga 7.

nog voort, en doet zien wat sedert het midden der vorige eeuw geworden is.

„Doch bij de phase van onwettige afsluiting blijft de ontwikkeling niet staan. Den veefokker volgt de landbouwer op den voet; het eertijds onbruikbaar geachte terrein wordt nu ook als akkergrond begeerd, en de landbouw kan zich niet ontwikkelen, eer de onwettige omheiningen zijn opgeruimd. Een wet van het Congres van 1885 autoriseert tot het summier verwijderen van onwettige afsluitingen, en overal, waar de bodem het toelaat, komen nu de „homesteaders", de kleine pionier-boeren, binnen.

Het veebedrijf normaliseert zich nu. In zijn verdere geschiedenis spelen dan nogmaals de productiekrachten een merkwaardig directe rol. Drie groote „interests" zijn bij het veebedrijf betrokken: de „cowmen" in het prairiegebied, de „meatpackers" van Chicago en de spoorwegmaatschappijen, waarbij als vierde nog de „barbed-wire trust" [1]) kan worden genoemd. Al deze belangen zijn nu reeds in groote corporaties georganiseerd. Aanvankelijk gaat het vee levend naar de slachterijen, tot groot voordeel van de spoorwegmaatschappijen, die voor dat vervoer groote plaatsruimte noodig hebben en dus hooge vrachten maken. Nu komt evenwel de uitvinding, die wij met een Delftsch germanisme zonder blikken of blozen koeltechniek in plaats van bevrieskunde noemen. Deze maakt, dat het slachten zich verplaatst naar het veeteeltgebied zelf. Maar de spoorwegen, die zoodoende hun veewagens waardeloos zien worden, daar een geslachte koe minder plaats inneemt dan een levende, verzetten zich tegen die verplaatsing, en trachten haar door tariefmachinaties te voorkomen. Zoo vindt men in het tijdsverloop van een halve eeuw het bedrijf in de meest primitieve vormen opgekomen en ten slotte ontwikkeld

[1]) Barbed, van weerhaken voorzien. Barbed wire, prikkeldraad.

tot de modernste vormen van economische organisatie en gewikkeld in den modernsten strijd" [1]).

Bij het oeconomische leven zullen wij nader stilstaan, wij gebruiken deze licht-werpende beschrijving ter illustratie van de snelle en ingrijpende veranderingen van het Amerikaansche leven, hetwelk wel in menig opzicht de mentaliteit van het oude naar iets nieuws moet ombuigen. Er is geen plek ter wereld, waar zooveel veranderd is.

Wil men het even in een paar getallen voor oogen hebben:

Met eenige duizenden acres land begonnen de eerste nederzettingen, nu omvat het Amerikaansche gebied 7.839.064 vierkante kilometer, geheel Europa 9.910.000 [2]). Men stelle zich voor: in 3 eeuwen is een land — bijna zoo groot als Europa — min of meer bevolkt. Grootendeels in de laatste. Men begint hier en daar met nederzettingen van eenige honderden menschen. Er zijn nog niet dan groepen Indianen, die steeds zwakker worden. Thans bedraagt de bevolking volgens de volkstelling van 1920 117.857.509 inwoners, waarvan 105.708.771 in de 49 staten wonen die tezamen de Vereenigde Staten heeten, terwijl in de koloniale bezittingen er 12.148.738 verblijf houden [3]). Het aantal inwoners in Europa bedraagt een 450 millioen. Wordt het aantal berekend naar den vierkanten kilometer, dan wordt het een verhouding van 13.49 tegen 45.5 [4]).

In 1830 werd de eerste spoorweg aangelegd, 23 mijlen lang. Tusschen 1865 en 1884 stijgt het aantal spoorwegmijlen van 34.000 tot 121.000. In één tijdperk van vijf jaar (1879—1884) nam het bijna de helft toe, of viermaal zooveel als de aanwas der bevolking bedroeg [5]). Van buitengewoon belang is de machti-

[1]) Huizinga 8.
[2]) Dr. Ing. Carl Köttgen, „Das wirtschaftliche Amerika", 1925, bl. 78.
[3]) Hudson en Guernsey 602.
[4]) Köttgen 78.
[5]) Huizinga 62.

ging van het Congres in 1862 geweest om de Pacific Railway aan te leggen, kust met kust te verbinden; in 1869 was dit volbracht. Oost en West hadden elkaar te Ogden in den middenstaat Utah gevonden. Weldra volgden nog drie lijnen. Er is in Amerika als een soort spoorweg-politiek de opvatting gehuldigd, dat men eerst spoorwegen moest aanleggen, waarna een bevolking zich wel in de nieuwe streken langs de lijn ging vestigen. Men schiep mogelijkheden. Zooals men huizen kan bouwen in afwachting van bewoners. In ons land is het duidelijkste voorbeeld dat van katholieke kerken in de zuidelijke provinciën, op vrij eenzame plaatsen gebouwd, waaromheen men weldra gehuchten, dorpen of wijken ziet opkomen.

Dat zulk een geweldig volkerengeheel zich op den duur als een zelfstandigheid ging voelen en niet afhankelijk kon blijven van het Europa der voorvaderen, ligt in de rede. Het is reeds gebleken, dat zelfs in de eerste eeuw een vrije beweging opkwam en men zich niet alles liet voorschrijven. Hoe zou het anders kunnen gaan met een pioniers-volk, dat in zijn volgende geslachten het herinneringsverband met de old country geheel verloor? 't Is psychologisch begrijpelijk, dat wie niet meer vorst en vaderland gekend heeft, voor deze niet heel warm loopt. Maar bovenal het recht op zelfstandigheid wordt verworven in zelfstandigen arbeid.

Wil men een anderen naam gebruiken, die hier recht van bestaan vindt, dan is te spreken van individualisme. Individualisme kan persoonlijk èn collectief worden gedacht. Neemt men het collectief, dan zegt men: Ons gemeene best. Er moet een Amerikaansch gemeenschappelijk zelfbewustzijn zijn opgekomen. Het is een soort nieuw-nationale trots, die voor anderen zeer hinderlijk kan zijn. Het zijn houding en gebaar, die getuigen van een „wij" van de Nieuwe Wereld, welke zooveel meer is dan de oude en feitelijk

zelfs verouderde wereld. Men is een nieuw type Anglikaan, die den ouden Anglikaan achter zich laat. Het ras-besef als zoodanig verloochent zich niet, maar naast de verwantschap gevoelt men een groot verschil. Over het rivaliteitsgevoel dezer twee zou menige anecdote te vertellen zijn.

En in dit collectieve individualisme vindt het persoonlijke individualisme zijn plaats. De gemakkelijke bewegingsvrijheid van den Amerikaan, berustende op een onwrikbare verzekerdheid, is opvallend. Men kan haar bij jong en oud constateeren. Münsterberg wijdt een paar hoofdstukken van zijn boek ‚The Americans' aan hun self-assertion, hun zelf-verzekerdheid; in het bijzonder een aan die der vrouw.

Er zal alle reden zijn om er op terug te komen. Dan zal het ook moeten blijken, van welk een aard dit individualisme is en hoe hoog het zedelijk is aan te slaan.

Op zijn mooist komt dit collectief individualisme tot uitdrukking — historisch een groot gebeuren — in de daad der vrijmaking van Engeland en in de klassieke formuleering van de „Declaration of Independence", waarbij men zich een zelfstandig gemeenebest verklaart, dat naar eigen gestelde, zedelijk hoogstaande regelen wil leven.

Men kan het zien als een pendant van de verklaring der Pilgrimfathers op Cape Cod. Het is echter meer omvattend en positiever belijnd. De historie is een eindweegs voortgeschreden.

4 Juli 1776. Men is komen te staan tegenover den koning van Engeland. Tegelijkertijd ziet men, in een belichting van omhoog, den weg voor zich dien men zelfstandig verder moet schrijden. Zoo is het een sociaal politiek zedelijk godsdienstig staatsstuk. Het biedt tegenover geheel de wereld een rechtvaardiging van wat ondernomen wordt in het stoute stuk der vrijheidsverklaring.

„When, in the course of human events, it becomes necessary for one people to dissolve the political bands which have connected them with another, and to assume, among the powers of the earth, the separate and equal station to which the laws of nature and of nature's God entitle them, a decent respect to the opinions of mankind requires that they should declare the causes which impel them to the separation.

We hold these truths to be self-evident: That all men are created equal; that they are endowed by their Creator with certain unalienable rights; that among these are life, liberty, and the pursuit of happiness. That, to secure these rights, governments are instituted among men, deriving their just powers from the consent of the governed; that, whenever any form of government becomes destructive of these ends, it is the right of the people to alter or to abolish it, and to institute a new government, laying its foundation on such principles, and organizing its powers in such form, as to them shall seem most likely to effect their safety and happiness. Prudence, indeed, will dictate, that governments long established should not be changed for light and transient causes; and accordingly all experience hath shown that mankind are more disposed to suffer while evils are sufferable, than to right themselves by abolishing the forms to which they are accustomed. But when a long train of abuses and usurpations, pursuing invariably the same object, evinces a design to reduce them under absolute despotism, it is their right, it is their duty, to throw off such government, and to provide new guards for their future security. Such has been the patient sufferance of these colonies; and such is now the necessity which constrains them to alter their former system of government" [1]).

---

[1]) (Zoo letterlijk mogelijk vertaald): Wanneer het in den loop van menschelijke gebeurtenissen, noodzakelijk wordt voor een volk om de politieke banden te verbreken, welke hen met elkander verbonden

Dan worden uitvoerig de grieven tegen den koning van Groot Brittannië opgesomd, en het stuk eindigt aldus:

„We, therefore, the Representatives of the United States of America, in General Congress assembled, appealing to the supreme Judge of the world for the rectitude of our intentions, do, in the name and by the authority of the good people of these colonies, solemnly publish and declare, that these united colonies are, and of right ought to be, free and independent states; that they are absolved from all allegiance to the British crown, and that all political connection between them and the state of Great Britain is, and ought to be, totally dissolved; and that, as free and independent states, they have full power to levy war, conclude peace, contract alliances, establish commerce, and do all other acts and things which independent states may of right do. And, for the support of this declaration, with a firm reliance on the protection of Divine Providence,

---

hebben, en om, temidden van de machten der aarde, de afzonderlijke en billijke plaats in te nemen, waarop de wetten der natuur en van den God der natuur recht geven, dan eischt een passende eerbied voor de meeningen van het menschengeslacht, dat zij de oorzaken zullen aangeven, die hen tot de scheiding dwingen.

Wij houden deze waarheden voor vanzelfsprekend: Dat alle menschen gelijk geschapen zijn; dat zij door hunnen Schepper met zekere onvervreemdbare rechten zijn begiftigd; dat hiertoe behooren leven, vrijheid en het najagen van geluk. Dat, ter verzekering dezer rechten, regeeringen onder menschen zijn ingesteld, haar rechtmatige macht ontleenende aan de toestemming der geregeerden; dat, wanneer eenige vorm van regeering verderfelijk wordt voor deze doeleinden, het een recht van het volk is deze te veranderen of te vernietigen, en een nieuwe regeering te grondvesten, hare grondslagen bouwende op zulke beginselen, en hare macht in zulk een vorm organiseerende als hun het meest geschikt zal lijken om hun veiligheid en geluk te bevorderen. Voorzichtigheid, inderdaad, zal voorschrijven, dat lang gegrondveste regeeringen niet veranderd mogen worden om geringe en voorbijgaande redenen, en dientengevolge toont alle ervaring, dat de menschheid meer geneigd is om te lijden zoolang rampen nog te dragen zijn, dan om zelf te richten door de vormen waaraan zij gewend zijn af te schaffen. Maar wanneer een lange reeks van misbruiken en rechtsverkrachtingen, onveranderlijk hetzelfde doel beoogende, het bewijs levert ze te moeten rangschikken onder absoluut despotisme, dan is het hun recht, dan is het hun plicht om zulk een regeering af te werpen, en nieuwe waarborgen te stellen voor hun toekomstige zekerheid. Aldus heeft bestaan de geduldige lijdzaamheid dezer koloniën, en zoo bestaat nu de noodzaak welke haar dwingt om haar vroegere vormen van regeering te veranderen.

we mutually pledge to each other our lives, our fortunes, and our sacred honor" [1]).

Dit stuk, door een der besten, Jefferson, opgesteld, is door afgevaardigden van de toenmaals bestaande dertien staten geteekend.

Het kan niet in onze bedoeling liggen om Amerikaansche geschiedenis te schrijven, zoodat wij niet dan aanstippen, in de herinnering terugroepen, den vrijheidsoorlog van 1775—1783, waarin George Washington en Benjamin Franklin de twee groote leidende persoonlijkheden zijn geweest, de een als strijder, de ander als agitator en diplomaat. Dat de oorlog uitbarstte is wel voor een groot deel de persoonlijke schuld geweest van koning George III, die tegen vele raadgevingen van wijze lieden als William Pitt in, onverzoenlijk tegenover de publieke opinie in Amerika en ten deele in Engeland zelf, de koloniën tartte door daar inkomende rechten te heffen. Van 1764 af is er wrijving over: het Engelsche ministerie moet op een gegeven oogenblik bepalingen terugnemen, maar de belasting op thee blijft van kracht. Dan gebeurt het, als de Oost-Indische Compagnie voorraden thee aan land wil brengen, na er namens het Engelsche rijk belasting van te hebben geheven, dat een groote lading door als Indianen verkleede Amerikanen vermeesterd en overboord

---

[1]) Daarom, wij, vertegenwoordigers van de Vereenigde Staten van Amerika, in algemeene vergadering bijeen, een beroep doende op den Hoogsten Rechter der Wereld, ten aanzien der zuiverheid onzer bedoelingen, in den naam en op gezag van het goede volk dezer koloniën, verkondigen en verklaren plechtig, dat deze vereenigde koloniën zijn, en rechtens behooren te zijn, vrije en onafhankelijke staten; dat zij losgemaakt zijn van alle verbintenis met de Britsche kroon, en dat alle politieke verband tusschen haar en den staat Groot-Brittannië is, en behoort te zijn, ten volle verbroken; en dat zij als vrije en onafhankelijke staten het volle recht hebben om oorlog te verklaren, vrede te sluiten, verbintenissen aan te gaan, handelsbetrekkingen te vormen, en alle andere handelingen en dingen te verrichten, welke onafhankelijke staten rechtens mogen verrichten. En tot ondersteuning van deze verklaring, met een vast vertrouwen op de bescherming van de Goddelijke Voorzienigheid, geven wij wederzijds elkander onze levens, ons bezit, en onze onschendbare eer tot pand.
Hudson and Guernsey, 575—579.

wordt geworpen. Daarmede ontbrandde de oorlog, die jaren lang te zee en te land met wisselende kansen werd gevoerd, tot eindelijk Engeland moest toegeven bij den vrede van Versailles. Te Versailles is het niet altijd als overwinnaar opgetreden.

't Is een groot ding geweest, dat Amerika toentertijd beschikt heeft over een zoo sterken en nobelen leider als Washington — hij naast meerdere groote en goede mannen. Een eenvoudig, sterk mensch, die zich gaf toen het vaderland dit van hem vroeg. Die dit, tegen zijn persoonlijke wenschen in, ook deed toen hem gevraagd werd om de eerste president te zijn van de V. S. Hij moest de grondwet, die in 1786 ontworpen, in 1787 door een nationale conventie was aangenomen, uitvoeren. Het nieuwe gouvernement, bijeenkomende in April 1789, benoemde met algemeene stemmen Washington tot eersten president, die den 30sten te New York in zijn ambt werd bevestigd, terwijl hij moest gaan wonen .... in een nog niet bestaande plaats, zeer tegen zijn zin naar hem te noemen. Deze keuze werd gedaan, omdat men de rivaliteit der verschillende staten niet wist te boven te komen. Er zou een onafhankelijk district komen: Columbia. Men hoort de herinnering aan Columbus getuigen in den naam, terwijl wij terloops nog mededeelen, dat de naam Amerika ontleend is aan Americus Vespucius, een Florentijnsch koopman-zeevaarder uit de eerste helft der 16de eeuw, van wien men historisch niet veel met zekerheid weet. In aller ijl ontwierp een Fransch ingenieur het plan voor een stad. In 1800 vestigt zich daar de regeering in een nog niet voltooid kapitool, en de president in een nog niet voltooid huis, het z.g. Witte Huis.

Met dit al, de 19de eeuw zette in als eene van Amerikaansche zelfstandige geschiedenis. De afzonderlijke Staten hadden zich vereenigd. Geleidelijk aan groeide het aantal staten. Thans bedraagt het 49.

Het aantal der sterren op het vaandel heeft zich uitgebreid als bij helderen hemel de waargenomen lichten.

Er is een periode geweest, waarin het leek alsof de gansche bouw van het gemeenebest ging breken. Het is als de Burgeroorlog uitbarst, van niet minder dreigend gewicht en ook van louterende kracht dan de Bevrijdingsoorlog. In moreelen zin is ook deze oorlog een Bevrijdingsoorlog te noemen, omdat men een toestand te boven kwam die op den duur een druk voor het innerlijke bestaan der Vereenigde Staten was geworden. De strijd ging over de slavernij-kwestie.

Een ieder weet uit zijn schooljaren nog wel, dat zoogenaamd het Noorden en het Zuiden tegenover elkaar zijn komen te staan. Bij het Zuiden behoort feitelijk ook de Middle-West. Oorspronkelijk is in de Noordelijke Staten ook wel slavernij geweest, maar zij nam nooit zulk een plaats in als in het Zuiden. Dit heeft zijn natuurlijke reden gehad: in het Zuiden had men van ouds de plantages, waar negers beter dan Europeanen kunnen werken om het warmere, zwoelere klimaat. Het Noorden maakt zich vóór 1800 al los van de slavernij; staat na staat neemt in zijn grondwet op dat er geen slavernij zal zijn. Dit gebeurde echter niet, en kon ook niet gebeuren, in de Constitutie voor het geheele gemeenebest in 1787; dan zouden de Vereenigde Staten nooit hebben kunnen ontstaan, al hebben mannen als Washington, Jefferson, Madison ze toen reeds in het Zuiden verfoeid uit een oogpunt van menschelijkheid.

Twee opinies gingen tegenover elkaar staan, nadat nog een derde langzamerhand was uitgeschakeld. De eene sprak van een noodzakelijk, de andere van een niet-noodzakelijk kwaad. De derde opinie was geweest: geen kwaad. Het laatste werd ietwat zwak wellicht, maar toch wel overtuigd naar voren gebracht door degenen, die meenden dat het Gods wil was dat de een den ander onderworpen is, en dat de kinderen

van Cham de geteekenden waren met het doemvonnis der zwartheid[1]). In kleur ligt altijd symboliek.

Het standpunt: noodzakelijk kwaad, kan zich gelijk altijd gronden op waarneming van realiteit. Hoe kan het anders? Wat moest er van de blanken worden in de plantage-staten zonder hun koelies? En dezen zelf, zij konden niet geëmancipeerd worden, 't zou hun eigen noodlot blijken. Er zijn zeer humane geesten geweest, die alleen den eisch stelden van menschelijke behandeling. Men mocht niet vergeten, dat men te doen had met negers — groote kinderen in onontwikkeldheid, en ongetemde dieren in uitbarstingen van brute drift.

Hiertegenover vertegenwoordigde het standpunt van „kwaad, niet-noodzakelijk" het zedelijke inzicht dat, wat voor waarheid er ook moge liggen in het voorgaande, aan een christelijk ideaal getoetst deze realiteit moest worden prijsgegeven, en dat hoe bezwaarlijk een emancipatie der slaven mocht zijn, men deze zou moeten aandurven in een democratisch volk, dat zich christelijk noemde. Men maakte zich overigens geen illusies, dat gèèn groote moeilijkheden zich zouden voordoen.

Deze drie standpunten in de slavernij-kwestie zijn nog altijd de gangbare in menig andere zedelijk-sociale kwestie. De verhoudingen in onze koloniën, de verhoudingen ook in ons land, de internationale verhoudingen van macht tegenover macht — men denke aan het oorlogsprobleem — zijn zij niet altijd nog te stellen onder deze drieërlei belichting: goed, noodzakelijk kwaad, kwaad; waarbij de meesten geneigd zijn te kiezen voor het tweede?

Dat in Amerika, toen de laatste twee standpunten zich toespitsten, verschillend gekozen werd ligt voor de hand. Het zou onbillijk zijn verwijten van onmenschelijkheid alleen te stapelen op de hoofden van

---

[1]) Cham, de zoon van Noach, die volgens bijbelsche overlevering zijn vader tijdens diens dronkenschap bespot had. Van hem heette het negerras af te stammen.

de Zuidelijken. Voor hen waren er directe belangen mee gemoeid, voor de Noordelijken niet.

Zonder hierop nader in te gaan, waren deze belangen niet alleen van oeconomischen, maar ook van politieken aard, daar in de Constitutie de regeling bestond, dat, terwijl negers niet mochten kiezen of verkozen worden, hun aantal wel gold om het aantal zetels vast te stellen voor de vertegenwoordigers van een staat. Hierdoor kon het gebeuren, dat de Zuidelijke Staten, met minder blanken dan in de Noordelijke, toch een even grooten of zelfs grooteren invloed kregen.

Naarmate meer staten zich bij de Unie aansloten, werd het slavernij-probleem uit politiek zoowel als sociaal-zedelijk oogpunt meer en meer acuut. Om en bij 1800 traden verschillende slavenstaten toe, en in 1793, toen de katoen-spinnerij door Eli Whitney was uitgevonden, vermeerderde de katoenbouw in het Zuiden reusachtig, daarmee de vraag naar slaven.

In den loop van de eerste helft der 19de eeuw vonden er allerlei overleggingen plaats en werden compromissen gesloten. B.v. in Missouri werd een grens getrokken, ten noorden waarvan geen slavenhandel mocht plaats vinden (1819), in Columbia bleef de slavernij bestaan, maar er mocht geen verdere invoer plaats vinden (1850), echter zulke maatregelen zijn plaatselijk en lossen een probleem niet op. Een publieke opinie werkt door: propaganda-vereenigingen, anti-slavernij societies worden opgericht; lectuur wordt in de Zuidelijke Staten verspreid; er ontstaat gisting onder de negers door de werking van een enthousiast predikant, Brown; het boek van Mrs Harrich Beecher Stowe, „Uncle Tom's Cabin", verschijnt; er is een William Lloyd Garrison die een blad gaat uitgeven „The Liberator", dat een geweldigen invloed krijgt (1830).

De lucht wordt broeierig gelijk vóór een onweer — alleen is het in de geestelijke wereld een kwestie van jaren, in de natuur eene van dagen. Deze vergelijking moge

nog eens gelden; men krijgt plaatselijke ontladingen, voordat een geheele landstreek door de uitbarsting wordt getroffen. In den staat Kansas, dat tot de Unie toetreedt gelijk met Debraska, en waar de staat zelf zal uitmaken wat geschieden zal inzake slavernij, wordt het een strijd of de vóór- of tegen-slavernij-mannen het heft in handen zullen krijgen. Dit is in de vijftiger jaren. Er hebben gevechten en overweldigingen plaats in 1857.

In die jaren ontstaat een nieuwe politieke partij, de republikeinsche, welke in tegenstelling met de democratische de afschaffing der slavernij in haar vaandel schrijft en op de presidents-verkiezing invloed gaat oefenen. De candidaat daarvoor wordt Abraham Lincoln, die van 1860 af opkomt voor het recht van het Congres der V. S. om voor alle staten te bepalen of slavernij mag bestaan of niet. De rep. partij neemt dit als ‚platform', als beginselverklaring aan — wederom is het een historisch staatsstuk — „That the normal condition of all the territory of the United States is that of freedom; that as our Republican fathers, when they had abolished slavery in all our national territory, ordained that no person should be deprived of life, liberty, or property without due process of law, it becomes our duty by legislation whenever such legislation is necessary, to maintain this provision of the Constitution against all attempts to violate it; and we deny the authority of Congress, of a territorial legislature, or of individuals to give legal assistance to slavery in any territory of the United States" [1]).

---

[1]) Dat de normale toestand van geheel het gebied der Vereenigde Staten, die der vrijheid is; dat aangezien onze republikeinsche vaderen, toen zij de slavernij hadden afgeschaft in geheel ons nationale gebied, verordenden, dat niemand van zijn leven, vrijheid of eigendom zou worden beroofd zonder verplicht wettelijk rechtsgeding, het onze plicht wordt om door wetgeving waar zulke wetgeving noodig is, deze voorziening der Constitutie te handhaven tegenover alle pogingen om haar te schenden; en wij loochenen het recht van het Congres, van een territoriale wetgeving, of van personen om wettelijken steun te bieden aan de slavernij op eenig gebied van de Vereenigde Staten.
Hudson and Guernsey 379, 380.

Wanneer Lincoln op dit program tot president is verkozen, 6 Nov. 1860, is de teerling geworpen. De burgeroorlog moest ontbranden. Want de Zuidelijke en Middle-West staten kunnen dit besluit niet aanvaarden.

In December reeds neemt de conventie van Zuid-Carolina het besluit om zich af te scheiden, weldra gevolgd door Mississippi, Florida, Alabama, Louisiana, Georgia, Texas, die tezamen in Febr. 1861 een nieuw bestuur gaan vormen ‚the Confederate States of America', onder Jefferson Davis als president, die gemachtigd wordt om een leening te sluiten en een leger uit te rusten. Een paar maanden later begint de effectieve regeering van Lincoln, en in 1861, 15 April, ontbrandt de oorlog, die in 1865 eindigt. De oorlogsgeschiedenis zelve gaat ons niet aan — het heeft een tijdlang geschenen, dat de Zuidelijken het winnen zouden — in allerlei deelen van het land is gevochten, wederzijds dapper. In den slag te Gettysburg in Juli 1863, verliest Lee het tegen Grant, hetgeen den doorslag gaf en nog vóór dien, den 1^{en} Januari, had Lincoln de slaven vrij verklaard in alle staten, die op dien datum de Unie nog weerstonden — de toestand sleurt nog door, Lincoln wordt in 1864 herkozen en 4 Maart 1865 voor de tweede maal in zijn ambt bevestigd, maar tien dagen daarna in den schouwburg doodgeschoten door een tooneelspeler, Wilkes Booth, een moord die een geweldigen schok gaf, de geheele wereld door. Hij werd opgevolgd door Johnson, een veel minder hoogstaand man, die de taak moest aanvaarden om de Unie te reconstrueeren. De bevrijde slaven werden bij een wet van 27 Maart 1866 tot burgers der V. S. verklaard met rechten, welke hun door geen wet van afzonderlijke staten ooit meer zouden kunnen worden ontnomen. Toen de oorlog beslist was, hebben de Zuidelijke staten hun lot aanvaard, zij het dat nog jaren lang woelingen bleven en geheime genootschappen als de bekende

Ku Klux Klan en andere tegen de negers ageerden. Het neger-probleem is er een tot op den huidigen dag. —

Wat wij hebben willen doen is in deze historische mededeelingen een kenschetsing geven van de machten en krachten, die wij in haar redelijk verband toelichtten: van een vrijheidsbeweging, en een collectief individualisme. Nu voor goed kon zich vormen en verder ontwikkelen een gemeenschap, een Amerikaansche gemeenschap. Zedelijke motieven zijn sterk in de acties, die wij tot driemaal toe uit de gebeurtenissen als hebben uitgelicht:

de Wording van Amerika in het begin der 17de eeuw;

de Zelfstandig-making van het Amerikaansch gemeenebest aan het einde der 18de eeuw;

de Duurzame Bevestiging daarvan na de crisis in het midden der 19de eeuw.

Het zij ook voldoende om een voorloopigen indruk te geven van het wordende Amerikaansche leven, welks sociaal-politieke structuur op deze basis nu nader kan bepaald worden.

SOCIAAL-POLITIEK LEVEN

De strekking van het historische overzicht was om den grondslag te leggen voor de behandeling van het sociaal-politieke leven. Dat overzicht was er tevens op gericht om enkele psychische gegevens, als vrijheidszin, dadendrang, initiatief, durf, individualisme aan te wijzen, welke in het sociaal-politieke leven ook tot uiting komen.

Twee termen sociaal en politiek leven worden hier verbonden, al zou het systematischer zijn om ze na elkander te behandelen. Daarbij doet al dadelijk deze moeilijkheid zich voor: welke het eerste? Het politieke zou historisch voorop gesteld kunnen worden, als men zich afvroeg: Hoe zijn de eerste nederzettingen georganiseerd geweest, in welke verhouding leefde men tot anderen, tot machten in binnen- en buitenland? Dan ware van daaruit de verdere ontwikkeling te schetsen. Toch zou men hiermede spoedig vastloopen, want het zou blijken dat het politieke leven in Amerika, meer dan in Europa met haar eeuwenoude tradities van landen en vorsten en groepen, waardoor het een zeer verwikkeld geheel is, een eenvoudiger aanzien biedt van oeconomische gesteldheden. De Amerikaansche geschiedenis is feitelijk eenvoudig, eenzijdig-eenvoudig. Sterk oeconomisch bepaald. Het is verklaarbaar uit den korten duur van drie eeuwen, door één groot gegeven beheerscht: om een nieuw werelddeel voor een nieuwe in belangen vereenigde menschengroep bewoonbaar en productief te maken.

Is dit waar, dan bestaat er reden om vóór de politieke

de sociale geschiedenis te behandelen, deze primair te stellen. Toch kan nog een andere voorkeur zich doen gelden, n.l. om ze, zooveel mogelijk onderscheiden, ongescheiden te laten, en in den samenhang van beide doordringende ze in onderling verband te bespreken. Wij zullen daarbij de prioriteit en overheerschende beteekenis van het sociale leven in het licht hebben te stellen, maar kunnen wel op een gegeven oogenblik het politieke leven in zijn eigen bestaansvormen doen zien.

Daarom ook zou het bezwaarlijk zijn ze te scheiden, omdat in de verwikkeling van beide een opvallend sterke beweeglijkheid tot uiting komt, zoodat men het ééne vattende het bijna direct weer zou moeten loslaten. „Beweeglijkheid" is wel even afzonderlijk als karakteristiek van dit, feitelijk van àlle Amerikaansche leven te noemen. Het is buitengemeen opvallend. De dingen, toestanden veranderen met den dag. Besturen wisselen elkaar af. Voortdurend doen zich andere kwesties voor. Morgen is vergeten wat heden aan de orde was. Er is een hunkering naar nieuwe toestanden.Men verlangt naar andere woonplaats. Verhuizen, in letterlijken en overdrachtelijken zin, is 's menschen lust en leven. Niemand zou wenschen te sterven in het huis waar hij geboren is. Ik heb menschen bij het bouwen van een nieuw huis — revolutiebouw — hooren zeggen: Het moèt over twintig jaar invallen, dan hebben wij iets heel anders noodig.

Een ieder is mobiel, leeft in spoor en tram. In zaken, in allerlei organisatie wordt veel ondernomen en uitgevoerd. Alles schuift. Het Amerikaansche leven, als men er in staat, doet vermoeiend aan; het oog kan geen rustpunt vinden. Er is het in snel tempo afdraaien van de levensfilm: in de bioscoop kan men nooit iemand zien wandelen, deze loopt, stapt vervaarlijk, rent; alles beeft aan de filmgestalte. Dat door een mechanische onvolkomenheid ontstane trillende beeld

geeft de werkelijkheid in Amerika treffend weer. Men zal het ten duidelijkste opmerken in de bedrijvigheid van het sociaal-oeconomische leven.

Feitelijk van den beginne af heeft het Amerikaansche leven zich oeconomisch gegrondvest. Hoe kon het ook anders? Die eerste settlers zonder fortuin, hoogstens met een klein bedrijfskapitaal, hadden te voorzien in hun eerste levensbehoeften. Dat moest wel een groote plaats innemen in belangstelling en arbeid. Men kon niet op een verleden teren, men had voor een toekomst te werken.

Wanneer men niet arbeidzaam was, moest men persoonlijk en tezamen te gronde gaan. Als men zich inspande, dan werd de ijver ook wel beloond. Er zijn weinig landen met zoovele mogelijkheden. Veel vruchtbare bodem: zeer afwisselend geschikt voor deze of gene teelt. Onmetelijke weiden. Hout in overvloed. Rijke ertsgebieden.

Een expansie naar alle zijden werd als uitgelokt. Wat de energie gesterkt heeft, is dooreengenomen het klimaat. 't Is een typische ervaring van een ieder die in Amerika gaat wonen, dat hij zijn energie geprikkeld voelt. Eerst weet hij niet waardoor. Het zal menschen-invloed zijn. Van de vitaliteit van anderen gaat iets opwekkends uit. Maar er is ook de natuur-invloed. Wij Hollanders ondergaan dat sterk.

Er is sterke verscheidenheid. New York ligt op één hoogte met Napels, Chicago met Rome, New Orleans met Kaïro. In Californië heeft men een verrukkelijk subtropisch klimaat. Het is een wereld met veel zon, en toch gunstige regenverhoudingen. Amerika is voor mijn gevoel een land met absolùùt weer; òns weer is relatief. Ik bedoel: het is er warm of koud. Het is er minder kil. Het weken- en maandenlange laffe, karakterlooze klimaat heeft men er niet. Daarom noem ik het weer „absoluut". Dat wij Hollanders onze energie nog niet verloren hebben, komt doordat wij koppige

lieden zijn, die niet willen toegeven. Dat is onze redding.

De geografisch-klimatologische omstandigheden dus zijn de sociale ontwikkeling van Amerika gunstig.

Wij kunnen de ontwikkeling in hare oeconomische verhoudingen in enkele getallen kenschetsen, welke wij ontleenen aan een werkje in 1925 verschenen, van Dr. Ing. Carl Köttgen, Generaldirektor der Siemens-Schuckert-werke te Berlijn. Het geeft een vergelijkende studie over Amerika en Duitschland „Das wirtschaftliche Amerika". Wij geven slechts samenvattende cijfers, terwijl de staten in het boek voorkomende gedetailleerd zijn; b.v. wanneer van koren sprake is geven zij de verschillende soorten aan, en bij de getallen van in- en uitvoer worden tal van artikelen opgesomd.

	Het gemid. tusschen 1910 en 1914	1919	1922	1923
De opbrengst van koren in bushels, voor de verschillende soorten wisselende in gewicht tusschen 14.5 en 27.2 kilogram . . .	4.883.819	5.373.520	5.383.250	5.528.161
Invoer naar de V. S. in millioenen dollars . . .	1688,9	3904,4	3112,7	3792,1
Uitvoer der V. S. in millioenen dollars	2130,4	7749,8	3765.1	4090,7

Opvallend is in de uitvoer-cijfers het buitengewoon hooge cijfer in 1919, in 1920 nog iets overtroffen, maar dan sterk dalende. De invoer steeg in 1923 in vergelijking met 1922, dat heel laag was in vergelijking met 1919, echter bleef 1923 beneden 1919.

Deze cijfers kunnen reeds een indruk wekken, maar deze wordt eerst belangrijk bij een bestudeering van de vele tabellen in het boek, dat bovendien een bespreking er van geeft. Om een voorbeeld daarvan te noemen, wijzen wij op een bespreking van den landbouw. De opbrengst per vlakte-inhoud is nog niet het $^2/_3$ van die in Duitschland. Toch is de opbrengst per man (deze wordt bepaald naar de verhouding van de opbrengst

en het aantal in een bedrijf werkzame personen) zeer hoog: 2,46 maal zoo hoog als in Duitschland. Dr. Köttgen wijst op factoren als het gunstige klimaat, den maagdelijken bodem die niet diep geploegd behoeft te worden, op het gebruik van 3,7 maal zooveel paarden als in Duitschland, bovenal op het gebruik van mechanische kracht. De tractor, in het bijzonder die van Ford, gebouwd tot een sterkte van 50 tot 70 P.K., is veel in gebruik. Deze tractors, zaai-, maai-, bindmachines daarmede vaak verbonden, zijn zoo goed te gebruiken omdat men uitgestrekte vlakke velden ter bearbeiding heeft. Er bestaat een combinatie, waarbij het koren dicht onder de aar wordt afgesneden, het stroo ondergeploegd wordt, terwijl de aren tijdens den rit in de machine gedorscht worden. Om den landbouw te bevorderen wordt van staatswege veel gedaan. Deze onderhoudt 51 boerderijen voor proefnemingen. Meer dan 1000 landbouw-leeraren reizen rond om cursussen te geven en zijn beschikbaar voor raadpleging. Publicaties worden gezonden aan een ieder, die ze aanvraagt. Voor dezen tak van dienst wordt jaarlijks 118 millioen dollar uitgegeven, 3,3 % der begrooting.

Voor de veeteelt is het land ook gunstig; er zijn uitgestrekte velden die het bestaan van groote kudden mogelijk maken, terwijl het klimaat ook geschikt is. Men vindt in het werkje de bespreking van den kolenrijkdom, waarvoor de mijnen niet diep behoeven te zijn. De productie is per man en per schacht in 1922 4 maal zoo hoog geweest als in Duitschland. Er zijn groote voorraden erts en petroleum. De waterkracht (men denke aan den Niagara-waterval) wordt op 54 millioen P. K. geschat, tegen 45 millioen in Europa.

Denkt men aan dit alles, en daarbij in het bijzonder aan de mogelijkheden van industrie, dan staat iemand dadelijk voor den geest de groei van de groote stad. New York, Chicago, San Francisco, Buffalo, Cleveland, Pittsburgh, Philadelphia, St. Louis, men behoeft maar

even een blik op de kaart te werpen. Hoeveel problemen van socialen, moreelen, geestelijken aard houdt deze groei niet in, speciaal de oversnelle groei. De 19de eeuw begon met slechts 6 steden met meer dan 8000 inwoners, eindigde met 545. In 1800 bevatten deze 6 steden minder dan 4 % der bevolking, in 1900 de 545 steden meer dan 33 %. New York had in 1923 5.927.625 inwoners, Londen in 1922 7.576.186. Naar de plaatsruimte is New York dichter bevolkt dan Londen. Op den rotsbodem zijn de hooge skyscrapers te bouwen. Het aanzien der Amerikaansche steden is doodsch, regelmatig verdeeld in blokken huizen. New York heeft als hoofdlijn de Broadway, gekruist door genummerde straten Oost en West daarvan. Op deze wijze is het vinden van den weg zeer vereenvoudigd. Van het bedrijf in zulk een groote stad kunnen de volgende cijfers van het postverkeer even een beeld geven. Volgens een opgaaf over 1919 verwerkte het centrale postkantoor dagelijks 15 millioen stukken, waaronder 4 millioen brieven, 650.000 pond drukwerk. Over het geheele jaar werden 38 millioen dollar per postwissel enz. verzonden en 135 millioen uitbetaald. 12.000 ambtenaren waren voor dit werk aangewezen. Er kwamen 9.696.243 onbestelbare brieven binnen; in 37.203 bevonden zich chèques tot een waarde van 1.270.543 dollars.

Amerika is een land van afmetingen, groote hoeveelheden, enorme uitgestrektheden. Nu went men daaraan spoedig. Zoo aan groote steden, breede straten, hooge huizen, getallen met veel cijfers.

Toch heeft het genoemde een psychischen invloed. Er ligt iets verruimends en verbreedends in. En dit werkt door in geheel den habitus. Daardoor is de stedeling anders dan de dorpeling en de groot-stedeling anders dan de klein-stedeling, en de Amerikaan .... dan de Europeaan.

Een andere vraag is, of dit verbreedende, verrui-

mende, wat een zekere royaliteit van leven meebrengt, ook gepaard gaat met verdieping. Het zou wel eens kunnen zijn, dat iemand slechts in één richting uitgroeit.

Omgeving heeft psychischen invloed. Zou het waar zijn, dat men in een groot vertrek gemakkelijker arbeidt, in een klein vertrek beter denkt en dieper peinst? En zou deze waarneming verder toepasselijk zijn op de toestanden, die wij op het oog hebben? De Amerikaan leeft in de ruimte.

De mentaliteit van den Amerikaan in verband met zijn sociaal leven is ons wel eenigermate duidelijk.

Gekweekt in noesten arbeid — een flink tempo en ononderbrokenheid zijn kenmerkend — is er een ernstig en sterk karakter gebouwd. Arbeid maakt ernstig. Er worden hooge eischen gesteld, en de wil — de wil bovenal — is gesterkt. Een volk met een sterken wil vermag veel. Er is veel ondernemingszin. Er zullen weinig menschen zijn zonder eenig initiatief. Een ieder wil iets aanpakken.

Toch zal hij het doen in verband met anderen en dat ook willen. Samenhang dringt tot coöperatie. Daaraan is ontzaglijk veel te danken. Er ontstaat een samenhang van één met meerderen, een veelal vrij los en voorbijgaand verband, maar toch een noodzakelijke en gewenschte organisatie. Op sociaal, kerkelijk, politiek gebied is de zin voor organisatie een tegenwicht tegen een individualisme dat tot onvruchtbaarheid zou gedoemd zijn.

Wil men een beeld hebben van dit samengaan van het individueele en gemeenschappelijke, van coöperatie, waarbij toch de persoon iets blijft, dan kan men zich inleven in het begrip business.

Ik noem het opzettelijk een begrip, een idee, want het is meer dan een systeem. Daar vindt men een soort ideaal verwerkelijkt, en in ieder geval stelt men het als ideaal, waarbij de twee zijden tot haar recht komen: in een ordening neemt de eenling zijn plaats in; in en met anderen tracht men een ondernemen tot een

prestatie te maken. Wij zullen nog wel gelegenheid hebben om den zedelijk-gevaarlijken en geestdoodenden kant van business in het licht te stellen, wij gaan echter uit van een waarlijk goede opvatting ervan.

„Als in Amerika een echt nationaal poëet gevonden werd, die begreep hoe hij de volksziel moest ontroeren, dan zou hij, dunkt mij, zijn leven lang business bezingen, in smeltende lyriek of krachtige epiek. Business, een vertaalbaar woord, is een onvertaalbaar begrip. Alleen de geboren Amerikaan kan het bij intuïtie verstaan en de diepte er van peilen. Het is het inbegrip van alle nationale grootheid en persoonlijke voldoening. Het hoogste ideaal is volmaking in business. De jonge knaap droomt van in business gaan en de afgeleefde grijsaard dankt in een lang leven in de mysteriën van het business-leven ingewijd te zijn. De man in business zegt dat er maar één leven op aarde een man waardig is, en dat hij het leidt. Een critisch buitenstaander zal echter zeggen dat het business-leven een nuchter prozaïsch leven is, waar het eenvoudig om te doen is winst te maken; hij vergete echter niet dat door de toewijding daarin betoond, het prozaïsche leven bezield wordt, en dat de ernst, waarmede gewerkt wordt, groote karaktereigenschappen tot ontwikkeling brengt" [1]).

Zoo verricht de individu in gespannen energie, niet louter uit noodzaak, in vreugde van vervulling, zijn arbeid.

Wat men daarbij wil bereiken, is een zoo hoog mogelijke mate van efficiency. Ook een onvertaalbaar begrip. Feitelijk kan men niet zeggen een „zoo hoog mogelijke mate", want efficiency sluit in de hoogste mate van doeltreffende arbeidsprestatie. Er is geen superlatief van te maken.

Vat men dit begrip op naar zijn moreelen zin — hier ook kan de mechaniseering intreden, die business

---

[1]) Dr. M. C. van Mourik Broekman, De Yankee in denken en doen, 29.

verstarren zal — dan ligt er iets flinks en moois in. Wie zou niet hopen, dat zijn arbeid „efficient" is, doel treft, past in het verband waarin het zijn plaats inneemt, iets vooruit brengt?

Dr. J. L. Snethlage, in een boek over „De Schoolopvoeding in Amerika en het Vraagstuk der Kennis", haalt een beschrijving aan van een schrijver Groszmann. „Volgens hem vindt „efficiency" zijn hoogste vertolking wanneer het een wederkeerige verhouding aanduidt tusschen het beste in het individu en het beste in de wereld daarbuiten. Het heeft daarom intellectueele en moreele beteekenis. En zelf werkt hij dit aldus uit: „„Efficiency" is in laatste instantie het resultaat van het feit dat een mensch geheel zichzelf is. Het veronderstelt, dat het individu zich bewust is van zijn krachten en ze op zijn omgeving weet toe te passen. Verder sluit het in zich het vermogen om zichzelf te regeeren en cultureelen groei. Zoo opgevat, wordt „efficiency" inderdaad een begrip van zeer verre strekking." (blz. 21) [1]).

Wij kunnen over deze gesteldheden nadenkende een geschikten overgang vinden naar het terrein der Politiek. Want daar komen deze principes ook tot uiting. Als het waar is, dat het politieke leven in Amerika onverbrekelijk samenhangt met het sociale, en dat dit laatste de beheerschende macht is, dan is het a priori te verwachten dat deze gesteldheden overal zullen doorwerken. Zij zullen politiek maken tot een goed opgezette „zaak" en regeering, bestuur tot „efficiency" trachten te brengen.

Hiermee is nog geen inhoudsbepaling van de Amerikaansche politiek gegeven. Deze hangt ten nauwste samen met het oeconomische leven en zal daaraan

[1]) 12 Dec. 1925 werd te Amsterdam een „Nederlandsch Instituut voor Efficiency" opgericht na voorafgaande inleidingen over het nut van efficiency voor den particulieren ondernemer en voor overheidsdiensten in bedrijven, van de heeren mr. A. van Doorninck, thesaurier-generaal bij het departement van financiën, en dr. ir. J. Goudriaan.

normen ontleenen. Toch heeft zij wel haar eigen karakter, hetgeen voorop is te stellen. Het meest treffend zou het zijn, als een idee ware aan te geven, die licht werpt over de realiteit welke in het politieke leven valt op te merken. Gelukkig kan dit. Het is deze: Democratie.

Waar men ook in het Amerikaansch politieke leven doordringt, men zal altijd — door allerlei schijn van tegendeel heen — stooten op een diepen grond, die in dit woord valt aan te duiden.

Democratie is geen specifiek Amerikaansch gegeven. Zij bestond eeuwen voordat Amerika zelfs ontdekt werd. Maar zij is toch ook niet iets, dat Amerika heeft overgenomen als meest geschikten regeeringsvòrm; zij is uit Amerikaansch leven geboren regeeringswèzen. Moèst niet aan het einde der 18de eeuw het conflict met Engeland komen? Het werd acuut door een onbevredigd optreden van een autocratischen vorst. Dit was de aanleiding, maar gelijk zoo dikwijls lag de oorzaak dieper en elders: in de emancipeering van een gemeenebest dat zijn eigen natuur volgende rijp werd om zich zijn eigen wetten te stellen. Er is veel democratie in Europa ontstaan door oogenblikkelijk verzet tegen ondraaglijke toestanden; na eenigen tijd viel zij weer ineen. Dan bleek het een tijdelijke noodzaak te zijn, maar nog geen fundamenteele volkskracht. Dat is het wèl in Amerika.

Zij heeft zich niet verloochend tot heden.

Is het toevallig, dat de zuiverste formuleering van democratie van Amerikaansche zijde is gekomen? Lincoln, de president tijdens den burgeroorlog in de vorige eeuw, heeft den besten greep gedaan in zijn klassiek geworden woorden ‚The Government of the people, by the people, for the people'.

In de democratische gedachte ligt een sterk besef van kracht. Het volk, ons volk kan zichzelf regeeren. In haar spreekt zich ook een wereld- en levensbeschou-

wing uit. Men hoore het in de „Declaration of Independence", reeds aangehaald: „We hold these truths to be self-evident. That all men are created equal; that they are endowed by their Creator with certain unalienable rights; that among these are life, liberty, and the pursuit of happiness. That, to secure these rights, governments are instituted among man, deriving their just powers from the consent of the governed; that, whenever any form of government becomes destructive of these ends, it is the right of the people to alter or to abolish it, and to institute a new government, laying its foundation on such principles, and organizing its powers in such form, as to them shall seem most likely to effect their safety and happiness" [1]).

Men kan principieel op een ander standpunt staan, een theocratie of een aristocratie verkiezen, men zal de consekwentie dezer beschouwingen en de mentaliteit in een democratische politiek moeten verstaan.

In democratie ligt naar de idee de reeds aangeduide twee-eenheid van gemeenschappelijk en persoonlijk bestaan. Het strookt met den Amerikaanschen aard, dat een sterke trek van individualisme zich openbaart. Een ieder doet mee aan de democratische politiek.

Zelfs wie zijn ernstige kritiek oefent op de bedorvenheid der politiek, zal er zich toch zelden geheel aan onttrekken. En zeker leeft de massa er hartstochtelijk in. Naast zakenman of arbeider of intellectueel, is men burger, politiek geïnteresseerd. Men stelt prijs op eigen oordeel, en op grond daarvan wil een ieder de democratie doen strekken tot zijn welzijn.

Ik stelde de vraag, of een lichtende idee in de politiek kon worden voorop gesteld. De vraag rijst, of zij veel meer is dan een idee, waarmede de realiteit niet overeenstemt. Het is niet lastig zoeken, hoe die realiteit dan is weer te geven. Tegenover democratie staat

---

[1]) Zie voor de vertaling blz. 25.

in dezen plutocratie [1]). Is Amerika een democratisch of een plutocratisch land? Regeert niet de Big Business? Ligt Washington niet in Wall Street? [2]) Is de president der republiek niet een zetbaas van de haute finance? Zijn het niet de enkelen, die het te zeggen hebben? Wordt de massa niet misleid en leeft zij niet in een valschen waan van te regeeren?

Vragen te over zijn te stellen, niet zoo heel gemakkelijk te beantwoorden. In Amerika zelf zal men hooren klagen en twijfelen aan wat men wel liefheeft en zou willen bezitten. Spot is gemakkelijk. Men kan humoristisch en sarcastisch den Amerikaan, die zou willen snoeven op zijn prachtig democratisch land der vrijheid, zijn vreugde ontnemen. Hij zal den Europeaan bij het naderen van New York wijzen op het groote Vrijheidsbeeld, op een eilandje in zee, dicht bij den ingang van de Hudson opgericht. Het symbool van ònze „nieuwe" wereld. Vrijheid, gelijkheid, broederschap — de Fransche leuze is Amerikaansch ook. De Europeaan, na in Amerika rond gezien te hebben, zal wel met recht kunnen smalen, als hij terugvaart: Ik merk op, constateer, dat het Vrijheidsbeeld met den rug naar Amerika staat gekeerd.

Idee, Realiteit — Democratie, Plutocratie. Toch moet men het nog anders stellen. Democratie is een idee, welke realiteit tracht te worden. Zoo staat het: er is een voortgaande strijd van het oogenblik af, dat de „Declaration of Independence" werd opgesteld om ze waar te maken. Hoe kan het ook anders? Zou het ooit, ergens ter wereld, anders zijn? Democratie is voor den Amerikaan geen leuze, maar een wil. Een wil om tegen de plutocratie in te gaan, d.w.z. tegen den stroom van oeconomische geweldmachten, waaraan hij overigens niet weet te ontkomen en die de democraat in hart en nieren mee stèrkt, omdat hij in de oecono-

[1]) Regeering van den rijkdom, beheersching door het geld.
[2]) De straat in New York, waar de effectenbeurs zich bevindt.

mische expansie het groote en ook voor zich heilrijke ziet, immers welvaart.

Deze strijd van democraten om democratie te handhaven, is een zeer samengesteld verschijnsel. Met elkaar roept men de plutocratie op, de macht en kracht van het bezit, met elkaar verweert men er zich tegen. Men kan noch het een noch het ander teniet doen. Men leeft met zijne ziël in de democratie als ideaal, wellicht plutocraten ook.

Er is een moreel element daardoor in den politieken strijd. Dit mag niet voorbij gezien worden.

„Zij (de Amerikaansche politiek) is veel meer dan de Europeesche voortdurend gedragen door ethisch humanitaire sentimenten. Men zal zich wellicht over deze uitspraak verbazen. En inderdaad, daarmee is niet gezegd, dat niet de materieele economische belangen zich ondanks alle publieke streven naar zuiverheid en verbetering zeer sterk uitwerken in de Amerikaansche politiek, maar dit neemt niet weg, dat het politieke bewustzijn daar in hooge mate een zaak is van ethisch enthusiasme."

„De Europeaan doet wel eens wat farizeesch over Amerika. Hij hoort den luiden ophef van politieke idealen en de enthusiaste groote woorden. Hij herinnert zich al de gebreken van het Amerikaansche staatsbestuur: het beginsellooze partijgedoe, de corruptie. Dan glimlacht hij, zegt: land van den dollar, en verklaart de rest voor phrasen. Doch met dit goedkoope oordeel treft hij het wezen van Amerika's geest niet. Er is een voortdurende spanning tusschen een gepassionneerd idealisme en een niet te remmen energie, die op het materieele is gericht" [1]).

Inderdaad, zoo moet de werkelijkheid worden gezien. Het gevolg zal dan zijn, dat de Politiek staat in het teeken van een innerlijken moreelen strijd.

---

[1]) Huizinga, 149, 158.

Dit hebben wij nader te onderzoeken. Wij moeten dat wel weer historisch doen, dat wil zeggen: met historisch besef. Daartoe is het noodig zich te verdiepen in het bestaan der politieke partijen in Amerika. In zekeren zin is dit eenvoudig, omdat men er twee groote partijen heeft, waarnaast een andere niet opkomt of althans zeer ondergeschikt blijft. Die twee zijn de Democratische en Republikeinsche. Het is een merkwaardig verschijnsel, dat zoo eenvoudig de controverse gemaakt wordt. Echter is het niet zoo eenvoudig om te bepalen, hoè die controverse gemaakt wordt. Zoodra men vraagt: Waar komt de ééne en waar de andere partij voor op, dan is het heel bezwaarlijk nauwkeurig de eene van de andere te scheiden. Het is niet alleen bezwaarlijk, het is onmogelijk.

De namen kunnen niet verder helpen: beide partijen zijn èn democratisch èn republikeinsch.

Men kan niet anders doen dan tendenzen van beide partijen aangeven. In twee rubrieken stellen wij de volgende kenmerken:

De Democratische Partij:	De Republikeinsche Partij:
Individualistisch gezind.	Organisatie gewenscht.
Decentraliseerend. Locaal Bestuur voorgestaan.	Centraliseerend. Algemeen Bewind gepropageerd.
Het Algemeen Bestuur tot een minimum beperkt.	Centrale Macht tot een maximum op te voeren.
Geen vereenigd kapitalistisch belang mag overheerschen.	Beteekenis inzien en aanvaarden van een georganiseerd Groot-Kapitalisme.
Geen expansie van het Rijk begeerd. Tegen militairisme.	Expansie onvermijdelijk. Militairisme te aanvaarden.

Niet te vergeten zij, dat van tendenzen sprake is, te ééner- of te anderer zij overwégend.

Als deze kenschetsing juist is, dan valt te constateeren in de eerste plaats dat het oudste politieke wezen van Amerika democratisch is. Men begon in kleine groepen onafhankelijk van elkaar te arbeiden. Langzamerhand kwam men nader tot elkaar, maar bleef men prijs stellen op de eigen groepvorming.

Dit is geenszins uitgestorven. Men kan in Amerika veel locaal besef en provincialisme aantreffen. De politieke kant er van belichaamt zich in de Democratische Partij. De keuze daarvoor berust op een mentaliteit, een sentiment, — even goed als op bepaalde overtuigingen van staatsgezag, en oeconomische wenschelijkheid. In de tweede plaats ligt het in de rede, dat bij de wording van het nieuwe zelfstandige gemeenebest, een Unie van Staten, de neiging moest meespreken tot meerdere centralisatie, opdat die Unie sterk zou zijn. Maar ook al wilde men dit, elke staat waakte tegelijkertijd voor zijn eigen bestaan. Het werd een kwestie van verhouding.

De tegenstelling in dien tijd is voor een groot deel beheerscht door oeconomische gesteldheden. Over de jaren 1787—89 sprekende, zegt Huizinga, dat twee tegengestelde strekkingen tot uiting komen: „de kapitalistische belangen eischen een hechter staatsorde, meer centralisatie, een krachtige federale macht; de agrarische belangen duchten in een sterk staatsgezag de overmacht van het kapitaal, en wenschen bestendiging van de zelfstandigheid der deelen tot het kleinste toe. Daarmee was een tegenstelling geschapen, die ook na de invoering der Constitutie de politiek bleef beheerschen. De partijen kregen de namen van Federalisten en Federale Republikeinen. Het was een tegenstelling, waaraan zich zeer gewichtige ideëele momenten hechtten. Immers het verschil van opvatting deed zich theoretisch voor als de tegenstelling van orde en vrijheid. Welvaart en daartoe handhaving van orde stonden vooraan in den geest van de voorstanders der Constitutie, handhaving van recht en vrijheid in dien der tegenstanders. Het was een tegenstelling van staatsgezag en individualisme, van voorkeur voor het uitvoerende beginsel of voor het wetgevende. Nu was hier de idealistische inhoud veel sterker in de voorstelling der Republikeinen dan in die der Federalisten. De Federalisten, dat waren zij, die met Adams en

Hamilton overtuigd waren, dat alleen het materieele belang het land regeerde en regeeren kon. De tegenstelling kon tot zekere hoogte opgevat worden als die van politieke realisten tegenover politieke idealisten" [1]).

Men ziet hier dus twee groepen, die langzamerhand tot partijen zich gingen organiseeren: van de Federalisten, die matter of fact menschen waren, reëele politiek dreven, het kapitaal beheerschend achtten, een sterke eenheid wilden;

van de Federale Republikeinen, die als meer idealistisch worden voorgesteld, in ieder geval een gedecentraliseerd staatsgezag voorstonden, een vrijeren ontwikkelingsgang wilden.

De namen zijn evenals de latere van Democraten en Republikeinen onbevredigend, gelijk trouwens bijna altijd de namen van groepen op sociaal, politiek, ook op op kerkelijk gebied. Verwarrend kan het zijn, en daarom mag er wel even op attent worden gemaakt, dat de Federalisten zich later voortzetten in de Republikeinen en dat de Federale Republikeinen op den duur Democraten worden geheeten. De nieuwe partijnamen komen in den loop van de 19de eeuw op; de Republikeinsche partij wordt als zoodanig in 1856 gesticht, kort vóór den burgeroorlog.

Dit zeggende, vestig ik er in de derde plaats de aandacht op, dat de verschillende tendenzen zich versterken en toespitsen vóór en tijdens den burgeroorlog van 1861—1865. Het hangt nauw samen met de Slavenkwestie. Wilde men de slavernij behouden, dan moest men opkomen voor het recht van elken staat afzonderlijk om dit voor zich uit te maken; wilde men haar beëindigen, dan diende dat door de Unie beslist te worden voor alle tot haar behoorende staten. Zoo is het begrijpelijk, dat men in de Zuidelijke en Westelijke staten toentertijd de democraten, in de Noordelijke en

---

[1]) 88, 89.

Oostelijke staten de republikeinen overwegend aantreft. Lincoln was een republikein, op een republikeinsch programma tot president verkozen. In 1819 doet zich de kwestie voor, dat Missouri toegelaten wil worden tot de Unie; het Congres heeft uit te maken of dit geschieden zal als slaven-houdende staat. In 1857 eerst wordt de kwestie staatsrechtelijk beslist door het Hoogste Gerechtshof, aldus dat volgens de Constitutie elke staat afzonderlijk mocht beslissen.

Na dezen, in den loop der 19de eeuw en het eerste kwart der 20ste eeuw, ziet men afwisselend succes van de partijen. Ook in het bestuur van afzonderlijke staten en steden. Toch zijn er na den burgeroorlog slechts twee „Democraten" president geweest, nl. Cleveland en Wilson; en er zijn aanwijzingen, dat de Republikeinsche partij weer in het zadel nà Wilson's val, de sterkste is en blijft. Dit beteekent, dat men sedert dien de genoemde tendenzen, niet in de laatste plaats ook die van versterking van Amerika tegenover het buitenland ziet toenemen, hiermede verbonden vermeerdering van leger en vloot. De Europeesche oorlog heeft daarop een niet geringen invloed gehad. Voorshands acht de meerderheid der bevolking in deze partij de glorie en macht van het Gemeenebest het sterkst verzekerd.

Met opzet is voortdurend het woord tendenzen gebruikt, omdat het onderscheid tusschen de twee groote politieke partijen niet tot één bepaalde zaak valt te herleiden. Er wordt als zoodanig gewoonlijk ééne naar voren gebracht, nl. die van het tarief. De Democraten zouden tegen beschermende rechten, hooge invoertarieven zijn; de Republikeinen vóór. Toch schept deze kwestie geen zoo sterke tegenstelling, dat zij het bestaan van twee partijen zou wettigen. Er is geen sprake van, dat de democraten voor vrijhandel zijn. Het is eenvoudig een zaak van meer of minder.

Er zijn nog wel andere „kwesties" naar voren te brengen, om de tegenstelling te markeeren: de gouden

of zilveren muntstandaard, maar ook hier wordt noch historisch noch psychologisch het wezen mee geraakt.

Maar wanneer dit nu waar is, hoe komt het dan dat de beide partijen niet ineenvloeien? Hierop valt dit te antwoorden: Er zijn onderscheiden. Zoo deze al niet dan betrekkelijk zijn, dàt zijn zij dan toch. Er zijn immers de geschetste tendenz-verschillen, die diep wortelen.

Er is een veel te sterke partij-beleving om deze teniet te kunnen doen. Men moet den Amerikaan kennen om dit te verstaan. Zelfs als gezegd kon worden, dat de partijen als middelen tot bepaalde doeleinden haar bestemming hadden verloren, dan zou hiertegenover kunnen worden geponeerd, dat zij doel in zichzelf zijn geworden. Zij bestaan om haars zelfs wil. Het is ook nog anders te zeggen: Zij bestaan ter wille van de Amerikanen. Dezen zouden doodongelukkig zijn, als zij hun partijen niet hadden. Een deel van hun vitaliteit, emotioneel gespannen, leeft zich daarin uit. Men kan zich als buitenstaander nauwelijks een voorstelling vormen van den hartstocht, waarmee het partij-leven geleefd wordt, uit ideëele en materieele belangstelling. Amerika kan niet meer los uit de organisatie zijner politiek.

Het eenige, wat men zich denken kan, is dat nieuwe partijen de oude gaan en moeten gaan vervangen, doordat andere organisatie beter is of andere kwesties zich voordoen.

Het heeft in 1912 zoo geschenen, toen Roosevelt de partij der Progressieven oprichtte. Toen zijn eigen opvolger Taft aftrad, heeft hij zichzelf opnieuw candidaat laten stellen door een nieuwe partij, uit de Republikeinsche voortgekomen, maar dit heeft tot weinig geleid.

Terwijl er toch wel reden toe was. Gelijk de naam aanduidt, ging het om een groep radicalen contra een groep conservatieven. Dit is een tegenstelling, welke in de laatste 25 jaren in de Amerikaansche politieke

wereld zich afteekent: sociaal vooruitstrevenden, sociaal behoudenden, gelijk overal in de wereld [1]). Maar nu is het merkwaardig, dat deze nieuwe antithese geen nieuwe groepeering heeft geschapen naast de oude, maar de oude alleen opbreekt. Zoowel onder de Democraten als onder de Republikeinen ontstaan nu groepen. Rechter- of linkervleugel in beide partijen dekken elkaar vrijwel. Bij verkiezingen strijden de Partijen dan ook eerst voor zichzelf uit, welke candidaat in haar de meest gegadigde zal zijn.

In een schema is het aldus weer te geven. Een verticale lijn kruist een horizontale. De horizontale scheidt de Democratische en Republikeinsche Partij; de verticale de Radicalen en de Conservatieven. Aldus ontstaan 4 groepen:

Radicale Democraten — Radicale Republikeinen — Conservatieve Democraten — Conservatieve Republikeinen. Hooren niet de eerste en laatste paren bijeen? Moet dan niet de verticale lijn dubbel getrokken worden tegen de horizontale enkel? Men moet deze dingen weten, om de Amerikaansche partijpolitiek te kunnen begrijpen. Anders kan men niet dan verwarde en verwarrende indrukken krijgen. Overigens levert niet alleen Amerika het voorbeeld van verwarde partijgroepeeringen, die zeker ook niet gemakkelijk zuiver zijn te ordenen, laat staan te houden.

R. D.	C. D.
R. R.	C. R.

In dit verband zijn nog enkele vragen te stellen. Hoe leeft men in de politiek? Wij zeiden er reeds iets van. Hartstochtelijk. Ook naïef. Kinderlijk. De Amerikaan doet er zich in kennen als een halve wilde, die zich opwindt, en als een kind dat pleizier heeft. Het is hem een sport, de een stelt daarbij prijs op fair play, een ander gedraagt zich als een rugby-footballer. Geestig

[1]) Zie de Yankee, 85.

is de typeering van de Amerikaansche democratie en politiek door een Franschman. „La démocratie américaine est issue d'une société d'avonturiers et d'hommes d'affaires, c'est-à-dire de spéculateurs et de joueurs, et le tempérament qui répond à cette origine est celui qui s'est déployé dans la vie politique. Ce qui le pénètre, le colore et lui donne sa physionomie, c'est un sport effréné, large, bruyant, grossier, optimiste, sans animosité ni rancune, de très mauvais ton et de très belle humeur" [1]). Het laatste vooral is kostelijk.

Het meest typisch komt deze spirit uit tijdens de presidents-verkiezingen, die wereld-befaamd zijn. Uit een beschrijving van de Democratische Conventie, den 24sten Juni 1924 te New York gehouden, waar de candidatuur voor het presidentschap wordt besproken en vastgesteld (van den correspondent der N. R. C., opgenomen 4 Juli 1924), neem ik een paar kenschetsende momenten over. „Kardinaal Hayes, de voor kort door den Paus met eerbetoon onderscheiden Amerikaan, spreekt het openingsgebed uit. Dat de keuze gevallen is op een katholiek is toe te schrijven aan de mogelijke candidatuur van gouverneur Smith. Van plechtigheid is weinig sprake. De zoeklichten worden op den kardinaal gericht, het schelle licht veroorzaakt onrust en tevens nieuwsgierigheid. Ook het geklepper van waaiers en waaiertjes, waar mannen zoowel als vrouwen van voorzien zijn, stoort de aandacht .... Eindelijk wordt het woord gegeven aan Pat Harrison, den bekenden senator van Mississippi, die de zoogenaamde „Keynote Speech" houden zal. De muziek

[1]) Gec. Huizinga, 48.
De Amerikaansche politiek is de uitkomst van een maatschappij van avonturiers en zakenmenschen, dat wil zeggen van speculanten en spelers, en het temperament dat aan dezen oorsprong beantwoordt heeft zich in het politieke leven ontplooid. Wat dit leven doordringt, het kleur en gestalte geeft, is een teugellooze sport, breed, bruisend, grof optimistisch, zonder animositeit of bitterheid, zeer bedenkelijk van toon maar prachtig van humeur.

speelt een fanfare en het publiek tiert, gilt .... uit louter bijval (een publiek, was reeds vermeld van meer dan 18.000 menschen). In den eersten den besten volzin, dien Pat Harrison uitspreekt, komt het woord „corruption" voor. Een nieuw geloei en getier gaat op, dat zoo krachtig wordt, dat de muziek het raadzaam acht er het noodige toe bij te dragen en dus invalt met een geblaas en getoeter op trompetten .... Verder is het een werkelijk eerlijk enthusiasme, dat tot uiting komt, wanneer Harrison den naam van Wilson voor de eerste maal noemt. Een wel is waar lawaaierige hulde aan den doode, maar daar wordt hier niet zoo precies op gelet. Als Daugherty's naam wordt genoemd gaat er een gehuil en geloei op als van wilde beesten. Wanneer hij verklaart: „Amerika kan geen zwijgende sphinx gebruiken", is de bijval zoo groot, dat het aanleiding wordt voor een ommegang waaraan alle gedelegeerden trachten deel te nemen, wat zoo ongeveer den indruk geeft van het gewriemel in een potje met pieren .... Het gekste is, wanneer er gesproken wordt van de tegenwoordige economische toestanden en er verklaard wordt, dat er in de eerste drie maanden van dit jaar 265 banken in de Vereenigde Staten failliet gingen met tekorten tot een bedrag van honderd millioen dollars. Het publiek hoort „honderdmillioen", weet niet precies, waar die betrekking op hebben, vindt dit blijkbaar een geschikt getal om toe te juichen en juicht dus" .... enz.

De kwestie der presidents-verkiezing stelt eenige punten aan de orde. Hoe staat het met de partijorganisatie, en wat zijn daarvan de consekwenties voor den gekozene?

De partij-organisatie is „model", tot in de kleinste onderdeelen verzorgd. Het is big business, dikwijls beheerscht door de big business der groot-kapitalisten. Bij hen gaat het niet om deze of gene partij, maar om hetgeen zij door de partijen kunnen winnen.

Door belangrijke geldelijke bijdragen, in het bijzonder bij verkiezingen voor magistraten in de steden, staten, voor de Unie, binden zij de partijen. Het is gebleken, dat groote ondernemingen beurtelings de tegenover elkaar staande partijen financieel hielpen, naar gelang zij daarvan voor zichzelve succes verwachtten. De partijen kunnen niet buiten schatten van geld, inkomsten van millioenen. En daarvoor worden wederdiensten gevraagd: niets voor niets. Het is de vraag, of er ergens partij-actie plaats vindt, welke niet is gekocht.

Een partij, georganiseerd in finesses, eischt professionals, beroeps-politici, geschoold in organisatorisch werk, en als hier nu weer achterstaan groepen van belanghebbenden, dan wordt het geheel een geheimzinnig werken van in 't duister blijvende krachten. Er is in het partijleven van Amerika een clair-obscuur, dat geen Rembrandtieke bekoring oefent. Een ieder weet bij geruchte wel iets van de geheimzinnigheid, in den duisteren zin van het woord, van wat in de politiek gebeurt en van de personen, die daarbij de leiding hebben.

Het is een twijfelachtige eer voor onze taal, dat de beruchte politieke drijvers, die achter de politici, veelal niet meer dan figuranten, schuil gaan met een Hollandsch woord gestempeld zijn: de bosses. De boss is de drijver. Boss is een verbastering van „baas", en inderdaad zijn het heele bazen. Deze personen moeten ook al weer historisch verstaan worden. In de 18de eeuw reeds, meer nog in de 19de worden telkens genootschappen, meestal geheime, opgericht, welke iets tot stand willen brengen of iets bestaands teniet doen. Zij vormden soms regeeringen naast de regeeringen, waarop zij pressie uitoefenden. Daarin speelden de leiders een gewichtige rol.

Prof. Huizinga in zijn reeds meer genoemd werk „Mensch en Menigte in Amerika" geeft er een uitvoerig historisch overzicht van, waaraan wij enkele

mededeelingen ontleenen om een indruk te vestigen, hoe de geheime genootschappen een sociaal-zedelijken invloed hebben geoefend, dat nog ten deele doen [1]). „Tegen den tijd der vrijmaking van Engeland organiseert onder leiding van Samuel Adams zich te Boston een „Committee of Correspondence", „to state the rights of the colonists, and of this province in particular, as men and Christians, and as subjects". Het belegt vergaderingen, pleegt raad met comité's in naburige steden, bereidt politieke vragen toe voor de pers, verspreidt kranten en vlugschriften, konkelt, maakt stemming .... en begint de macht aan te nemen van een wetgevenden en uitvoerenden raad. Reeds in Januari 1773 rapporteert gouverneur Hutchinson, dat er in Massachusetts in 80 of meer steden zulke comité's werkzaam zijn. De kern van een revolutionnaire confederatie was geschapen".

Na den vrijheidsoorlog heeft generaal Henry Knox een genootschap gesticht om de officieren uit den krijg, ook de Fransche bondgenooten, door een hechten en plechtigen vriendschapsband te vereenigen. „Zij noemden zich de Cincinnati, klank van oud-romeinsche burgerdeugd, die hun terugkeer in het burgerlijke leven aanduidde. Maar die burgerzin had een aristocratische tint. De Cincinnati waren in den vollen zin des woords een orde".

„Tegen de Cincinnati verhief zich in denzelfden tijd een ander quasi-politiek genootschap, dat in zijn huidigen vorm grooter bekendheid heeft in de wereld (ook de Cincinnati bestaan overigens nog). Op grondslag van de oudere Sons of Liberty stichtte een zekere Mooney te New York in 1789 de patriottische Society of Saint Tammany or Columbia Order. Tammany was een min of meer fabuleus Indianen-opperhoofd van den stam der Delawares. Rondom die societeit als kern

---

[1]) 32—42.

is de beruchte Tammany-Hall gegroeid, die de officieele vertegenwoordiging van de democratische partij in de stad New York pretendeert te zijn, en wier hemeltergende praktijken onder boss Tweed, boss Kelly and boss Croker de verbaasde aandacht der wereld getrokken hebben ....

De overgang van geheim genootschap tot politieke partij wordt in het midden der 19de eeuw vertoond door de Know Nothings. Tegen de toenemende immigratie, met name de Iersche, deed zich een Amerikaansch nationalisme met anti-katholieke kleur gelden .... De Know Nothings hebben anti-katholieke relletjes en een verzwakking der Whig-partij tot hun last ....

Andere organisaties weer blijven beneden het niveau van een staatspartij, zonder in aard, oorsprong of doel van de Cincinnati, Tammany of Know Nothings te verschillen. Hier geldt dan de benaming veemgerichttype in volle kracht .... Levi Coffin, een quaker uit Cincinnati, was het hoofd van de groote geheime organisatie, de Underground Railroad genaamd, om gevluchte slaven aan de Fugitive Law te onttrekken .... Mevrouw Beecher Stowe ontleende de stof van haar roman aan haar actieven dienst in deze organisatie en haar omgang met andere leden er van ....

Den voorstanders der slavernij ontbrak het aan dergelijke organisaties evenmin. Zij noemden zich Vigilance Committee, Committee of Correspondence, Self-defensive Association, enz..... Na den oorlog hadden in het verwoeste en uitgeputte Zuiden de oude gewoonten van gewelddadigheid en eigen recht zoeken meer dan ooit reden van bestaan .... Het verzet van de uit recht en bezit gestooten Zuidelijken belichaamt zich in geheime organisaties, met fantastische namen: The Knights of the White Camellia, The Pale Faces, The Constitutional Union Guards, The White Brother Hood, en bekender dan deze de Ku Klux Klan. Het

merkwaardige van de Ku Klux Klan is, dat zij, in Mei 1866 door een groepje jongelieden in een dorp van Tennessee louter tot vermaak opgericht, wel twee jaren het karakter van een grap bewaart, eer zij een machtig en gevaarlijk politiek instrument wordt. Men reed des nachts bij maneschijn in lange gewaden, met witte maskers en hooge bordpapieren hoeden rond, de hoeven der paarden omwikkeld, joeg den negers een doodelijken schrik op 't lijf en lichtte af en toe een blanken politieker of schoolmeester op. Intusschen verbreidt zich de organisatie van district tot district, daarna van staat tot staat, en tegelijk neemt zij een ernstig en politiek karakter aan. Dan wordt haar leus, het volk van het Zuiden te beschermen tegen onrecht, de Constitutie der Unie te verdedigen; nu is haar naam The Invisible Empire of the South, en haar werk dikwijls moord en geweld, totdat na 1870 de regeering haar gaandeweg de baas wordt [1]).

Merkwaardig deze uitingen van romantiek en realisme gecombineerd, welke bij het Amerikaansche volkskarakter passen. Afgezien van de geheime genootschappen, ook in de groote politieke partijen spelen de geheimzinnigheid en het geheim hun rol. En daarbij zijn de leiders, de groote en kleine leiders, belangrijke figuren. Men zou ze zelf zetbazen van weer andere groepen en personen kunnen noemen; inmiddels oefenen zij op directe wijze een geweldige macht uit. De door hun werk gekozenen zijn aan handen en voeten gebonden. Zelfs de presidenten der Republiek. Ook zelfstandige geesten en moreele naturen als b.v. Roosevelt en Wilson.

Het is een opvallend iets in Amerika, dat de gekozen ambtenaar zijn partij moet dienen. En wel allereerst door het uitdeelen van posities. Dit is het zg. spoils-

[1]) Toch bestaat deze vereeniging nog, en is een soort chauvinistisch-Amerikaansche gemeenschap van zgn. 100 procents-Amerikanen. Polemisch pleegt zij zich te richten tegen „katholieken, joden en negers".

system (buit-systeem), waarbij de ambten worden verdeeld naar betoonde verdiensten bij verkiezingen. Wie geholpen heeft, vraagt daarvoor belooning: een ambtelijke positie, en dit wil weer zeggen, dat men in zijn ambt materieel profiteeren moet. Hierbij komt, dat men dit spoedig moet doen, want wellicht zal men maar kort zijn positie behouden. Dit laatste is Amerikaansch. De partijen, afwisselend de overwinning behalende, wijken in stad en lande mèt hare ambtenaren. Dit zal leiden tot de verwonderlijkst verwarde toestanden, die men zich denken kan. In een groote stad b.v. kan het gebeuren, dat het grootste deel der ambtenaren, en zeker de belangrijkste functionarissen, op één dag wijken voor hun opvolgers uit een andere partij. Januari 1926 geschiedde het nog te New York met de intrede op het stadhuis van den Tammany-leider James Walker als burgemeester. Welk een ambtenaren heeft men te verwachten? Onkundigen en avonturiers in grooten getale, die op korten termijn zich komen overeten aan stads- of staatsruif. De corruptie is schrikbarend. Jaar op jaar komen groote schandalen aan den dag, waarbij de meest bekende, leidende persoonlijkheden blijken gecompromitteerd te zijn. Maar het veel-voorkomende van het geval verzwakt den indruk, en het snel-leven doet er ook snel over heen leven. De aan de kaak gestelden ruiken de laatste jaren nogal sterk naar petroleum en sterken drank.

Het eenige goede, dat men in de wisselende verhoudingen zou kunnen opmerken is, dat men niet te veel vastgeroeste bureaucratie krijgt. Als een soort stelsel wordt in Amerika verdedigd de „rotation in office", het ambtenaar-zijn op korten termijn. Toch heeft het stelsel, dat de ambtenaar in de partij-politiek betrokken is, zich voor een deel overleefd. Eenvoudig, omdat bij uitbreiding van het regeeringsstelsel de toestand onhoudbaar werd, en men er ook de zedelijke minderwaardigheid van gevoelde.

De actie voor vaste posities, onafhankelijk van partijbenoeming, heet „Civil Service Reform". In 1882 is onder president Grant een commissie ingesteld om dit principe te bevorderen en te regelen. Een van de goede dingen is geweest, dat hierdoor examen-eischen konden worden gesteld, waarvan benoeming en opklimming afhankelijk werden. Toch is men ook nu nog niet vrij geraakt van het oude. Er zijn twee categorieën van openbaren dienst: de politieke ambten, door den President bezet in medewerking van den Senaat — het was in 1925 een probleem, waarbij het Hoogste Gerechtshof te pas kwam, of een President buiten medewerking van den Senaat den door hem benoemde kon ontslaan —, en de zoogenaamd geclassificeerde posities, bezet op grond van examens.

Volgens Münsterberg was, toen hij zijn werk „The Americans" publiceerde, in 1904 de toestand aldus. Er zijn 114.000 niet geclassificeerde posities, met een salaris totaal van 45 millioen dollar, en 121.000 wel geclassificeerde posities, met een salaris totaal van 85 millioen. Tot de eerste behooren de postdirecteurs-, consulaire, diplomatieke en andere hooge posities. Tot de laatste behooren o. a. 17.000 ambtenaarsposities te Washington.

Men moet in de Civil Service Reform zien een reactie tegen veel verderf. Het is een worsteling om tot zuiverder, moreeler toestanden te komen.

In dezelfde lijn liggen twee andere instellingen, die wij nog even aanstippen, welke ook een poging aanwijzen om het gemeenebest niet op te offeren aan hun in partijpolitiek bevangen regeerders.

„Recall" wijst het recht aan om onwaardige ambtenaren van hun post terug te roepen. Het publiek zelf kan den stoot daartoe geven. Slechts de rechter is onafzetbaar.

„Initiative" geeft aan, dat er van burgers zelf initiatief tot wetgeving mag uitgaan. Wel is een zeker percentage van kiezers noodig om een ontwerp in te dienen.

Beide kunnen, onder zekere bepalingen, worden uitgeoefend door het „Referendum", het middel van schriftelijk getuigenis van alle wettige stemgerechtigde burgers.

Al zal er niet vaak gebruik van gemaakt worden, men heeft in deze twee instituten middelen, die praeventief werken en te gemoet komen aan billijke eischen van moreele regeering.

Wij zien ze van uit het gezichtspunt van zedelijk-socialen levenswil, waarop wij reeds meer wezen en die aan het Amerikaansche leven het aanzien geeft van een worsteling om het ideaal der Democratie door te zetten in de realiteit van het sociaal-oeconomische leven.

SOCIAAL-OECONOMISCH LEVEN

In het voorgaande is het tegenstrijdige tot uiting gekomen tusschen ideaal en werkelijkheid, dat van algemeenen aard zijnde overal aan den dag komt, maar in bijzondere mate zich openbaart in de spanningen van het politieke leven in Amerika. Betoogd werd, dat dit voor een groot deel op gesteldheden van sociaal-oeconomischen aard berustte.

Het is zaak op dit laatste nu nader in te gaan, al werd het als grondslag van het politieke leven reeds eenigermate behandeld ter kenschetsing van den geweldigen opbloei van het oeconomische leven in de vorige eeuw. Cijfers deden de toename van bevolking, de uitgebreide ontginning van den bodem voor landbouw en industrie, van uit- en invoer kennen.

Het is niet moeilijk een karakteristiek te vinden voor hetgeen de vorige eeuw laat zien: een expansie van het commercieel-industrieele leven. Dit is aan te duiden als grootkapitalistisch. Er moge sprake zijn van een vóór-kapitalistisch tijdvak in den gangbaren oeconomischen zin, toen in het klein gewerkt werd; naarmate de tijd voortschrijdt, en zeker sedert de 19de eeuw wijzigt zich de ontwikkelingsgang. Allerlei machinerie wordt uitgevonden, o. a. door Eli Whitney in 1793 de cotton gin (engine) om de katoenvezels van de zaden te ontdoen, waardoor het geheele Zuiden sociaal-oeconomisch ging veranderen, en een oogstmachine, de reaper, door Mc Cormick in 1831, hetgeen de opkomst van de Noord-Westelijke korenstaten mogelijk

maakte [1]). Amerika wordt van een kolonisatie voor landbouw en veeteelt tot een modern rijk van wereldindustrie. Opmerkelijk is het reeds genoemde ontstaan van steden, zelfs van groote steden. In het begin der 19de eeuw bedraagt het aantal inwoners der steden van meer dan 100.000 zielen 18.7 % der bevolking; de kleinere steden meegerekend, had tusschen 1890 en 1900 een snelle stijging van 29.2 tot 41.2% plaats. In de Oostelijke Staten leeft slechts 31.8 % der bevolking op het land, 35.8% in steden met meer dan 100.000 inwoners. De Zuidelijke Staten zijn het armst aan steden [2]).

In verband met dezen gang van zaken is een overzicht van de beroepen in de Vereenigde Staten, door de volkstelling van 1920 vastgesteld, belangwekkend.

	Personen	in %
1. Land- en Boschbouw en Veeteelt	10.953.158	26.32
2. Bergbouw	1.090.223	2.62
3. Industrie en Handwerk . . .	12.818.524	30.81
4. Verkeer	3.063.582	7.36
5. Handel	4.242.979	10.20
6. Openbare Posities	770.460	1.85
7. Vrije Beroepen.	2.143.889	5.15
8. Huisel. en Persoonlijke Posities	3.404.892	8.18
9. Kantoorpersoneel	3.126.541	7.51
	41.614.248	100.—

Als men de getallen voor industrie en handel samenvoegt, komt men tot 41% [3]).

Vergelijkt men het getal 41 millioen met de 105 millioen der bevolking, dan ziet men de kleine helft in beroepen opgenomen.

[1]) Huizinga 58, 59.
[2]) Werner Sombart „Warum gibt es in den Vereinigten Staaten keinen Sozialismus", 13.
[3]) Köttgen, Das wirtschaftliche Amerika, 79. Deze gegevens worden in tabellen nader ontleed.

Het kan niet anders, of het Amerikaansche leven draagt de kenmerken van den bloei van het oeconomische bedrijfsleven. Het gezichtspunt niet alleen in bedrijven zelf, maar vandaar overgenomen in het dagelijksche leven, is voor nagenoeg een ieder het technisch-commercieele. Wat zijn de dingen van de meeste waarde? Wat willen de menschen, en wat brengt men er het best bij hen in? Het is een toepassen van het begrip business en van het ideaal efficiency op feitelijk alles wat in kerk en staat, in particulier en gemeenschappelijk leven geschiedt en geschieden kan.

Het wordt natuurlijk, practisch toegepast, bovenal het opvoeren van arbeidsprestatie en bedrijfsorganisatie.

In verband hiermee kunnen wij allereerst naar voren brengen: het Taylor-systeem of, anders geheeten — aldus in Amerika vooral — de „scientific management", de wetenschappelijke arbeidsregeling.

Het is bekend, hoe Taylor het uitgangspunt vond voor een verdere doorvoering van zijn systeem. „De Bethlehem Steel Company, waarvan Taylor bedrijfsleider was, had ongeveer 600 grondwerkers voor het schoppen van ijzererts, cokes en asch in dienst. Jaar in jaar uit hadden zij maar luk-raak, elk met een schop naar eigen keuze, hun werk verricht. Taylor vond het echter de moeite wel waard eens na te gaan of er niet een vaste vracht per schop kon worden gevonden, waarbij een flinke grondwerker in staat was zijn grootste dagwerk te halen. Hij zocht dan ook twee à drie eerste-klas-grondwerkers uit, wien hij, overeenkomstig de beginselen van zijn simplistische arbeiderspsychologie, een extra-loon uitkeerde om betrouwbare resultaten te krijgen. Weken lang liet hij het werk van deze mannen en de omstandigheden, waaronder het plaats had, door deskundigen met den chronometer in de hand controleeren. Het bleek, dat een eerste-klasman zijn grootste dagwerk verricht, wanneer de vracht

per schop 9½ KG. bedraagt. Het voornaamste gevolg dezer vondst was, dat er op de Bethlehem Steel Company onderscheiden soorten van schoppen werden aangeschaft, waarvan de omvang, al naar gelang den aard van het materiaal, verschilde; voor ijzererts b.v. betrekkelijk kleine, voor asch betrekkelijk groote, echter zóó, dat zij gemiddeld 9½ KG. konden bevatten. Het dagwerk ging daarmee 270% de hoogte in, het steeg van 16 tot 59 ton per man; 150 grondwerkers deden nu, wat 500 eerst hadden gedaan. Hun loon werd met 60% verhoogd en na aftrek van alle extra-uitgaven, die de aanschaffing van het nieuwe materiaal had aangebracht, bleken de bedrijfskosten slechts de helft van vroeger te bedragen" [1]).

Men kan in deze richting, waarbij „time-study" en „motion-study" ingesteld worden met behulp van chronometer en kinomatograaf, zeker veel bereiken. Er is veel nuttelooze beweging uit te schakelen, er kan tijd worden uitgespaard, de arbeid is ook voor den arbeider physiek gemakkelijker te maken. Er bestaat in Amerika een Taylor-society, die fabrikanten, ingenieurs en bedrijfsleiders samenbrengt en van voorlichting dient om hen tot nuttige toepassingen te brengen. Sedert 1903, toen Taylor's „Shop-management", „Bedrijfsregeling" verscheen, heeft de beweging wortel geschoten.

In ons eigen land is dit ook niet onbekend gebleven. Min of meer systematisch zal elk bedrijf wel van algemeene of bijzondere aanwijzingen tot doeltreffende efficiency van machine en mensch, van den mensch als machine, gebruik maken. Waarschijnlijk is het Amerikanisme in dezen het sterkst doorgedrongen in de Philips' fabrieken te Eindhoven. In samenhang hiermee staat zeker nog iets anders, dat eveneens ten onzent meer en meer ingang heeft gevonden, nl. het

---

[1]) Roels, „Psychotechniek van handel en bedrijf" 60, 61.

psychotechnisch onderzoek van individuen tot toetsing van persoonlijke geschiktheid voor een of andere werkzaamheid. De onderzoekingen van lichamelijke kwaliteiten, waarnemingsscherpte, snelheid van reactie, zintuiglijke praedispositie, geestelijk-verstandelijke aanleg hebben een vrij groote uitbreiding gekregen in en buiten het bedrijfsleven, hebben beteekenis in verband ook met een goede beroepskeuze.

Men kan het Taylorisme gericht zien op bedrijfs-, de psychotechniek op persoonsgeschiktheid. Zij vertegenwoordigen samen één beginsel.

Beide punten zouden zich leenen tot een diepgaande practische en principieele bespreking, waaraan hier niet te denken valt. Er zit zeker veel in van waarde, die zich wel reeds geopenbaard heeft: degelijk overleg betreffende personen en zaken leidt tot een hooge arbeids- en bedrijfsprestatie. Toch blijkt het meer en meer, dat beide een beperkte beteekenis hebben, een geringere dan men wel eens heeft vermoed. Kan de mensch gemechaniseerd worden? In welken zin en tot welken graad? Zijn 's menschen mogelijkheden proefondervindelijk nauwkeurig vast te leggen, is zijn arbeidsprestatie te dwingen? Wreekt zich niet een poging tot het laatste? In hoeverre zal een psychisch-zedelijk protest zich doen gelden, en zal hieraan moeten worden gehoor gegeven? Kan een bedrijf het moreele voorbijgaan, ook om zichzelfs wil? Deze vragen wijzen reeds een zekere richting uit. Ten onzent hebben schrijvers als dr. Soesman en prof. pater Van Ginneken, die over het Taylorsysteem zich hebben geuit, gewezen op de verschrikkelijke tendenzen die er in liggen, en de eerste acht bij het opdrijven van een vitale capaciteit, de geestkracht spoedig uitgeput, de werkkracht verloren, de frischheid vergaan [1]). In hoeverre dit proefondervin-

[1]) v. Ginneken, Zielkunde en Taylor-systeem, 46.

delijk bewezen is, men hoort ook wel van moreelbevredigende resultaten, zou belangrijk zijn te weten.

Wij blijven nog onze aandacht gericht houden op het principe van opvoering van een bedrijf, waaraan het Amerikaansche zakenleven zijn bloei heeft te danken. Wij vestigen daarbij de aandacht op principes als uniformiteit en saamhangende bedrijven.

Wat het eerste betreft, het is er om te doen overbodige veelvuldigheid tegen te gaan, daardoor te komen tot het in het groot produceeren van massa-artikelen, die voor de consumenten veel goedkooper kunnen zijn dan de velerlei artikelen, in kleiner getale voortgebracht. Het komt tevens den bedrijven ten goede, die zich minder behoeven te versnipperen.

Hierbij komt iets eigenaardigs aan den dag. Het initiatief tot deze beweging, welke nog maar van 1921 dateert, is uitgegaan van het Departement van Handel, een departement dat door president Roosevelt is opgericht en onder zeer bekwame leiding van den ingenieur Hoover, die door zijn belangrijke bemoeienis in Europeesche zaken tijdens en na den oorlog ook op het continent beroemd is geworden, tot bloei kwam. Dit departement geeft den stoot tot bepaalde ondernemingen en wijzigingen. Als er een of andere kwestie rijp is voor discussie, worden uit de kringen van de consumenten zoowel als van de producenten personen uitgenoodigd om overleg te plegen, in de hoop dat dit tot een gunstig resultaat zal leiden. Men heeft dus deze verhouding: dat de Staat niet ordonneert, maar leiding geeft van uit het gezichtspunt van algemeen nut.

Wat speciaal de vereenvoudiging betreft, die de „waste in industry" wil tegenhouden en uitgaat van de departementale „Division of simplified Practice", men heeft een reeks standaardmodellen voor artikelen vastgesteld, een groote vermindering in keuze ingevoerd. Om een paar voorbeelden te noemen: het soort-

aantal vijlen en raspen is verminderd van 2351 tot 496, ijzerdraad voor rastering van 552 tot 69, bedden met springveeren en matrassen van 78 tot 4, metalen waschbakken van 1114 tot 72, asphalt van 88 tot 9 [1]). Naar de getallen te oordeelen was er ook wel heel wat te vereenvoudigen. Een andere vraag is, of de richting op het uniforme niet veel tegen heeft ook. Uit een oeconomisch oogpunt is het massa-artikel practisch, goedkoop; uit een geestelijk noodlottig. Het roept de doodschheid op in huis en hof, in verkeer en gewoonte; het is de bedreiging voor het eigene, getypeerde. Een ieder, die Amerika uit aanschouwing kent, weet hoe weinig moois men ziet en hoe men gehinderd wordt door het uniform-nette van het overal aanwezige handelsartikel. In het bouwbedrijf is de „normaliseering", het in één vaste maat aanwezig zijn van deuren, ramen enz., naar het schijnt ten uiterste doorgevoerd. Overigens zij natuurlijk een onderscheid aanvaard tusschen practische gebruiksartikelen, waar normaliseering niets deren kan en die bezittingen welke direct het aanzien van een omgeving bepalen.

Aangaande het tweede gegeven, dat van saamhangende bedrijven, dit openbaart zich waar groote ondernemingen zich in allen deele voor haar bedrijf uitrusten, kolenmijnen bezitten om hare fabrieken te drijven enz. Dit principe kan verbonden worden met het voorgaande van uniformiteit en leidt dan tot een nauwsluitend bedrijf, dat enkele dingen in volmaaktheid wil produceeren. Er is een hypermodern Amerikaansch bedrijf, dat daarvan reeds een klassiek voorbeeld is, nl. de „Ford Motor Company". Geen beroemder naam dan die van Ford met zijn massa-artikel, een goedkoop en toch degelijk vehikel, dat wel in humor aanvaard, maar niet in sarcasme afgewezen kan worden. Ford heeft zich van het begin van zijn arbeid gehouden

---

[1]) Köttgen 53, 54, 159—162.

aan deze gedachte: dat hij maar één wagen zou moeten leveren, maar dien tot zijn grootste mogelijkheid opvoeren. Vandaar het standaardtype, altijd te herkennen onder camouflage van onderscheidene carosserieën. De productie bedraagt de laatste jaren 2 millioen per jaar, volgens recente berichten ongeveer 8000 per dag; die van de tractors 200.000. De fabrikage begint bij de grondstoffen. Ford is kolen en erts gaan delven en heeft eigen staalfabrieken, glasblazerijen, slijperijen enz. Elk onderdeel wordt nog zooveel mogelijk onderverdeeld. Er is daarmede in uiterste een bewerking geschapen van een kleinste onderdeel, welke slechts 13 seconden duurt. Zoowel machines als de arbeiders zijn „afgesteld", zoo kan het wel worden uitgedrukt, op één soort minutieus bepaalden en begrensden arbeid. Elk deel wordt onmiddellijk afgewerkt en in het geheel gevoegd. De opbouw van den wagen is wereldbefaamd geworden, een kunststuk van saamwerkende krachten. De fabrieken zijn volgens de beschrijvingen hoogst interessant. De tijden van bereiding werden tot een minimum teruggebracht. Van het vloeibare staal tot het afgekoelde gietstuk zijn 60 minuten noodig, de bearbeiding van den cylinderkop vraagt 57, het monteeren van den motor 97, dat van den geheelen wagen 70 minuten. Als er geen tijd voor vervoer lag tusschen deze afzonderlijke operaties, dan zouden maar 284 minuten, iets meer dan 4 uren, noodig zijn voor het omzetten van vloeibaar staal in een rijdenden wagen [1]).

Nu moge dit Ford-systeem het uiterste in dezen bereikt hebben, uniek is het niet, in geen enkel grootbedrijf ontbreekt het. Het is een der uitingen van den industrieel-technischen en technisch-commercieelen ontwikkelingsgang van het Amerikaansche oeconomi-

[1]) Köttgen 31—34, 142—153. Interessante lectuur is het boek van Henry Ford „Productie en Welvaart". Hierna verscheen nog „Het Groote Heden en een Grootere Toekomst".

sche leven. In een enkel opzicht is het begrijpelijk, dat deze zich daar sterker en consequenter kan doorzetten dan in Europa. Er is minder remmend verleden.

Het groot-bedrijf heeft zijn merkwaardigste uiting gevonden in de samenvoeging van finantieel-krachtige ondernemingen tot steeds grootere eenheden, welke de kleinere verdringen, meestal door ze zelf in zich op te nemen. Ik doel op het trustwezen. De ontwikkeling in deze richting is begrijpelijk; het ligt in de rede, dat het omvattende àl-omvattend wil worden. De accumulatie van kapitaal schept uitgebreide mogelijkheden. De leider of leiders kunnen in een samenspannend overleg alle kansen, welke zich op de wereldmarkt voordoen, benutten. De groote vlucht is gekomen na een oeconomische crisis in het jaar 1893, welke de geheele wereldmarkt beïnvloedde. Als in Europa groote behoefte ontstaat aan koren, is juist de oogst in Amerika buitengemeen rijk en worden ontzaglijke prijzen gemaakt. Door het vele bare geld onder de landbouwers werden industrieën uit den grond gestampt zoowel als uitgebreid, om te voldoen aan bestaande en nieuw gecreëerde behoeften — het was dààr een O.-Weeërstijd van belang —, terwijl er ook geld beschikbaar was voor belegging in die ondernemingen. De handelsbalans wordt steeds gunstiger voor Amerika: de export overtreft verre den import. Goud vloeit als een breede stroom van Europa en andere werelddeelen naar de Vereenigde Staten.

Er zijn in den loop van volgende jaren schommelingen geweest, maar de lijn is doorgaans verticaal gericht. In één woord: de tijd is gunstig geweest voor big business, welke omgekeerd weer zichzelf begunstigen kon door hare machtige positie.

Enorm zijn de bedragen in de trusts belegd. In het in 1906 verschenen boek van Werner Sombart, reeds vermeld, waren er toen 7 „grootere" industrietrusts, waarin 1528 oorspronkelijk zelfstandige ondernemingen

vereenigd waren. Het in deze geconcentreerde kapitaal bedraagt 2662.7 millioen dollar. De grootste dezer zeven reuzen, is de United Steel Corporation met een nominaal kapitaal van 1370 millioen dollar; hierop volgt de Consolidated Tobbaco Co met 502.9 millioen dollar. Na de zeven groote trusts volgen 298 kleinere, die 3426 ondernemingen „controleeren" en tezamen over een kapitaal van 4055 millioen dollar beschikken. 13 Industrietrusts met 334 ondernemingen en 528 millioen dollar kapitaal zijn in wording, zoodat het geheele getal 318 bedraagt met 5288 ondernemingen en 7246 millioen dollar kapitaal. Hiernaast staan nog 111 „franchise" trusts (telefoon, telegraaf, gas, electriciteits- en tramondernemingen) met 1336 afzonderlijke ondernemingen en 3735 millioen dollar kapitaal. En nu komt nog de pièce de résistance: de groep der groote spoorwegcombinaties. Hiervan bestaan er zes, waarvan géén minder dan een milliard dollar bezit. Samen beschikken zij over 9017 millioen dollar kapitaal en „controleeren" 790 ondernemingen. Verder zijn er nog de „onafhankelijke" spoorwegmaatschappijen met een kapitaal van 380 millioen dollar. Telt men deze reuzencombinatie op, waaraan thans het grootste deel van het maatschappelijke leven gebonden is, dan komt men tot het enorme cijfer van 8664 „gecontroleerde" ondernemingen met 20.379 millioen dollar nominaal kapitaal [1]).

Münsterberg noemt in een hoofdstuk over de Trust Question in zijn „The Americans", dateerende van 1904, ook nog eenige namen en cijfers, welke gehoord mogen worden. Het is, als hij het heeft over hetgeen in het bovenstaande ook reeds uitkomt, dat de trusts invloed hebben op verwante ondernemingen, deze feitelijk regeeren, hetgeen dan controleeren heet. Daartoe is het gewenscht om in betrekkelijk weinig handen het

[1]) Warum gibt es in den Vereinigten Staaten keinen Sozialismus? 11, 12.

alles-richtend beleid te leggen. De Pennsylvania Railroad heeft 34.000 aandeelhouders, de United Steel Company 69.000, de eerste heeft een twaalftal, de tweede 24 directeuren. Het gaat om concentratie niet van eigenaarschap, maar van macht. Directeuren van de eene maatschappij zijn het dikwijls ook van een andere, zoodat men een keten maakt van in die personen aan elkander gebonden ondernemingen. Er is verband ook tusschen banken en industrieën, de National City Bank wordt gecontroleerd door Rockefeller, wiens invloed zegt Münsterberg, niet alleen de befaamde Standard Oil Company met een kapitaal van $ 100.000.000 beheerscht, de Lackawanna Steel Company ter waarde van $ 60.000.000 en de gasmaatschappijen van New York ter waarde van $ 147.000.000, maar ook de St. Paul Railroad, geschat op $ 230.000.000, de Missouri, Kansas en Texas ad $ 148.000.000 en de Missouri Pacific geschat op $ 212.000.000 [1]).

Het goed en kwaad van het trustwezen is in het oog springend. Door de combinaties zal veel ondernomen worden, dat anders blijft rusten; er zal oeconomischer gewerkt worden — hetgeen het groote publiek kàn ten goede komen. Dan ware het algemeen belang gediend. Het kwaad is dat, deze richting ten goede ontbrekende, het algemeen belang geschaad wordt. Immers het uitgangspunt zal zijn: commercieel voordeel, en slechts indirect kan daarmede het welzijn van het publiek gepaard gaan, àls het zoo vàlt. Dikwijls is dat niet het geval. Hèt groote euvel is de onzekerheid voor het consumeerende publiek, geheel afhankelijk van de wenschen en belangen der producenten. Men voelt zich machteloos tegenover de macht van het grootkapitaal, beheerd en geleid door enkele groepen. Deze staat het vrij om naar willekeur te beslissen, zaken te ondernemen en te beëindigen, prijzen te regelen,

[1]) 303, 304.

voorraden terug te houden om te speculeeren. Zelfs vooruitgang kan worden geremd; er zijn de voorbeelden dat corporaties uitvindingen opkoopen, omdat er te veel kapitaal steekt in hetgeen nu op de markt is. Bovenal is het principieel noodlottig, dat in de geconcentreerde geldmacht als het ware een staat boven den staat is geschapen, die met zijn enorme middelen, welke door het doel van winst worden „geheiligd", in het openbaar en vooral in het geheim de politiek kan beheerschen.

Toen het trustwezen aan het einde der 19de eeuw zich begon te ontwikkelen, heeft dat een geweldige onrust, ook van moreelen aard geschapen. Men is reeds spoedig er toe overgegaan om in te grijpen en uitwassen tegen te gaan. Van het jaar 1890 dateert de Sherman Anti-Trust Act [1]), welke veeleer een verandering in den oorspronkelijken opzet dan in de werkelijke excessen ten gevolge gehad heeft. Het is meer en meer gebleken, dat met wetgeving niet veel te bereiken is, daar er steeds mazen te vinden zijn in welk vang-net ook, en dat de wetsinterpretatiën eindeloos gelegenheid bieden voor het spel van kruip door, sluip door. Er komt in Amerika nog de bijzondere moeilijkheid bij, dat in dezen de afzonderlijke Staten verschillende regelingen kunnen treffen, zoodat b.v. trusts te New York hare kantoren hebben, maar in naam gevestigd zijn in den staat New Jersey aan de overzijde van de Hudson. Een verandering, zoodat een uniforme wetgeving zou kunnen ontstaan, eischt een wijziging van de Constitutie, waarvoor $^2/_3$ der stemmen in Congres en Senaat noodig zijn, en de bekrachtiging door $^3/_4$ der wetgevende lichamen van de afzonderlijke staten. Zelfs

---

[1]) Die wet stelde vast, dat „every contract, combination in the form of trust or otherwise, or conspiracy in restraint of trade or commerce among the several states or with foreign nations is illegal" en dat „every person who shall monopolize or attempt to monopolize any part of the trade or commerce among the several states or with foreign nations, shall be deemed guilty of misdemeanor", Hudson and Guernsey 482, 483.

tijdens een regeering met een groote meerderheid achter zich is dit niet te bereiken. Het is eenigszins begrijpelijk, dat men op den duur meer is gaan verwachten van een moreele bestrijding van uit het publiek, gesteund door de houding van de Regeering. Er kwam bij, dat de wal het schip keerde, in dezen zin, dat de trusts zelf gematigder zijn geworden in hare handelingen en solieder in haren financieelen opbouw. Er is minder verwaterd kapitaal in fabrieken en spoorwegen dan wel het geval is geweest; kapitalisten maken meer bezwaar om hun geld te steken in ondernemingen, waarop zij geenerlei invloed kunnen oefenen en die niet voor hun beoordeeling open liggen. Allerlei mislukte speculaties hebben de trusts ook tot voorzichtigheid gemaand.

Het past in het kader van het geheele Amerikaansche leven, dat de houding tegenover de trusts vrijer is geworden, meer overlaat aan een niet te reglementeeren gang van zaken.

De verhouding van het Groot-Industrialisme tot het Publiek is één zijde van een zaak, welke nog een andere heeft nl. die tot de Arbeiders. Hoe is hun toestand geworden tijdens en ten gevolge van de expansie? De veronderstelling valt al dadelijk te maken, dat er vele arbeiders in de bedrijven zijn betrokken en dat zij goede loonen verdienen.

Wij hebben reeds de cijfers gegeven, waaruit bleek, dat in de industrie en handel ruim 40% van de arbeidende bevolking van Amerika werkzaam is. De loonen zijn dooreengenomen hoog. Naar een opgaaf in Augustus 1924 krijgt men de volgende verdiensten, als gemiddelde van velerlei bedrijven.

Geschoolde arbeid	Ongeschoolde arbeid	Vrouwen-arbeid	Hoogste loon	Gemiddelde van alles[1])
Per uur in dollarcents				
63.3	46.9	38.5	61.1	56.0

[1]) Köttgen, 100.

Toetst men deze cijfers aan die voor de verschillende bedrijven, dan blijkt dat in dalende lijn deze volgorde van loonen ontstaat: Krantendrukkerij — Boekdruk — IJzer en Staal — Automobielen — Gummi — Electrische fabrikaten — Gieterijen en machinefabrieken — Landbouwwerktuigen — Papier en houtwol — Chemicaliën — Zijde — Zaag- en molenwerk — Huishoudelijke voorwerpen — Wol — Leerlooierij — Tricotage en kousen — Papierproducten — Verf en Vernis — Schoenwerk — Vleeschverpakken — Katoen in het Noorden — Meststoffen — Katoen in het Zuiden [1]).

Nu spreken looncijfers hun taal slechts in verband met de leefwijze. Het is dus zaak ze te vergelijken met de uitgaven voor levensmiddelen, woning enz. Dan eerst is een oordeel te krijgen van de Welvaart.

Volgens een publicatie van het „Bureau of Labor" in 1918 is de verdeeling van uitgaven voor een arbeidersgezin aldus:

Voeding 38.2%. Woning 13.4%. Kleeding 16.6%. Vuur en Licht 5.3 %. Huisraad en Meubelen 5.1 %. Verder 21.3%. Eén vijfde ruim dus blijft over voor vrije uitgaven, hetgeen zeker een gunstige verhouding beteekent. Vooral als men mag rekenen, gelijk de waarneming leert, dat aan de voorgaande eerste levensbehoeften royaal pleegt te worden voldaan. Opvallend is, dat voor belasting geen percentage is uitgetrokken, blijkbaar is dit niet hoog. In Amerika zijn de belastingen hoofdzakelijk indirect, zoodat men in huishuur en gebruiksartikelen grondbelasting en invoerrechten verwerkt krijgt.

In verband met de goede loonen dooreengenomen willen wij ook den arbeidsduur nagaan.

Ten dienste staat een tabel van de werkweek in 22 industrieën einde 1921, waaruit blijkt dat de week van

---

[1]) 100.

44 uur verre overheerschend is, meer nog dan van 48. Volgens Köttgen is de toestand niet veranderd.

De getallen dooreengenomen zijn:

44 uren en minder	44	48	54	60
13.7%	37.8	26.0	12.6	9.9 [1])

Gaat men een tabel van 22 industrieën na, dan is het hoogste cijfer voor 60 uren in de ijzer- en staalindustrie te zoeken, nl. 36.3% van den daar besteden tijd. Echter is dit uitzondering, en de 44- en 48-urige werkweek vormen samen 63% van het geheel.

Van welstand en goede verhoudingen is dus te gewagen. Toch is hiermee niet alles gezegd. Want hiermee kunnen gepaard gaan fatale gesteldheden als rechtsonzekerheid en willekeurige behandeling. Hierover wordt veel geklaagd, en dit inhaerent geacht aan het stelsel van groot-kapitalisme, waarbij alle persoonlijke verhouding wederzijds wordt verbroken en de humane behandeling van den werknemer licht in het gedrang komt. Een van de klachten, welke men in Amerika geregeld opvangt, is dat men na een zekeren leeftijd geen kansen meer heeft, dat ook op medoogenlooze wijze de ouderen vervangen worden door jongeren, in het bijzonder waar de laatsten als goedkoopere werkkrachten op de markt verschijnen. Voor den ouden dag heeft men zelf te zorgen, zoodat door de degelijke arbeiders een deel van hun loon-overschot besteed wordt aan ziekte- en ouderdomsverzekering. Menig bedrijf overigens komt hieraan tegemoet, ook door de oprichting van ziekenfondsen, polyklinieken en hospitalen. En verder blijft dan een ruim terrein vrij voor philanthropische actie, welke als zoodanig echter wijst op ongewenschte en onrechtmatige verhoudingen.

Over de toestanden der arbeiders schrijvende, is het goed om te peilen, hoe het kapitaalbezit in de V. S.

[1]) 102.

verdeeld is. Eerst even iets over het jaarlijksch inkomen. Dit is in tien jaar tijds — tusschen 1909 en 1918 — meer dan verdubbeld. Het steeg van 28.775 millioen tot 60.366 millioen dollar. Van deze bedragen is de kleine helft uit ondernemers-winst, uit uitzetting van kapitaal en verder vermogen geput, de grootste helft uit arbeid, nl. in 1909 53, in 1918 53.9 % [1]).

Wat nu de inkomens betreft en hun verdeeling, daarvan geven de volgende tabellen aangaande het jaar 1922 een leerzaam overzicht [2]).

	Gezamenlijk Inkomen	Inkomen uit Arbeid		Inkomen uit Vermogen	
		Loonen, Tractementen enz.	Bedrijven, Zaken	Renten	Dividenden
	in 1000 $				
Beneden 2000 . .	4.792.118	3.485.718	614.216	529.454	162.730
2 000—5 000. .	10.740.898	7.274.821	1.973.370	1.164.717	327.990
5 000—25 000 .	5.814.283	2.286.296	1.625.291	983.628	919.068
25 000—100 000 .	2.432.208	552.115	668.059	420.046	791.989
100 000—500 000.	793.624	85.592	260.145	123.407	324.481
500 000 en daarboven	298.777	9.451	117.170	34.195	137.961
Te zamen . .	24.871.908	13.693.993	5.258.250	3.255.446	2.664.219
	in %				
Beneden 2000 . .	100.00	72.73	12.82	11.05	3.40
2 000—5 000. .	100.00	67.74	18.37	10.84	3.05
5 000—25 000 .	100.00	39.32	27.95	16.92	15.81
25 000—100 000.	100.00	22.70	27.47	17.27	32.56
100 000—500 000.	100.00	10.78	32.78	15.55	40.89
500 000 en daarboven	100.00	3.16	39.22	11.45	46.17
Te zamen . .	100.00	55.06	21.14	13.09	10.71

Men ziet hieruit, dat het grootste deel der inkomens

[1]) 95.

[2]) 96. — Hierbij wordt aangeteekend, dat deze opgave berust op belastinginkomsten, hetgeen het lage bedrag — men vergelijke het juist vermelde — verklaart. De verhoudingen worden hierdoor echter niet beinvloed.

tusschen de grenzen van $ 2000 en 5000 ligt en dat de exorbitant groote inkomens snel naar boven afbreken. Ook, dat de inkomens uit arbeid enorm veel grooter zijn dan die uit vermogen.

Blijven wij nog even stilstaan bij de inkomens speciaal der arbeiders en hun gunstige levensverhoudingen, dan moeten wij daarbij wel bedenken, hetgeen in de cijfers reeds uitkwam, dat groote verschillen voorkomen. Er zijn de vol-waardige en de half-waardige, de geschoolde en ongeschoolde krachten, terwijl vrouwen en kinderen achterblijven. Degelijke vakarbeid wordt hoog gehonoreerd. Lage en zelfs zeer lage loonen, dikwijls gepaard gaande met lange werktijden, bestaan in die industrieën waar een groot aanbod van ongeschoolde krachten is. In het bijzonder de immigratie-kwestie is hier in het geding. In de centra als Chicago, Buffalo, New York, Cleveland, Pittsburg vindt men wijken van uit Zuid en Oost Europa, uit Azië geëmigreerde paupers, die in erbarmelijke toestanden leven en gedoemd zijn daar niet uit te komen. Eerst het volgende geslacht komt tot betere levensvoorwaarden. Men kan dit niet alleen wijten aan harde voorwaarden in het bedrijfsleven, maar ook aan de minwaardigheid lichamelijk en geestelijk van arbeidskrachten, die de taal niet verstaan en niet leeren, vaak gedegenereerd voortleven in drankzucht en ontucht, wier lot eenigszins verzacht wordt door tegemoet komende philanthropie, welke bovenal door onderwijs en jeugdwerk het jongere geslacht tracht te heffen boven het peil der ouders.

Amerika is het land der schrille tegenstellingen. In de groote steden heeft men hetzelfde, wat Londen's East End zijn naam heeft bezorgd. Wat tusschen de uitersten in ligt, ziet er gewoonlijk zeer doodsch uit. Materieel goed is het bestaan, en toch niet bevredigend. Weinig eigen wezen bij de menschen. Geen opheffend geestesleven. Men gaat veel uit, en woont

onbehaaglijk. De woningen zijn minder riant dan die wij in ons land de laatste twintig jaren in steden en tuindorpen zien bouwen, terwijl toch een prettig interieur zou kùnnen bestaan [1]).

Inmiddels oeconomisch gezien zijn toestanden in Amerika veelal een voorbeeld voor Europa. Echter het karakter van het leven blijft bepaald door den geest van het groot-kapitalisme. Nu rijst de vraag, of dit zich handhaven zal of wijzigen. Een in Amerika dikwijls gesteld probleem is, of het groot-kapitalisme zal omslaan in zijn tegendeel, en of de gezindheid der arbeiders leidt tot socialisme. Men kan dit probleem van oeconomische zijde, krachtens een historisch-materialistische zienswijze, naderen, en ook van psychologisch-ethnologische zijde. Wij zullen alleen deze tweede zijde van het probleem belichten. Tal van personen, ook socialistische schrijvers hebben zich bezig gehouden met het feit, dat het socialisme er zich veel minder sterk uit en uitbreidt dan in een land van oeconomische geaardheid als Amerika te verwachten is. De ontwikkelingsgang in dezen loopt geenszins parallel met dien in West-Europa, met name in Germaansche landen, doet veel meer denken aan wat Engeland laat zien. Dit zeggende, raken wij al dadelijk een factor van beteekenis: den Angelsaksischen geest, die zelfstandigheid en vrijheid wil, geen regeeringsmaatregelen en gouvernementeele bedrijfsleiding. Een communisme als het Russische is in de V. S. ondenkbaar, hoogstens een beperkte socialisatie kan zich doorzetten. In Amerika kan men afwisselend twee populaire voorstellingen opvangen: „America is too good for socialism" en „Socialism .... made in Germany". De laatste kenschetsing sluit een veroordeeling in, vóór den oorlogstijd reeds met emphase uitgesproken, en het is niet waarschijnlijk, dat het socialisme thans

[1]) Afbeeldingen van woningen in Legien, Aus Amerikas Arbeiterbewegung 67, 76.

daarmede zijn aanbeveling zou hebben gevonden. En wat het andere betreft, W. P. Colyer in een felle philippica tegen „Americanism. A World Menace" (1922), zegt, en hij doet dat verwijtend, dat de doorsnee Amerikaan niet anders vraagt dan „A fair day's pay for a fair day's work", een goed dagloon voor een goed dagwerk [1]).

De arbeider is bekrompen en heeft weinig zin voor het algemeene. Wat het socialisme volgens Colyer tegenhoudt, is een patriotisme waarop altijd bij de massa's in crisis-tijden een beroep kan worden gedaan, hetgeen de werkgevers heel wel weten, terwijl de onderlinge verdeeldheid der uit zoovele volkeren-groepen opgebouwde samenleving ook een beletsel is [2]). De beroemde socioloog Werner Sombart, die een geheel boek heeft gewijd aan de vraag „Warum gibt es in den Vereinigten Staaten keinen Sozialismus?" geeft eveneens verschillende oorzaken aan, in de mentaliteit van den Amerikaan gelegen: een blijmoedig gemakkelijk optimisme „het is nog zoo slecht niet"; een geloof in en een gehechtheid aan het Amerikaansche Gemeenebest als geheel, waardoor men terugschrikt van isolement en klassenstrijd; een afkeer van en ongeloof in het ambtenaarswezen [3]).

De uitbreiding der socialistische partij is dan ook uiterst matig, blijkende o. a. uit het aantal stemmen bij presidentsverkiezingen uitgebracht. Wat zijn getallen als 420.000 in 1908 en 898.000 in 1912, in 1916 onder den invloed van den oorlog gedaald tot 590.000? Toen bedroeg het aantal uitgebrachte stemmen 3.3% van het geheel [4]).

Met dezen stand van zaken is echter geenszins gezegd, dat het radicale element in de arbeiders-wereld ontbreekt. Men moet het echter niet in een politiek socialistische partij zoeken, maar in de vakbeweging.

---

[1]) 82.
[2]) 85, 86.
[3]) 28—31.
[4]) Huizinga 151. Butler „Is America worth saving?" 17.

Deze is in Amerika zeer sterk en vervangt het socialisme in zooverre, dat zij opkomt voor eischen die ook in het socialistisch program voorkomen, als de invoering van een wettelijk verplichten acht-urendag; stadsexploitatie van tram, water, gas en electriciteit; staatsexploitatie van telegraaf, telefoon, spoorwegen en bergwerken; de afschaffing van het eigendomsrecht op den bodem en vervanging daarvan door een gebruiksrecht [1]).

Er bestaan in Amerika vier groepen, typen van arbeidersorganisaties:

1°. De Knights of Labor, opgekomen in de 80-er jaren, op den duur in aantal geslonken.

2°. De American Labor Union, socialistisch getinte vakvereenigingen in het Westen.

3°. De Socialist Trade and Labor Alliance, van geen beteekenis ooit geweest volgens Sombart.

4°. De American Federation of Labor, dè groote organisatie, waarvan de in 1924 gestorven Samuel Gompers de machthebbende leider was. In 1896 telde zij 272.315 leden, in 1904 1.676.200, terwijl de groei verder langzaam doorging. In 1911 bedroeg het aantal leden 1.750.000 [2]). In 1925 was het 2.878.297.

Vooral deze A. F. L. heeft veel kunnen doen om tot verbeteringen te komen, heeft soms geweldige stakingen geproclameerd, die het gansche gemeenebest op zijn grondslagen deden schudden [3]). Tegenover de trusts heeft de vakbeweging een sterke macht getoond; zij kon een tegenwicht bieden tegen de moreel-destructieve tendenzen van het groot-kapitaal. In 1881 is de A. F. L. gesticht, die van den aanvang af besloot zich buiten de politiek te houden en zich alleen met industrieele kwesties te bemoeien. Op het oogenblik, schreef Münsterberg in 1904, omvat zij 111 internationale vakvereenigingen met 29 staats-organisaties,

---

[1]) Sombart 27.
[2]) Sombart 31, 32.
[3]) Over deze groote stakingen Münsterberg 333—337.

542 centrale organisaties voor steden en 1850 plaatselijke organisaties buiten de vorige staande. Hare belangen worden gepropageerd in 250 week- en maandbladen [1]).

De vakvereenigingen, welke tot deze organisaties behooren bieden de leden verschillende voordeelen, doordat zij behalve voor steun in geval van werkloosheid ook zorgen voor plaatsingen. Maar van haar kant vragen zij dan ook bewijzen van degelijkheid en kunde, zoodat zij geenszins een ieder tot zich toelaten, en sommige zelfs examens tot toetreding laten afleggen, hetgeen voor de werkgevers een waarborg is, dat zij uit die vakvereenigingen flinke werkkrachten kunnen betrekken [2]). Een typisch verschijnsel en zeker wel curieus, is de invoering van de „union label", een etiket vanwege de vakvereeniging, merkteeken dat de werklieden die het daarmede voorziene artikel gemaakt hebben, tot de vakvereeniging behooren. Het wil een waarborg wederom bieden van goeden arbeid, en getuigt tegenover het publiek, dat in de fabrieken waar het vervaardigd werd goede arbeidsvoorwaarden bestaan; tevens is het een oproep om de artikelen, niet van de sanctie voorzien, te boycotten [3]). Deze instelling, welke zeker hoogst merkwaardig is, waarbij de werknemers de waar van den werkgever met hùn naam dekken, heeft in Amerika groote uitbreiding gevonden, en op zeer ostentatieve wijze wordt voor de „union-made" waar reclame gemaakt. De Duitscher C. Legien heeft als vakvereenigingsman in 1912 een reis door Amerika gemaakt en daarvan verslag uitgebracht in een uitvoerig boek over het vakvereenigingswezen en de socialistische beweging „Aus Amerika's Arbeiter Bewegung". Tal van bijzonderheden zijn daaruit te putten [4]).

[1]) 229.
[2]) 329.
[3]) 331.
[4]) In 1926 verscheen een interessant Hollandsch werk van mr. Marius G. Levenbach, Arbeid in Amerika, dat tot subtitel heeft „De Sociale Beweging in Amerika", en uitvoerig het vakvereenigingsbestaan in het kader van het Amerik. leven beschrijft.

De A. F. L. neemt een onwrikbare positie in, en het is ondenkbaar dat Kapitaal en Arbeid hun gemeenschappelijk werk zullen verrichten zonder bemiddeling van deze organisatie. Als voor de naaste toekomst in Amerika geen socialisme te verwachten is, veeleer versterking van kapitalistisch-oeconomisch leven, dan zal dit laatste toch een gebreideld kapitalisme zijn. Een schrijver, die het zonderegister van het kapitalisme publiceert in socialistischen geest, onomwonden het verwijt doet dat oproerigheid geprovoceerd wordt om druk te kunnen oefenen, en gedane rechtspraken stelt in het licht van partijdigheid ten gunste der bezitters, is Colyer in „Americanism. A world menace". Een hoofdstuk wijdt hij aan „Americanism and Labour". Het één en ander overziende moet men wel tot de conclusie komen, dat er groote tegenstellingen bestaan en woelingen te verwachten zijn, en dat het Amerikaansche sociaal-oeconomische leven het best gesteld wordt onder het gezichtspunt van worsteling van recht en onrecht, waarbij tegenstelling van belangen als realiteit en evenwichtigheid als ideaal den Amerikaan voor oogen staan.

Op het oogenblik is er groote voorspoed in Amerika. Minister Hoover heeft een rapport uitgebracht over het tijdvak 1 Juli 1924—30 Juni 1925 en verhaalt „van een voorbeeldelooze zakenbedrijvigheid, een hoog verbruikspercentage, groote productie, groote uitvoeren, hooge prijzen van het onroerend goed, hooge loonen en geen werkloosheid van beteekenis, daarbij voortgezette en nog toenemende bekwaamheid in de leiding van industrieele ondernemingen en een uitbreiding van de toepassing der wetenschap in de techniek".

Maar hoe prachtig dit alles moge zijn, alle mededeelingen omtrent de Vereenigde Staten wijzen toch op een geweldige spanning tusschen Kapitaal en Arbeid, met ontzaglijk veel bitteren strijd hieraan verbonden.

KARAKTERTREKKEN VAN HET AMERIKAANSCHE LEVEN EN VAN DEN AMERIKAAN

Op grond van hetgeen tot nu toe behandeld is, is het reeds mogelijk zich eenige voorstelling te vormen van de hoofdtrekken van het Amerikaansche leven. Dat het sociaal-oeconomische leven, gelijk dat zich vanaf den tijd der nederzettingen van Hollandsch-Engelschen oorsprong tot op heden historisch ontwikkeld heeft, zijn overwegenden invloed oefent, springt in het oog. De politiek, en gelijk nog blijken zal het direct-gèèstelijke leven in onderwijs, godsdienst, cultuur worden er grootendeels door bepaald of hangen er ten nauwste mee samen.

De Amerikaan zelf is in het door ons getypeerde bestaan van oeconomische expansie tot een eigen type geworden: een modern wereldmensch, democratisch gezind, anti-traditioneel, met een sterk bewustzijn van de superioriteit der Amerikanen, waaraan hij zelf op een zeer gelukkige wijze deel heeft. Trotsch op het gemeenebest, is men tegelijkertijd tevreden met zichzelf. Een waarlijk bestaande flinkheid vormt de keerzijde van een anders te luchtige zelfingenomenheid, die als pedanterie voorkomende innerlijke zwakheid en leegheid verraadt. Amerika behoudt ook in haar bloeiperiode hare degelijkheid door een algemeen voorkomend besef van de noodzakelijkheid, materieel en moreel, van arbeid. Arbeid adelt. Er bestaat een afkeer van leegloopers, en de publieke opinie als zedelijke macht vonnist in dezen streng.

Arbeid is voortreffelijk, maar kan toch feitelijk nooit

als een bestaan in zichzelf worden beschouwd, hij is ergens opgericht, en zoo doet zich het probleem voor, of dit groote gegeven ten goede strekt. Dienaangaande wordt niet alleen onder buitenstaanders, maar ook onder de Amerikanen veelal twijfel gekoesterd. Meermalen wordt de vraag geopperd: Waartoe dient al het geld-verdienen en kapitaal-vermeerderen; wat zal op den duur de uitkomst daarvan zijn; ook al zou het huidige geslacht zich nog moeten beschouwen als geroepen om bovenal zijn krachten te geven aan den oeconomischen bloei van het gemeenebest, wat kan het zichzelf als tegenwicht bieden, opdat het niet in hart en nieren vermaterialiseert? Voor de geestelijk gezinden is dit een puzzle; zij erkennen dat hier de zwakke zijde van het Amerikanisme bloot ligt.

Het is niet zoo heel gemakkelijk om zich een beeld van deze dingen te vormen, omdat allerlei gesteldheden dooreengaan. Dit is geheel de wereld over het geval, ook is het alle eeuwen zoo geweest, dat men het verwarde aanzien heeft van idealismen en realismen, van groote en kleine gesteldheden, maar in Amerika neemt alles afmetingen aan en daardoor krijgt men een sterk verwrongen beeld van werkelijkheid, als men willekeurig het een òf het ander naar voren brengt. Gemakkelijk spel hebben de spotters en zedelijk verontrusten, die niet anders weten te zeggen, dan dat Amerika het land is, waar Almighty Dollar ten troon zit, zij het onder de erkenning van Hóógere Macht — op het randschrift van den dollar erkend: God with us. Amerika is dan het land van dollarprinsessen en spoorwegkoningen en petroleummagnaten. De feiten zijn in dezen zeer sprekende en dan ook niet te weerspreken. Tenzij dan op dèze wijze, dat men daarnaast andere werkelijkheden laat getuigen, hetgeen niet al te moeilijk is. Men kan als het ware het bestaande, hetgeen den oppervlakkigen waarnemer het eerst in het oog valt, eens oplichten om er onder te zien, waarbij men

een verwikkeld net van draden waarneemt. Verschijning en wezen zijn niet hetzelfde.

Wat in Amerika moet opvallen, is een niet ten eenen male verdorven geest van materialisme. Men wil gaarne in welstand leven, men wil gaarne met zijn arbeid veel bereiken, wie zou ook niet grijpen naar gelegenheden welke hem geboden worden meer dan ergens elders, de jeugd wordt reeds spoedig daarop attent gemaakt, en de energie van zoovelen om zich heen zal de eigen kracht opwekken, maar de lust naar vooruitgang en welvaart is voor een belangrijk deel geworteld in de behoefte aan bevrediging van energie. Hierop komt het toch aan, welken grondslag een bepaalde behoefte heeft. Voor iemand kan het hoogste oeconomische ideaal zijn iets te bezitten in welstand; voor den Amerikaan gaat het om wat hij zelf daarin beleeft: het bevredigt hem vooruit te gaan. Het proces van rijk wòrden is hem meer dan de uitkomst van rijk zijn. Wanneer dit waar is, dan wordt zijn waardeering van het bezit veel geringer dan men verwachten zou. Het gaat hem niet te zeer aan het hart, als hij onfortuinlijk achteruit gaat: te sterker spoorslag om weer te trachten er boven op te komen en daarin zich te verheugen. Hij is min of meer de worstelaar, die den tegenstand wil — een te gemakkelijk vlot leven heeft ten slotte niets te bieden. Van uit dit standpunt wordt het ook begrijpelijk, dat een Amerikaan die een zeker bezit heeft verworven het geheel gaat verbruiken, als hij b.v. een groote reis wil maken. Daarna begint hij opnieuw. Het is mij meer dan eens verzekerd, dat het volstrekt niet alle rijke Amerikanen zijn, die in eerste rangs hotels vertoevende Europa rondreizen of Egypte bezoeken; men potverteert eenvoudig en gaat opgefrischt — en trotsch op zijn prestatie — met nieuwe lust aan het werk. De degelijke kapitalist-Hollander moge hierover zijn hoofd schudden, er zit hier toch iets in, zelfs van moreel gehalte.

Er is een mentaliteit, waarin men zich moet kunnen verplaatsen om het Amerikaansche leven te doorgronden. Vlot, royaal leven, ook vlot, royaal uitgeven. Het is altijd treffend, hoe gemakkelijk de doorsnee-Amerikaan zijn beurs opent, als van hem voor zaken van algemeen nut, voor kerk en philanthropie gevraagd wordt. Klein is hij niet. De grootere allures schijnen ook tot uiting te komen in het zakenleven. Dat heet bijzonder coulant te zijn. Dien indruk krijgt de leek ook reeds, als hij winkelwaar koopt. Bevredigt het hem niet, zoo het maar eenigszins kan wordt het terug genomen; er behoeft niet eens, bij ons liefst nog met bijbetaling, geruild te worden. Snel handelen, veel omzetten is de leus; het peuterige gedoe, waaraan wij ten onzent veelal gewend zijn, wordt daarbij vergeleken ergerlijk.

Er zijn typische staaltjes van eerlijkheid in dit verband te bezien, omdat zij berusten op een ongeschreven overeenkomst om elkaar het zakelijke leven gemakkelijk te maken. Men vindt in elke beschrijving het voorbeeld van de brievenbus, waar de menschen hun pakjes boven op leggen om niet naar een postkantoor te hoeven loopen, men is zeker dat niemand ze wegneemt. Het is inderdaad een curieus gezicht. Toch moet hieraan direct worden toegevoegd, dat dit slechts zoo ver gaat als het gaat, want de onbetrouwbaarheid in woord en de oneerlijkheid in daad zijn groot. In een restaurant moet men op zijn jas en hoed letten; in winkels wordt leelijk „gegapt", zoodat de groote zaken verzekerd zijn tegen diefstal van personeel en er detectives op na houden om het publiek goed in het oog te houden. Aan een mij bekende universiteit vonden onder de studenten onderling veelvuldige diefstallen plaats van laboratorium-uitrusting en ook van jassen. Hier heeft men weer dat tegenstrijdige, waar men nooit recht uitkomt.

Om nog iets te noemen van de opvattingen, in ver-

band met de waardeering van arbeid wordt het om geld spelen verfoeid. Toen Schwab, een vriend van Carnegie en bedrijfsleider van de Steel Works, te Monaco aan de speeltafel was gezien, wekte dit groote verontwaardiging in Amerika. Als echter aan de Beurs gespeculeerd wordt, beschouwt de publieke opinie dit niet als spel, want het is deskundig spelen met het oog op zijn zaken. Men maakt zich hierbij wijs, dat men speculeert op grond van berekening, een contradictio in terminis. Een van de aardige dingen, die te vermelden zijn is, dat dooreengenomen ook in de kringen der groot-geld-bezitters van een ieder arbeid geëischt wordt. De jonge man, al is zijn vader millionnair, moet — juist krachtens diens wil, die hem niet ontziet, — hard werken. Het jonge meisje uit dezelfde kringen, die gaat trouwen met dien veronderstelden jongen man, wordt evenmin in de gelegenheid gesteld om een royale huishouding op te zetten. Dit komt, omdat in Amerika de instelling van bruidsschat en jaarlijksche toelage niet bestaat. Deze zal Europeesch-belachelijk worden gemaakt, even goed als het in Europa meer voorkomende geld-huwelijk. De jonge man en jonge vrouw dus beginnen simpel, en het is een daad van opoffering zeker voor de jonge vrouw om uit een luxeleven, waaraan zij juist als jong meisje gewend kan zijn, over te gaan naar een kleine woning zonder hulp. Het is natuurlijk de vraag, of deze toestanden blijven. Ik herinner mij een roman gelezen te hebben „The Second Generation", waarin men in het tweede en vooral derde geslacht de kenteekenen opmerkte van verslapte toestanden; geen wonder ook, waar in het zooeven genoemde geval het besef toch blijft, dat men als het er op aankomt bezit achter de hand heeft, en dat weelde komen zal. Inzake het laatste is de ontaarding reeds ingetreden; er zijn de kringen waarin schrikbarend geleefd wordt. De tooi der Amerikaansche dames uit de groote wereld, haar huisinrichting,

vernieuwing van bloemen in huis per abonnement „twéémaal 's daags" zijn te wel-bekend, zij het allicht gechargeerd in society romans en niet te vergeten society-films, waarvan het publiek pleegt te smullen. De Amerikanen weten zelf de ontaardingen wel aan de kaak te stellen, op den kansel, in de pers en anderszins, maar men heeft hierbij het umheimische gevoel dat zij zich tegelijkertijd verlustigen in het gróóte der ontaardingen waartoe zij komen, dat dus de veroordeeling niet heelemaal zuiver is.

Om nog even terug te komen op de opvattingen inzake het materieele, het zaken doen, de vlotheid, degelijkheid en goede tendenzen daarin, het is de moeite waard opmerkzaam te maken op wat men in ons land niet lang geleden van Amerika heeft overgenomen. In Mei 1925 is er een eerste jaarlijksche samenkomst geweest van eenige Rotary-clubs in Nederland, gesticht naar Amerikaansch model waar zij een twintig jaar bestaan. Het doel is om menschen in zaken en in ambten van bepaalde moreele overtuigingen te doen uitgaan. De naam, om dit eerst te zeggen, wijst op het begrip wentelen, draaien, en wil een voortgaande en zich uitbreidende beweging voor oogen stellen.

Er zijn twee Rotary-spreuken: „Service above self" èn „He profits most who serves best", in het Hollandsch: Dienstvaardigheid boven eigenbelang, èn Wie dient verrijkt zijn leven. De heer J. A. E. Verkade een der directeuren van de Rotary International, te Chicago gevestigd, en voorzitter van de Amsterdamsche Rotary-club heeft in een rede op genoemde samenkomst een zestal hoofddoeleinden van Rotary toegelicht: 1°. Het aankweeken en aanmoedigen van dienstvaardigheid als grondslag van iederen nuttigen werkkring. 2°. Het aankweeken en aanmoedigen van ethische beginselen in het zaken- en beroepsleven. 3°. Het aankweeken en aanmoedigen van dienstvaardigheid door iederen Rotarian in zijn particulier en

maatschappelijk leven, zoowel als in zijn zaken en beroepsleven. 4°. Het aankweeken van een grooten kring van bekenden, waardoor weer gelegenheid wordt geboden, dienstvaardigheid te betoonen. 5°. Het aankweeken en aanmoedigen van arbeid voor en de waardeering van elken werkkring door iederen Rotarian als middel om de gemeenschap te kunnen dienen. 6°. Het aankweeken en bevorderen van goede verstandhouding, welwillendheid en internationalen vrede, door een wereldorganisatie van alle zaken en beroepsmannen, vereenigd door hun geloof in het Rotary-ideaal der dienstvaardigheid.

De opzet dezer organisatie is, — hetgeen met het vierde punt samenhangt — dat iedere club bestaat uit een groep zakenlieden, ambtenaren, artisten, gestudeerden enz.: van elk vak slechts één en zoo mogelijk de beste, die ten taak krijgt de Rotary-idealen in zijn omgeving ingang te doen vinden. Wekelijks komen de Rotarians aan een lunch samen, waartoe men verplicht is, opdat er continuiteit in de werkzaamheden kome. Hierin ligt de gedachte eener kernvorming; in betrekkelijk kleinen kring, stel van twintig tot veertig menschen, leert men elkander goed kennen, bespreekt men mogelijkheden en wenschelijkheden van een fair zaken-doen, en hoopt men een sfeer te scheppen welke als zoodanig zich van uit dit centrum zal doen gevoelen.

Op deze Rotary-beweging komen wij in een later verband terug met eenige critisch gestelde vragen. Van dit club-leven met maatschappelijke doeleinden hoort men in Amerika meer. Ik heb aangezeten aan een lunch van vooraanstaande personen in een stad, die eens per week in plaats van op hun kantoren of elders te eten, het samen deden om gemeenschappelijk overleg te plegen aangaande de meest noodzakelijke verbeteringen en verdere aangelegenheden van het stadsbestuur. Onder tafel kreeg deze en gene het woord, terwijl men slechts een uur bijeen

bleef en er van tijdverlies door vergadering dan ook geen sprake was. Een voorbeeld om te kunnen navolgen.

Het een en ander moge getuigen van de moreele krachten, die in de Amerikaansche maatschappij werkzaam zijn en zullen weerhouden van een te lichtvaardige veroordeeling. Zullen wij nog op een paar dingen wijzen, het is slechts het doen van een greep, dan komen wij even terug op hetgeen in het vorige hoofdstuk geschreven is over schrille tegenstellingen en armoedige toestanden in verband met het bestaan van honderd duizenden immigranten. Dat er een immigrantenprobleem van oeconomisch-zedelijken aard bestaat, is niet verwonderlijk. Volgens de volkstelling van 1920 is er een blanke bevolking van 94.820.915 zielen, waarvan 58.421.957 in Amerika geboren ouders hebben. De andere, kleinere helft, hebben beide ouders, of vader of moeder in het buitenland geboren, of zijn er zelf geboren. Deze cijfers worden sprekend vooral in de groote steden. Daar waren 24.556.729 blanken uit Amerikaansche ouders geboortig, echter 26.062.355 blanken van direct buitenlandsche afstamming en 10.356.983 in het buitenland geboren, zoodat in de groote steden de niet-volkomen-Amerikanen de meerderheid vormen. De statistieken leeren, dat de buitenlander gemiddeld tien jaar wacht, voor hij zich laat naturaliseeren. Wat de kwaliteit der immigranten betreft, hebben de opgaven uitgemaakt, dat 20.63% der in gevangenissen, armhuizen, krankzinnigengestichten en andere publieke instellingen verpleegden in het buitenland geboren waren, 44.09 òf in het buitenland geboren òf van direct buitenlandsche afkomst[1]).

Hier ligt een wijd veld van actie open voor moreele inwerking, ondernomen door een philanthropie, welke ten deele materieele levensvoorwaarden tracht te verbeteren, maar vooral het geslacht der jongeren tot

[1]) Volgens opgaven van den minister Davis in 1924 gepubliceerd.

hooger peil poogt op te voeren. Het feit, dat de jeugd school kan gaan en Engelsch leert, geeft het tweede geslacht een geweldigen voorsprong op het eerste. De taal levert vooral voor de uit Zuid- en Oost-Europa en uit de Syrische landen komende volwassenen een groote moeilijkheid op, waardoor dezen onderling bijeen blijven hokken en machteloos worden jegens exploitanten, een toestand waardoor zij ook in hun arbeid gedoemd worden tot het meest primitieve fabriekswerk van enkele door afzien te leeren handgrepen. Behalve het onderwijs is de andere factor van opheffing een van geestelijk-lichamelijken vooruitgang, dank zij vooral de zoogenaamde „settlements" in de volksbuurten. Deze nederzettingen met een staf van enkele professioneele head-workers, bijgestaan door vrijwillig dienstdoende assistenten, hebben een gebouw met speelplaats, waar clubs van jongeren, ook enkele van ouderen, samenkomen om onder leiding spelletjes te doen, te lezen, voorlichting te ontvangen, om dus rechtstreeks geholpen, indirect geciviliseerd en geamerikaniseerd te worden. Het laatste is zeker ook een doel. Zij gaan dikwijls uit van kerkgenootschappen of worden door deze gesteund. De ervaring heeft geleerd om er zoo weinig mogelijk een kerkelijk-godsdienstig karakter aan te geven, omdat de bevolking welke bereikt moet worden daartoe te heterogeen is, ook door een bepaald cachet zou worden weerhouden om te komen. De settlements willen voor zoo velen mogelijk zijn, en drijven daarom weinig godsdienstig gestempelde inwendige zending, al vormt godsdienstige gezindheid bij de leiders veelal den grondslag en kracht van hun streven. Een van de goede dingen is, dat men de deelnemers zoo eenigszins mogelijk iets laat betalen, opdat zij het gevoel niet krijgen van beweldadigd te worden en omgekeerd geïnteresseerd worden voor hun eigen zaak. In een settlement, waar schrijver dezes eenige weken

vertoefde en vanwaar hij de armenbuurten mee inging om ze te leeren kennen, was ook een wijkverpleging en een consultatie-bureau voor zuigelingen gevestigd. Zeker niet zonder zin was de badinrichting, waarvan veel gebruik werd gemaakt.

Dat het drankvraagstuk hiermee nauw samenhangt, behoeft geen betoog. Juist onder de half verdierlijkte immigranten van eerste orde woekerde de dronkenschap en maakte opheffing onmogelijk. Al is het moeilijk uit de vele berichten over de beroemdberuchte drooglegging van Amerika een goed inzicht te krijgen, omdat wederzijds berichten licht tendentieus zijn, terwijl wij buiten geding laten de beoordeeling of het gewenscht en zedelijk aanbevelenswaardig is om een minderheid tegen zichzelve te laten beschermen door een dwingende meerderheid, het valt kwalijk toch te betwijfelen, dat niettegenstaande de bezwaren van smokkelhandel en vervalschingen groote groepen der bevolking, in wier midden de gelegenheid den dief schiep, in gunstiger omstandigheden komen als zij niet of moeilijk zich kunnen prijs geven aan een zedelijk gevaar. Er moet hier een toekomst in liggen, waardoor heel wat in het maatschappelijk bestaan, zeker aan den donkeren zelfkant, maar ook wel elders, zich wijzigt.

Deze opmerkingen brengen ons van zelf tot een ander gegeven van zedelijke strekking, waaraan wij iets van den Amerikaanschen geest willen illustreeren: den rechtszin. Elk volk, kan men zeggen, is voor een belangrijk deel te kennen aan zijn gevoeligheid voor recht in het algemeen, in het bijzonder aan de punten waarop hij gevoelig is. Afsterving of vergroving van rechtsgevoel zijn beide noodlottige teekenen. Nu komt het mij voor, dat er bij de Amerikanen een sterk maar grootendeels primitief rechtsgevoel heerscht, dat een publieke opinie tegelijkertijd voortdurend bezig is om tot grootere zuiverheid te komen niettegenstaande

weerstrevende machten en krachten. Om van het laatste te gewagen, een primitief ongebreideld onbeschaafd rechtsgevoel kan een belemmering zijn voor een dieper gefundeerd rechtsbesef. Als voorbeelden noem ik twee dingen: een romantisch rechtsgevoel, door voorstellingen gewekt, en een realistisch rechtsbesef, dat zichzelf werkelijkheid verschaft. Het eerste wordt dag aan dag geprikkeld door de bioscoop, waarvan een groot aantal voorstellingen — de beroemde Amerikaansche films — tafereelen van misdaad, verraad, ondergang, opheffing, wraak, belooning laten zien. Nu kan men hierin op allerlei wijze geleid en misleid worden. Er is een zeker sentimenteel rechtsgevoel, dat direct partij doet kiezen en waaraan voldaan wordt door het blij-eindend of dreigend thema: De onschuld beloond, de schuld gestraft. Dan krijgt men het rijke veld der romans van belagende mannen en volkomen lief-onschuldige meisjes; van stelende en moordende misdadigers, die in auto's schatten vervoeren, maar achterhaald worden door de extra-treinen van detectives of laatstelijk natuurlijk door vliegmachines. Ware de radio-telefonie op het doek weer te geven, wij zouden nog meer modern geoutilleerde film-vertooningen kunnen verwachten. Alles dan tegemoet komende aan een primitief, ongelouterd rechtsgevoel, dat massaal gekweekt en overprikkeld wordt.

De daad, in deze lijn liggende, vindt men in het vele zichzelf recht verschaffen, waarvan de Amerikaansche bladen geregeld gewagen. De jury's in haar vonnissen geven hieraan voet, wanneer zij op grond ook weer van de eenvoudigste directe gewaarwordingen van goed en kwaad, de geteisterden en gesarden vrijspreken en daarmee niet alleen een vastere rechtsorde in gevaar brengen, maar ook een opvoeding tot sterker en degelijker rechtsbesef tegenhouden, waarbij het zelf-richten in oogenblikkelijke opwelling allereerst wordt teniet gedaan. Wanneer dit beginsel zich tot meerderen uit-

strekt, krijgt men de massale rechtsgedingen op eigen initiatief, waarvan het meest sprekend voorbeeld blijft het lynchen. Speciaal tegenover negers, die zich vergrepen aan blanke vrouwen, werd dit van oudsher toegepast, en nog is het niet geheel uitgestorven. Dr. J. P. Lotsy in zijn beschrijving van een botanische reis van den Atlantischen Oceaan naar de Stille Zuidzee in het jaar 1922 ondernomen, haalt uit een krant van Mei van dat jaar aan, hoe in Kirvin in Texas drie negers op de gruwelijkste wijze werden verbrand, burned to a crisp (knapperig gebraden, vertaalt de schrijver) en dat op volkomen onzekere gronden. De hoofddader wordt verdacht, en het heette dat hij de twee anderen als medeplichtigen heeft aangewezen, maar alles is een „men zegt" en „het heet" van een volksmenigte, welke zichzelf als rechtbank en uitvoerder van het vonnis opwerpt [1]).

Natuurlijk vindt dit geenszins algemeene instemming. Maar de mogelijkheid wijst toch op een rechtsonzekerheid, welke men allerwege gevoelt. Hierin speelt het oeconomisch bepaalde leven ook zijn rol, omdat de machten van het bezit veel doorzetten en kunnen doen wat niet rechtmatig is. Het Publiek voelt zich niet zeker ook in zijn rechters, gelijk uitkomt in het bepleiten van de wenschelijkheid om ze periodiek te doen herbenoemen. Menigeen wil omhoog. Dit blijkt uit beschouwingen, die een eigen stempel dragen. Münsterberg maakt de vergelijking, dat terwijl het Duitsche rechtsbesef vraagt dat een misdadiger zijn straf niet ontkomt, het Amerikaansche bovenal wil, dat geen onschuldige zal worden veroordeeld. Als iemands schuld niet bewezen is, wordt hij voor altijd van rechtsvervolging voor die zaak ontslagen, ook al zou later bewijsmateriaal voor veroordeeling verzameld zijn. Het is alsof hierin een maatstaf van het sterke, absolute

[1]) 67—69.

wordt aangelegd — hetgeen wederom strooken zou met de behoeften van een primitief rechtsgevoel —, waardoor ook de toch zeker zonderlinge eisch ontstaat dat een jury unaniem schuldig of onschuldig uitspreekt, hetgeen naar wij meenen ook in Rusland geëischt wordt. De twaalf leden eener jury mogen het gebouw niet verlaten, krijgen hun eten, en logeeren daar, tot zij in de eene of de andere richting hun beslissing hebben genomen. Hierbij wordt onvermijdelijk het recht der waarheid geweld aangedaan. Wordt geen eenstemmigheid bereikt, dan wordt het rechtsgeding geheel opnieuw opgezet [1]).

Wat in Amerika ook opvalt, is de in menig opzicht goed bedoelde, maar waarschijnlijk niet altijd verstandig uitgevoerde bestraffing. Deze is welbewust gericht op opvoeding en reclasseering. Wel handhaaft zich hiernaast de doodstraf, maar deze wordt zoo menschelijk mogelijk toegepast door een plotselinge bewusteloosheid in den zg. electrischen stoel. Voorwaardelijke veroordeeling en kinderrechtspraak en tuchtscholen zijn daar van niet zoo recenten datum als bij ons. Bekend met name is het Elmira-stelsel, genoemd naar een model-opvoedingsinrichting, waar de gevangenen door onderricht en aangenaam verkeer vermenschelijkt worden. Hierover hoort men in Amerika zelf zeer verschillend spreken; menigeen betwijfelt of alles zoo mooi is als voorgesteld wordt en of de resultaten overeenstemmen met de aanlokkelijke theorieën. Men moet juist ten aanzien van Amerikaansche instellingen nooit vergeten, dat er verschil is tusschen woord en daad. De Amerikanen zijn verzot op schoone en „groote woorden", waarmee zij naar hun royalen aard allesbehalve karig zijn. Verwondering wekt het niet, in een werk van mr. H. B. ver Loren van Themaat, „Zorg voor den Veroordeelde in het bijzonder na

[1]) 551, 552.

zijne invrijheidstelling", waar hij in het tweede deel o. a. het verhaal doet van een bezoek van Nederlandsche rechtsgeleerden aan een „International Prison Congress" te Washington in 1910, een dikwijls hekelend verslag aan te treffen van hetgeen daar in fanfares verteld werd en van hetgeen zij in congres-bezoeken aan staatsgevangenissen en verbeterinrichtingen te zien kregen. Ondanks de reclame, altijd voor de „State Reformatory of Elmira" in den staat New York gemaakt, vond de schrijver onze tuchtscholen veel vrijer. Hier waren hooge muren met torens, vanwaar schildwachten op eventueele vluchtelingen mogen schieten, hetgeen ten onzent zelfs in de strafgevangenissen niet mag. En hoewel hij arbeid en vooral de gymnastische oefeningen zeer te prijzen heeft, maakt hij bezwaar tegen een stelsel van cellen in gangen gebouwd, zoodat daarin geen licht en lucht van buiten direct doordringt. Allerminst gesticht betoont de schrijver zich over de State Reformatory of Ohio, in weidschen zin met den min of meer grotesken naam getooid „The University of the last Chance", de Universiteit van de Laatste Kans, een inderdaad hoogst komischen naam voor een verbeter-inrichting. De jongelui hadden het daar heerlijk, driemaal 's daags genieten zij de muziek der gestichtskapel en hebben er overmatige vrijheid, zoo zelfs dat de geleidende opzichter in het bijzijn van den vreemden bezoeker in het ootje werd genomen. De directeur was niet bang voor ontsnappen, zij vonden het er zoo prettig, dat ze zeker liever zouden blijven dan weggaan. In deze University vond men tegen de bepalingen in ook grijsaards als gevangenen, en werden wel twee jongens in één cel geherbergd. Deze dingen lezende, vestigt en bevestigt zich de indruk van het tweezijdige karakter der Amerikaansche samenleving: het wonderlijk dooréén van voortreffelijke èn verkeerde tendenzen en gesteldheden.

In alles wat ondernomen wordt zit élan, maar het

is het élan van den langen slungel van een jongen, die geen raad weet met zijn ledematen en op anti-rhythmische wijze armen en beenen slingert. Zoo ook de Amerikaan in zijn idealisme, vaak goed gemeend maar niet te best gericht. Er ligt veel onvolgroeids in, hetgeen inzake ernstige dingen niet zonder schade is. Geldt dit niet ook van de merkwaardige heroën-vereering voor de geslaagden en veel-kunnenden? Wie veel kan, uitblinkt, of zelfs maar van zich doet spreken — hetgeen toch ook een meer dan alledaagsch kunnen insluit — wordt bewonderd en toegejuicht. Men zal het bij weinig diepgevormden altijd vinden, dat zij door schijn verblind worden en het vertoon willen; omgekeerd kan deze stelling tot de conclusie leiden: Waar dit in Amerika veel voorkomt, moet het wel wijzen op een oppervlakkigen aard. Overigens kan er op gewezen worden, dat zedelijk-groote eigenschappen bijzonderlijk geprezen worden. Het zegt iets, dat Washington en Lincoln de twee grootste historische figuren blijven.

Wat den Amerikaan treft is, dat in zijn land zoovelen geslaagd zijn, die met niets begonnen en groote dingen bereikten. Hij buit dit uit tot een moreele paedagogiek, welke de jeugd wordt voorgehouden: Een ièder kan àlles. „Van de planken hut tot het Witte Huis" is een dierbaar boek voor jongens; wie zegt, dat gij niet eens te Washington zult zetelen? Maar nu wordt het gevaarlijk, als een eerzucht gericht wordt op het schatten-verwerven met verwijzing naar degenen, die daarin geslaagd zijn krachtens groote gaven en stoeren wil. Dan ontstaat als thema van lectuur en gesprek: Hoe men snel rijk wordt. Er zijn in Amerika helden te over; de 19de eeuw biedt een beelden-galerij van Rockefeller's, Carnegie's, Gould's, van der Bilt's, Harriman's. Wat op het publiek inwerkt, komt te gemoet aan de behoeften aan sensatie; elk dier levens is een roman . . . zij het vol cijfers. Echter moet men hier weer begrij-

pen, wat business als idee vertegenwoordigt: de klimmende cijferreeksen zijn als toonschalen van lager naar hooger. Alzoo hoort het business-oor er schoone muziek in. Wat er in vertegenwoordigd wordt, is de belofte van belooning na inspanning. Wat te gemoet komt aan een democratisch sentiment is, dat men in Amerika de vervulling vindt van Napoleon's wensch: La carrière ouverte au talent. Wat dan verder de bewondering wekt is, dat de richards het hunne weer ter beschikking stellen van de gemeenschap, waaruit zij hebben geput. Heeft Rockefeller niet het Rockefeller Institute gesticht en Carnegie de Carnegie Foundation en heeft deze niet bibliotheken gebouwd en het Vredespaleis? Carnegie, de Schotsche knaap die in 1848 op dertienjarigen leeftijd naar Amerika komt, als klossenjongen in een katoenweverij begint, 's avonds leest en zich oefent, loopjongen wordt aan een telegraafkantoor te Pittsburgh, den telegrafisten de kunst afkijkt en op zijn 17de jaar tot assistent-telegrafist wordt aangesteld. Dan komt hij bij de spoor en krijgt tijdens den burgeroorlog een verantwoordelijke taak om voor de transporten te zorgen. Hoewel zelf niet strijdende, heeft hij in dien oorlogstijd een gruwelijken afkeer gekregen van het oorlogsbedrijf. Als hij in 1863 een tijdje met verlof in Engeland komt, leert hij daar de slaapwagens kennen, en teruggekeerd richt hij een maatschappij op om ze in Amerika in te voeren. Zoo is hij van het een tot het ander gekomen. IJzeren rails worden vervangen door stalen. De Steel-works worden opgericht. In dit alles zit ook wel poëzie. Carnegie is een geweldige werker, een auto-didact. In herinnering aan wat boeken hem hebben geboden, heeft hij zijn land rijk willen maken met bibliotheken. Is van hem niet het gevleugelde woord, dat het voor een rijk man een schande is om rijk te sterven? Als hij dat nochtans doet in 1914, blijkt toch dat hij tijdens zijn leven 200 millioen dollar heeft geschonken voor bibliotheken,

wetenschappelijke inrichtingen, het vredeswerk en andere doeleinden van algemeen nut.

Het is in Amerika een wedloop onder de millionnairs geworden om jaarlijks groote giften te bieden. Aan het begin van een jaar vindt men een opgave van wat het vorige geschonken is. Waarlijk fabuleuse bedragen. Over het jaar 1910 vond ik in een Amerikaansch blad voor Carnegie genoteerd 17.816.000, John Rockefeller rond 17, Wyman 10, Pierpont Morgan 2.500.000. Dan komen donaties van 2, van 1½ en van 1 millioen dollar. Lagere bedragen zijn het vermelden niet waard blijkbaar. Gelukkig die giften, zeggen de meeste Amerikanen. Er zijn echter twee „maar-en" aan verbonden. Vanwaar die groote bedragen? Sommigen gaan critisch oordeelen en zeggen: Wij willen geen geld, dat staalkoningen en petroleummagnaten hebben te bieden. En het andere is: Hoe komt het toch, dat de dagbladen elk jaar de donaties kennen? Verschaffen de secretarissen der groote gevers ze? Wie hunner treedt op als N. N.? Wordt het een eerzucht niet alleen om fortuinen te verdienen, maar ook om ze ostentatief te schenken? En dan is het gewoonlijk nòg maar van den overvloed. De bedragen, den nabestaanden ten deele vallende, blijven enorm. Om van de fortuinen nog een indruk te geven, in 1923 betaalde John Rockefeller Jr. aan inkomsten-belasting meer dan 7 millioen dollar, Ford ruim 2 millioen dollar, diens zoon bijna 2 millioen dollar, terwijl een reeks groote financiers genoteerd staan voor bedragen van 6 tot 3 maal honderdduizend dollar. Typisch is, dat de zwaargewichtbokser Dempsey ook 90.000 dollar betaalt; hij heeft zich dus wel rijk gestompt. Vermoedelijk nadert hem de een of andere film-acteur.

Men behoeft waarlijk op geen valsche indrukken af te gaan om de populariteit van menig groot man bedenkelijk te vinden. Maar men moet Amerika nu eenmaal nemen zooals het is, en bedenken, dat het effect daar

een eerste plaats inneemt. En ook waar men kwaad erkent, leeft men er weer vrij spoedig over heen, èn omdat er zooveel is dat de aandacht meeneemt èn omdat men optimist is en gauw het goede ziet of hervindt. Op dien blijmoedigen kijk op de dingen mag wel opzettelijk gewezen worden, want hij wortelt diep. Er ligt een nationaal zelfbewustzijn in: wij Amerikanen kunnen toch geen slecht volk zijn, en tegelijkertijd helpt het om zedelijke normen te stellen. Afgezien van het zedelijke, verder ook is het een groote kracht om spoedig de mooie zijden van het leven op te merken en de moeilijkheden te boven te komen. Ligt het aan een onuitroeibaar gezond gestel, gevormd in een opwekkend en stalend klimaat, versterkt door flinken degelijken arbeid, niet ondermijnd door decadentie? Gezond gestel beteekent een geestelijk-lichamelijke gaafheid, en waarborgt spoedig herstel bij ziekte. Heeft het Amerikaansche samenleven, soms danig gewond, toch goed heelvleesch? De beroemde geleerde William James heeft in de psychologie een naam ingevoerd, die op den Amerikaanschen geest zeker toepasselijk is: healthy-mindedness. Deze is niet verscheurd, verduisterd, vermoeid; er wordt weinig geklaagd en getobd; men voelt zich gezond en sterk — allicht met heel wat zelfoverschatting daarbij; men staat elken morgen frisch op en heeft de zorgen van den vorigen dag in de vergetelheid van den nacht begraven. Een aardige kenschetsende uitdrukking, die ik ergens las, is deze: „We Americans are wide awake". Welk een durf en lust ligt in deze woorden. Hij verzekert het u met een stevigen handdruk.

Maar de keerzijde dezer dingen is ons tegelijkertijd duidelijk. Hij eischt met een zekere brutale rondborstigheid een ruime plaats voor zich onder de zon. Veel ontzag kent hij niet, en mededoogen vindt in persoonlijk en nationaal egoïsme zijn kweekplaats niet. De Amerikaan — wij moeten hier wel doorloopend

generaliseerend schetsen, hetgeen wij doen met al de reserves daaraan verbonden — heeft in zijn uiterlijk iets, dat aantrekt en afstoot. De Yankee heeft een eigen type. „Moet men met sommige anthropologen aannemen, dat de heldere hemel, de droge, sterk electrische lucht, de groote temperatuurafwijkingen inderdaad een nieuw physiek en psychisch type scheppen, met fijner skelet, kleurloozer huid, kleinere handen en voeten (aan de gangbare nummers van schoen en handschoen bewezen, naar het heet), uitstekende jukbeenderen, diepliggende oogen en een verhoogde nerveuze activiteit en uithoudingsvermogen?" [1]) Het aantrekkelijke is de flinkheid en iets trouwhartig-royaals. Het hinderlijke is de onbeschaafdheid, het gemis van iets... moeilijk te bepalen in woorden, maar het ligt in de richting van het fijne, van wat diep gaat, men zou bijna kunnen spreken van iets mystieks; daartegenover staat wat men wel in de meeste gezichten leest: een oppervlakkig in „doen" alleen geleefd leven.

Wat m. i. ook een kenschetsing mag zijn, de doorsnee-Amerikaan is een groot kind. Hier hebben wij ook het aantrekkelijke van het kinderlijke: gemoedelijkheid, blijheid, een zekere onbedorvenheid, maar wee toch groote menschen àls kinderen. Groote menschen, die nog kinderen zijn, worden lastig; zij zijn grillig en veeleischend, er loopt geen vaste lijn door hun leven. En tegelijkertijd zijn zij oncritisch tegenover zichzelf, vinden zichzelf heel wat en schimpen op anderen. De Amerikaan ziet neer op den Europeaan. The old country is niet veel. Zij zijn toch dè wereld. En zij kùnnen roemen op hun geweldig gebied met al zijn verscheidenheden en wijzen op de prestaties der laatste eeuwen. Juist omdat zij in menig opzicht gelijk hebben, is het gevaar zoo dreigend, dat zij het andere

[1]) Huizinga 177.

niet zien. Daardoor handicappen zij zichzelf ook weer in hun mogelijkheden, omdat zij het weinig noodig vinden om van anderen te leeren en invloed te ondergaan van ander-soortige superioriteit.

Het zou niet moeilijk zijn om van hun onkunde, die ten deele gewild is, de staaltjes aan te halen. Om niet onrechtvaardig te zijn, moet men een werkelijkheid altijd met de haars gelijke vergelijken; groepen, die aldaar ontwikkeld geacht worden, met groepen van de zoogenaamd intellectueelen bij ons. Nu mag het verschil niet te veel gezocht worden in mindere intellectueele kennis, maar het moet ruimer genomen worden: ontwikkeling van verstand en gemoed, richting van belangstelling, enz. Komisch doen altijd aan de verhalen van het bezoeken van vreemde plaatsen en mooie oorden. Brusse in zijn rubriek „Onder de menschen" in de Rotterdammer heeft in zijn reisverhalen naar Canada een grappige beschrijving gegeven van de wijze, waarop de Niagara werd bezocht en bejegend. Eén zinnetje ter kenschetsing: „Een dagjesmenschen-pretje, één groote kermesse d'été er om heen, jool, opscheppen, snap-shots, souvenirs er van meebrengen, kleurige wimpels met de Falls er op gedrukt, als tropeeën aan hun wagens hangen — voorwendsel om veel te snoepen en lekker te eten, kans op vrijages, en dan dat ze er geweest zijn .... daar hebt ge de vulgaire aantrekkelijkheden van den Niagarawaterval".

Als de Amerikanen reizen, schijnen de meesten dat als een arbeid business-like te doen. Zij werken steden en berglanden en fjorden af. En in hun verhaal van een „trip" klinkt het dan karakteristiek door: We have dòne Paris and London and Amsterdam. Dikwijls in een minimum van tijd. Bijna ongeloofelijk klinkt, wat kort geleden in een correspondentie uit Dehli de bekende leider van de Karakorum-expeditie, de heer Visser, schreef. In zijn hotel was een luidruchtige groep Amerikanen neergestreken, die Italië,

Egypte, Indië in één reis afwerkten. Een der reizigers, wien niet alles helder voor den geest stond, vroeg een ander: „Waar zijn wij nu eigenlijk?" Deze slaat dan zijn reisprogram op — zij reisden natuurlijk per firma — en antwoordt: „We must be in Rome". De goede man, schreef Visser, had den datum nagekeken, maar zich waarschijnlijk met de maand vergist. Geografische en ethnologische kennis is niet het fort van den Amerikaan. Dat is zelfs, verwonderlijk genoeg, gebleken in den oorlogstijd bij president Wilson, vroeger nog wel hoogleeraar in de geschiedenis, die bij de vredesonderhandelingen blunders sloeg, omdat hij de situatie van Zuid-Oost Europa in het geheel niet kende. Er is daarmee toentertijd nog al de draak gestoken als „Amerikaansch".

Welnu, dit beeld dan rijst ons voor den geest: van den Amerikaan met zijn beperkingen. Het ware dwaas daarop niet te wijzen; niet uit leedvermaak zij het gedaan, maar om de waarheid te naderen. Ontwikkeld, beschaafd is hij dooreengenomen niet. In het Oosten is het beter gesteld dan in het Westen, en te Boston is een cultuur-centrum met meer Europeesch getinte verfijning, maar de enkelen — ook daar — verdringen de velen niet. In gezelschap, de ongegeneerde houding, het ruwe praten, het genoegen in minderwaardige en leege grappen zijn zeer opvallend. Als men in trein of tram reist temidden der gum-kauwende lieden, hun jassen spoedig uitgetrokken, met een door veel oefening verkregen virtuositeit spuwende in de op den grond staande bakjes, prachtig làngs iemand heen, wanneer men b.v. bij studenten zelfs gemis aan zakdoeken opmerkt, dan zijn dit symptomen van een geestesgesteldheid, welke even moet worden gesignaleerd.

Menschen zijn vooral te kennen uit hun verhoudingen onderling. Daarin is veel aantrekkelijks. Men is welwillend-tegemoetkomend. Er is zelfs een overdreven tegemoetkomendheid bij eerste kennismaking,

die misleidt, hetgeen vooral de vreemdeling ondervindt. Men kan niet genoeg op de woorden aan, die uitnoodigen en beloften doen . Het „glad to see you" en „Call again" zijn hun op de lippen bestorven. Men belooft honderd uit van wat men voor je doen zal, is dat echter spoedig vergeten, of liever men behoeft zelfs niet te vergeten wat er nooit werkelijk geweest is. De natuur van den Amerikaan is in dezen primair, d.w.z. hij leeft bij het oogenblik zonder verdere consequenties. Gelijk overal ter wereld zal men opmerken, dat de welwillendheid van den schijnbaar goedmoedig voorkomende haar grens vindt in een vrij sterk egoïsme, en dat men meer te verwachten heeft van wat norsche afwijzende naturen, die minder beloven dan zij volbrengen. Overigens, in nood en ziekte, bij het reiken van handlangersdiensten als buren, zal men zeker hulpvaardigheid ondervinden.

In den omgang is van belang de nauwere aaneensluiting in kameraadschappelijkheid. Op dit punt komen eenige merkwaardigheden aan den dag. Al te intiem pleegt men elkaar niet te naderen; daartoe is het bestaan te individualistisch. Een democratisch besef doet niet spoedig de neus voor elkaar ophalen, men vormt met elkaar een vrije burgerschap, waarin de een zooveel waard is als de ander. Hooghartige bejegening, een nauwkeurige plaatsbepaling naar geboorte, het informeeren naar afkomst en relaties zal men er minder vinden dan in Europeesche landen met sterke tradities. Toch ontbreekt het niet ten volle. Er is in Amerika ook een natuurlijke selectie naar gegevens van uiterlijk, positie en afkomst. Het kàn ook niet waar zijn, dat in het samenkomen van millioenen alles tot een gelijkheid wordt; men moet toch naar sympathie en overeenstemming in peil en richting van leven zijn keuzen doen. Wat ook niet waar blijkt, is dat men in Amerika zoo groot van geest is geworden, dat men boven de kleine beoordeelingen uitkomt. In een kleine

stad of dorp wordt ook gepraat, en kent iedereen elkaar, en er zijn ook de gelegenheden, jours en andere, om van gedachte te wisselen niet alleen over zaken, maar ook over personen. Vermoedelijk zijn het niet dan gradueele verschillen, als men zeggen mag, dat in het democratische Amerika minder kleingeestig en benepen gedoe in den omgang bestaat dan bij ons.

Menschen zijn in bijzondere mate te kennen uit hun intiemste verhoudingen, voor zoover deze openbaar worden, uit den omgang der geslachten in het bijzonder in het huwelijk. Hiervan gewagende moet men wel allereerst de positie van man en vrouw in het maatschappelijk bestaan toelichten. Hier blijkt de oeconomisch-sociale ontwikkeling ook van directen invloed te zijn. De vrouw neemt in Amerika van oudsher een beheerschende plaats in, zoodat niet zonder zin het woord van Lincoln, dat democratie is „the government of the people, by the people, for the people" door Münsterberg zijn parallel ontvangt in het zeggen, dat de Amerikaansche Society is „a government of the women by the women, for the women". Wanneer de vrouw algemeen ten troon wordt geheven, zal dit ten deele het gevolg geweest zijn van het oorspronkelijk gebrek aan vrouwen, dat zich nog hier en daar bestendigt. In afgelegen streken, op boerderijen, in mijnstreken is het niet gemakkelijk om vrouwen te krijgen, noch voor huiselijken arbeid noch voor huwelijk. Als zij er zijn, hebben zij een zwaar leven, te vergelijken met wat bij ons de boeren- en arbeidersvrouw op het land nog kent. De trek der vrouwen is naar de steden. Men kan niet zeggen, dat de vrouw niet werken wil, maar ten eerste doet zij het minder dan de man, hetgeen ook algemeen goedgekeurd wordt, en ten tweede wil zij haar arbeid zooveel mogelijk zelf regelen. Degenen, die op kantoor of fabriek in betrekking gaan kunnen dit niet, maar hier staat tegenover, dat zij geen te lange werkweek hebben. De vrouw in huis echter regelt

zelf haren arbeid, en doet dit zoo dat zij voldoenden tijd behoudt om uit te gaan, clubs te bezoeken, te lezen en anderszins te genieten. Zij werkt vlug, vaardig, slordig. Het Amerikaansche huis is ongezellig-eenvoudig; de inrichting er van is technisch-practisch; het koken mag niet te veel tijd nemen, er wordt met de maaltijden de hand vaak gelicht of men gaat buitenshuis eten. Het zware werk blijft voor den man; 's Zaterdagsmiddags en wel 's Zondagsmorgens ziet men dezen als werkster matjes kloppen en glazen zeemen, als tuinman gras rollen en paden harken. De vrouw, die bovenal zelfstandig wil zijn, kan er daardoor moeilijk toe komen om dienstbode te worden. Dienstboden zijn buitenlandsche meisjes veelal, terwijl verdere hulp komt van negers, aan de Westkust van Japanneezen. Tijdelijke hulp wordt nog wel eens verleend, o. a. door meisjes-studenten in de vacanties, maar dit tijdelijke maakt de positie onwillekeurig anders.

De Amerikaansche, als zij tot de eenigszins well to do people behoort, tracht zich te ontwikkelen. Zij vertegenwoordigt als het ware de beschaving en den geestelijken vooruitgang. Om dit te bereiken sluit zij zich bij hare sexe-genooten aan, ook om van uit hare gemeenschap iets te ondernemen. De women's clubs, soms met eigen gebouwen, soms in kerken of vereenigingsgebouwen vergaderende, de tea's van organisaties uitgaande, vormen niet te onderschatten kernen van Amerikaansche daadkracht. Daar wordt onderling beraad, worden lezingen gehouden bij toerbeurt; de Amerikaansche deinst voor het laatste niet terug, noch roept zij de hulp van de mannen in. De heeren der schepping, zoo zij al niet in hun eer worden aangetast, worden toch zeker niet opzettelijk gereleveerd. De Amerikaansche vrouw lacht een Duitsche vrouw uit, zegt Münsterberg, als deze getuigt: Mijn man vindt . . . 's Lands wijs, 's lands eer.

De vrouw is zichzelf genoeg, en actief. Ook al begeeft

zij zich weinig in de politiek, eerst sedert 1918 is het vrouwenkiesrecht ingevoerd, oefent zij toch wel invloed op den gang van zaken, en onderneemt verder veel op het boven geschetste philanthropische gebied. De vrouw heeft veel durf en kracht, en gaat haar weg. Toch zal zij dooreengenomen te oppervlakkig zijn om veel sterks en goeds tot stand te brengen. Zij heeft iets manlijks, in haar uiterlijk ook. De vraag is te stellen of er charme van haar uitgaat. Een gewetensvraag voor een man om te beantwoorden. Ik zou zeggen: ja en neen. Ja, naar den uiterlijken indruk genomen. De Amerikaansche is over het algemeen knap te noemen. Flink gebouwd, gespierd, lenig; een goed figuur waartoe de sport het hare bijdraagt en waarop hooge prijs wordt gesteld; een gezicht dat wilskracht teekent, open u aankijkt. Toch staat hier veel tegenover, wat juist een man niet charmeert. Hij mist te veel het vrouwelijke in den zin van het teere en fijne, hij wenscht in de vrouw niet zijn eigen geslacht te herkennen, maar een anderen aard te ontdekken en te peilen. Men behoeft niet sentimenteel te zijn, om gevoelig geroerd te worden door het lieve. En dat nu is bezwaarlijk te vinden. De Amerikaansche man misschien verlangt dat ook niet.

Er is altijd veel te doen over de vraag, hoe het jonge meisje is, en gevormd wordt tot haar vrouwelijk-moederlijke toekomst. Niet al te best, op z'n zachtst gezegd. Het meisje is de vrijbuiter, die haar eigen avonturen gaat beleven en dat mag doen. De ouders laten dat toe. Dat dit geen grootere bezwaren oplevert, komt doordat zij koel is in hare houding jegens het andere geslacht. Haar flirtations zijn spel, zij weet dat den man goed duidelijk te maken. Zij is overigens wel behaagziek; men ziet jonge meisjes op de middelbare scholen, modieus gekleed en gesierd en gekleurd, in het geheel niet passende bij leeftijd en omgeving naar ons begrip. De echte society-girl, zooals b.v.

Pierre de Coulevain beschrijft in haar „Eve Victorieuse" voert het gewaagde in haar bestaan tot het uiterste op, zij geniet en valt van het eene festein in het andere. Maar al blijft dit uit den aard der zaak uitzondering, de tendens naar teugellooze vrijheid in het jonge meisjesleven is van algemeenen aard. Hoe zal nu een aldus gevormd meisje in het latere huwelijksleven staan?

Men kan voorop stellen, dat vele vrouwen niet trouwen, ook omdat zij het niet willen. Menige Amerikaansche heet de vrijheid te verkiezen en begeeft zich liever in een maatschappelijke positie. Een groot aantal meisjes gaan bij het onderwijs. Naar de volkstelling van 1900 waren er 327.000 vrouwen bij het onderwijs en slechts 111.000 mannen, ten deele toe te schrijven aan de lagere salarieering voor de ongetrouwde vrouwen. Er waren 52.000 musicae en muziek-onderwijzeressen, 11.000 teekenonderwijzeressen en 5.984 schrijfsters, terwijl het aantal journalisten in tien jaren tijds van 888 tot 2913 was gestegen. In huishoudelijke werkzaamheden waren ruim een millioen betrokken, de verpleegsters telden meer dan honderdduizend, het aantal vrouwen op kantoren en in zaken liep in de honderd duizenden. In de fabrieken eveneens. Het eindcijfer luidt, dat van de 37 millioen vrouwen ruim 5 millioen haar eigen kost verdienen, zoodat toch zeker een overgroote meerderheid gehuwd zal zijn[1]). Hoè deze gehuwd is, is natuurlijk een moeilijk te beantwoorden vraag, die voornamelijk naar indrukken moet worden beantwoord, maar ook wel op grond van feiten. Betreffende de indrukken is er reden om te wijzen op het zelfstandige karakter der vrouw, haar individualisme, haar uithuizigheid, in één woord zij is de geëmancipeerde bij uitnemendheid, met het goed en kwaad daaraan verbonden. Meer houvast kan men

[1]) Münsterberg, M 567—570. Thans zijn de cijfers n.t. hooger, de verhoudingen zijn waarschijnlijk weinig veranderd.

hebben aan feiten, waarvan ik twee heb te memoreeren, nl. de echtscheidingen en de geboorten.

Amerika is het befaamde land der echtscheidingen. Men behoeft alle sensationeele verhalen niet te gelooven om van dit euvel overtuigd te blijven. Volgens den nederlandschen statisticus prof. Methorst hadden er in 1923 720 scheidingen per 100.000 gehuwde paren plaats, hetgeen veel meer is dan in eenig Europeesch land voorkomt. Daar spant Oostenrijk de kroon. Volgens een Amerikaansche opgaaf over 1924 zijn er in dat jaar 294.496 huwelijken gesloten en 45.830 door echtscheiding ontbonden. Er was vergeleken met het voorafgaande jaar een vermindering van huwelijken, ten getale van 21.732. Waar ligt nu de oorzaak? Brengt een oppervlakkig leven dit noodlottige voort? Zijn de menschen te lichtvaardig gehuwd? Zijn de mannen ontrouw? Of de vrouwen? Zijn de vrouwen in haar huwelijk te veel-eischend en te weinig-gevend? In hoeverre stoot hare koelheid af en roept problemen op? Werkt een lust in avontuur mee en is het interessant om te scheiden, doordat dit wereldkundig wordt gemaakt door kleurige persberichten? Vragen te over.

Het tweede punt in verband met de huwelijken is dat der geboorten, der weinige geboorten, althans bij de Amerikaansche Amerikanen. In Duitschland hebben tusschen 1890 en 1900 op de 1000 inwoners de geboorten bedragen 36.2, de sterften 22.5, in Engeland 30.1 en 18.4, in Amerika 35.1 en 17.4, zoodat de bevolkingstoename in Amerika het grootste is geweest. Echter heeft men nog verder na te gaan. In drie rubrieken ingedeeld heeft het surplus van geboorten in den staat Massachusets voor de negers bedragen 17.4, voor families van vreemde herkomst, de immigranten dus 45.6, terwijl dat voor de Amerikaansche families slechts 3.8 geweest is. In New Hampshire was de verhouding nog veel ongunstiger; terwijl bij de nieuw

ingekomenen het surplus van geboorten 58.5 bedroeg, overtrof de sterfte bij de ingezetenen de geboorte met 10.4 op de duizend inwoners. [1]) Wat de gevolgen hiervan op den duur moeten zijn, is duidelijk. Overheersching door de nieuw-ingekomenen, een weinig geciviliseerd immigranten-geslacht, verschrompeling tot verstervens toe van de old stock. Roosevelt is niet moede geworden om hierop telkens te wijzen en onder dit gezichtspunt de toekomst van Amerika als hachelijk voor te stellen. Het is waarschijnlijk, dat hierbij de thans sterk beperkte immigratie niet kan worden volgehouden; weldra zou de deur wijder moeten worden geopend om voldoende arbeidskrachten te behouden. Vragen wij weer, wat de oorzaken zijn, dan kan zeker niet geantwoord worden: Drukkende oeconomische omstandigheden, maar dan plegen aller oogen zich te richten op de Amerikaansche vrouw, welke het moederschap niet aanvaarden wil. Hier dringen wij zeker door in een heel delicaat, maar uiterst belangrijk zedelijk-sociaal probleem, waar op directe wijze de aard, de wilskracht, de gevoelens van den Amerikaanschen man, bovenal van de Amerikaansche vrouw in betrokken zijn. Van deze zijde belicht komt bewondering niet als eerste gewaarwording bij den toeschouwer boven. Zou dat volk, zoo trotsch op zijn wezen, zich in zijn kern zelfmoorden? In Amerika wordt gesproken van „race suicide", zelfmoord van het geslacht.

---

[1]) Münsterberg 582.

GEESTELIJKE STROOMINGEN

Uit de voorgaande beschrijvingen en kenschetsingen is ons een zekere gestalte te gemoet getreden van den Amerikaan, van man en vrouw, van den maatschappijmensch; wij kunnen hem plaatsen in zijn eigen omgeving, welke veel verklaart en waarbuiten hij niet „denkbaar" is. Zijn moreele aandrangen zijn tendenzen, die men in een sterk oeconomisch-gedetermineerd samenleven kan zien als krachten om verlichting te brengen en zuiverder toestanden te scheppen. Wij hadden gelegenheid om zwakheden op te merken naast sterkten, en omgekeerd, en kregen den indruk van een druk, pittig leven van menschen die tot rustige innerlijkheid moeilijk zullen komen en daaraan ook weinig behoefte gevoelen. Diep gaat het leven over het algemeen niet; de meeste Amerikanen zullen niet alleen bij eerste maar ook bij nadere kennismaking den indruk van oppervlakkigheid en banaliteit achterlaten.

Wij vragen ons nu af, wat van deze gesteldheden tot uiting komt in de geestelijke stroomingen van cultureelen, religieusen, zedelijken aard, die men in Amerika kan opmerken. Zijn deze ook op een karakteristieke wijze gestempeld, en wat brengen zij tot openbaring? Wij willen achtereenvolgens drie verschijnselen onder de aandacht brengen, en deze dan volgen op het gebied van het geestelijke leven. Het eerste vind ik in wat te noemen is de Amerikaansche kracht-literatuur, het tweede is het utilisme-pragmatisme, en het derde het occultisme.

Allereerst dan iets over de Amerikaansche Kracht-Literatuur.

Deze is geen bepaald specimen van literatuur. In literatuur-geschiedenissen wordt ze niet genoemd, nergens zal men ze in een afzonderlijk hoofdstuk behandeld vinden. Voor literatoren van professie zou ook de moeilijkheid zijn, hoe ze te kenschetsen en in welke geijkte rubriek onder te brengen. Sterker nog: dezen zouden voor de nog lastiger vraag komen te staan, of zij eigenlijk wel literatuur mag heeten. Want heeft zij iets met kunst uit te staan? Is er een norm van schoonheid, waaraan zij zou kunnen worden getoetst? Men mag gerust zeggen, dat zij geen schoonheids-beoordeeling verdragen kan en ook allerminst zoekt. Kunst om de kunst, verschaffing van aesthetisch genot zijn haar onbekende leuzen en bedoelingen. Wat zij wel wil en heel sterk wil is iets anders: steun bieden in het leven, een bepaalden levens-kijk geven.

Van een gewoonlijk vrij primitieve, weinig dóórdachte en beredeneerde levens- en wereldbeschouwing, die nochtans enkele waarheden op duidelijke wijze zegt en sterk propageert, is de Amerikaansche krachtliteratuur, waarvan ik een voorbeeld ga noemen, doortrokken. Juist dat eenvoudige èn tegelijkertijd sterke heeft zelfs menschen geboeid, die gewend zijn aan andere soort lectuur en vrij ver afstaan van den geest er van. In ons land ook is gretig opgenomen, wat schrijvers als Trine, Prentice Mulford, Lloyd hebben geboden. Vooral het beroep op het menschelijk willen en kunnen heeft weerklank gevonden. Een boek van dat type is in 1920 bij de Hollandia-Drukkerij verschenen: „De Triomf van de Daad" van Edw. E. Purington, in vertaling van Mevr. Nolthenius-Mertens. Het is wel de moeite waard om het karakter van dit genre literatuur na te gaan, en zijn succes te verklaren.

Geloof in den mensch geeft een boek als van Purington. Hij kondigt „de triomf van de daad" aan, dat is

van het leven, waartoe elk mensch geroepen en in staat is. Nu zal de zwakke uitroepen: ik niet, ik kan niet, de Amerikaansche kracht-literatuur suggereert onverstoorbaar: Elke mensch kan. Optimisme heeft recht van bestaan, pessimisme is ongeloof. Ge hebt het u zelf te wijten, als het u niet goed gaat; alle ongeluk dat u overkomen kan is schuldige en onnoodige zwakheid. Ik lees ergens: „Al wat wij ongeluk noemen is de vrucht van de een of andere fout bij onszelve". Wat toch nog als ongeluk onvermijdelijk op ons afkomt — een restje, zou men kunnen zeggen, dat zich aan het menschelijk willen onttrekt: het levenslot, kan toch nog in het willen opgenomen worden. „Daarom moet ge trachten vriendschap te sluiten met het Ongeluk, dan zult ge een vriend rijker zijn op wien ge altijd kunt rekenen. Vraag u zelven af wat het grootste verdriet voor u zou kunnen zijn, en bereidt u dan voor het te kunnen dragen als het mocht komen". Eén van de hoofdstukjes is getiteld: „Dank u, pijn".

Het verwondert ons niet bij Purington een hoofdstuk te vinden over „De ware optimist". Alweer een beroep dadelijk op den mensch. „Het denkbeeld, dat van alle andere het eerst in den geest, en dan in het hart en de ziel en het lichaam van ieder menschelijk wezen gegrift moest worden, is de besliste verzekerdheid: „Gij kunt! Deze twee woorden zijn de belangrijkste uit de geheele taal". Hij zegt verder wel aardige dingen over optimisme, dat hem heel iets anders is dan luchthartigheid. De optimist is niet „een zieltje zonder zorg, zich niet bekommerend om de lasten en vraagstukken die het leven met zich brengt, zacht en zonnig, en weldoorvoed, een troetelkind van goden en menschen. Geloof het niet! Al de ware optimisten, die ik ken, zijn door allerlei soort moeilijkheden, ontbering, oorlog, hartleed heengegaan, genoeg om het hart van een gewoon mensch honderd maal te doen breken. Niet hij is optimistisch, die voortdurend glimlacht, maar wel hij

die altijd een zwartgalligen, ontevreden blik en een traan in een glimlach kan doen verkeeren!"

In dergelijk practisch idealisme is Purington's en anderer prediking — want dat is zij: prediking tot een wilsslappe menschheid — gedrenkt. Practisch en eenvoudig is zij zeker, zij begint waar misschien het best aan te vangen is, met het physiek in het oog te vatten. Een groot deel van de geestelijke stoornissen zouden voorkomen kunnen worden als men beter sliep en gezonder at. Wij krijgen dan ook zeer uitvoerige raadgevingen op hygiënisch gebied omtrent „physical culture", waarmee de lezer werkelijk winst kan doen. De schrijver richt zijn waarschuwingen bovenal tot den groote-stads-zakenman in Amerika, die altijd op het randje van een nerveuse breakdown leeft, maar treft ons daarbij toch ook wel. Dit is een typisch onderscheid tusschen Hollandsche en Amerikaansche boeken met ongeveer dezelfde bedoeling, dat de laatste niet bespiegelend maar bij uitstek concreet zijn. Om concrete dingen gaat het, zelfs in het geestesleven. Hoe wordt een begrip als meditatie behandeld? Als middel tot krachtige zelfhandhaving. Wat beteekent het gebed? „Gij zult mij mogelijk toevoegen, dat gebed de ziel tot extase opvoert. Maar ik wil u antwoorden dat gebed bovendien het oog verheldert, de hand vaster maakt, de zenuwen kalmeert, den wil versterkt en den geheelen mensch veerkrachtiger en zekerder doet leven".

Men zal begrijpen, dat heel het religieuse leven in deze sfeer van voorstellingen niet sterk van den gevoelskant maar van den wilskant wordt genaderd, dat teerheid en mystiek gemist zullen worden. Toch wil een Purington zeker godsdienstig leven: „de niet-religieuze mensch is een dwerg met zijn beperkte inzichten". Daar heeft men weer datzelfde motief: mèt geloof groeit men uit tot iets sterks. De vraag ligt voor de hand, wat God hierbij eigenlijk beteekent. Het Gods-

geloof is ook op een bepaalde wijze ingesteld: God is de groote levenskracht, die zich aan hem aanbiedt, die zichzelven weet te helpen. Uw geloof moet u zegenen in uw kunnen en doen. „God staat ons toe te gelooven wat ons den moed tot het leven geeft". Wie wel eens gehoord heeft van de wijsbegeerte van het pragmatisme zal den zin verstaan van deze beschouwing: Het beste geloof is dat, hetwelk het beste effect sorteert.

Ik heb nog al eens menschen, die met deze literatuur in aanraking kwamen en er mee dweepten, gevraagd waardoor zij er zoo sterk door geboeid werden, en kreeg dan den indruk, dat het altijd was, omdat het voor korter of langer tijd inderdaad hulp bood. Men reageerde er op met verlangen naar persoonlijk heil. Dezulken wil de kracht-literatuur ook inderdaad helpen. Purington zegt: Denk u dat iemand zonder energie tot ons komt, dan zullen wij hem dezen raad geven:

Houd op met spreken — leer slechts te spreken als gij zelf en uwe omgeving er op de een of andere wijze nut van kunnen hebben.

Houd op met tobben — als gij in het tegenwoordige kunt doen wat God in de eeuwigheid doet, zult gij om uw eigen tobberijen lachen.

Houd op met wenschen — een wensch is een bekentenis van zwakheid. Vraag om wat ge bepaald noodig hebt en, wordt dit niet verhoord, verhef u dan boven die nooden.

Houd op met beoordeelen — alleen een ezel verspilt zijn levenskracht door te balken.

Houd op met aarzelen — alleen de duiker bereikt den bodem der dingen.

Houd op met nabootsen — een echte robijn is meer waard dan een valsche diamant.

Houd op met niets doen — ga werken, of spelen, of slapen, of reizen; kortom, maak zelfs van uw vacantie-

tijd geen periode van vaag gedoezel, maar houd uw wilskracht en ambitie wakker.

Houd op met onnoodig haasten — wanneer ge uw brein de heerschappij laat over uw lichaam, dan blijft dit van zelf rustig. Zit rechtop, loop met de borst vooruit, kijk een ieder in de oogen en voel uw eigen waarde. Nederig zijn is niet hetzelfde als het rondloopen met gebogen schouders en kromme knieën .... In dezen geest gaan de raadgevingen nog een heelen tijd door.

Individualistisch is de inzet van deze kracht-literatuur. Als men een hoofdstukje opslaat als het 17de „De mensch en zijn gemeenschap", dan zal men daar geen breed sociaal levensbesef in gevoelen, maar een vrij beperkt bespreken van wat een mensch in zijn privé-leven aan verbintenissen kent. Dit lijkt me op grond van waarneming inderdaad Amerikaansch. Dat is individualistisch in hooge mate, heel licht ontaardend in egoïsme natuurlijk, waartegen Purington overigens sterk opkomt. Hij wil een ruimer en krachtiger leven dan in zelfzucht kan geboren worden.

Deze kracht-literatuur zal menigeen goed kunnen doen. Voor sommigen zullen wel allerlei bezwaren blijven bestaan, o. a. voor de wat verfijnde geesten, wien toon en uitdrukking vaak te grof zullen zijn. Zij zullen zich bij Purington stooten aan allerlei positieve bewering, die zonder eenig argument wordt uitgesproken, aan menig valsch beeld en verwarde voorstelling. De heele opzet is typisch on-Hollandsch; er ligt ook eenige reclame in gelijk wij in ons land kennen in de aankondigingen van een Dalmeijer's Instituut te Amsterdam: alles kan, en alles wordt in het uitzicht gesteld. En op dit punt juist voelen lezers zich gewoonlijk na eenigen tijd teleurgesteld: het evangelie van kracht en onbeperkt willen is en blijft moeilijk te verwerkelijken, terwijl het zoo verleidelijk schoon en eenvoudig wordt voorgesteld. De strijd van zedelijk-geestelijk leven is persoonlijk èn in gemeenschap de geweldige

taak van iederen dag, en men voelt zich klein daartegenover. Zouden de Amerikaansche kracht-literatoren dit gewaarworden niet kennen, òf het om paedagogisch zedelijke redenen voorbijgaan? Misschien is het laatste wel het beste middel om het wee en ach te doen verstommen.

In de tweede plaats zij de aandacht gevestigd op een bepaalde tendens in het wereld- en levensbeschouwen, te kenschetsen als Utilisme-Pragmatisme. Met deze twee woorden worde één lijn van gedachten en handelen aangeduid. Het is het zien en beoordeelen van feitelijk gansch het leven uit het gezichtspunt van practische doelmatigheid. Dat dit opkomt uit een sterk oeconomisch bepaald leven en daarop dan weer als een versterking terugwerkt, is licht te bevroeden. Als men dag aan dag in dagblad en gesprek het maatschappelijk welstandsbeleven behandeld weet, en dat als inzuigt; wanneer men het geestelijke, het leven van ziel en rede, als bijzaak weet opgevat, dan wordt de belangstelling eenzijdig gericht en het wezen der menschen langzamerhand oververzadigd van een oplossing van practisch materialisme en theoretische nuttigheidsbeschouwing. Men leeft, denkt, voelt volgens een bepaald schema van voorstellingen. Het is niet het grove materialisme met zijn eenvoudige constructies: „Zooveel plus zooveel vormt welstand, zooveel maal zooveel maakt rijk", dat het meeste kwaad doet, maar de tot een levensleer omgebouwde matter of fact mentaliteit, welke het hoogere leven ondermijnt. De Amerikaan neemt graag het woord „philosophy" op de lippen. Zoo min als de Engelschman verstaat hij daaronder een stelsel van wijsbegeerte, wanneer hij u vraagt „What is your philosophy, sir?", maar: wat is in het algemeen uw kijk op de dingen, uw wereldbeoordeeling, uw levenshouding? Vraagt men dit omgekeerd den Amerikaan, dan gaat hij over allerlei praten, over politiek en sociaal leven en dan krijgt men een christelijk getinte

uiteenzetting van vooruitgang en deugdelijkheid en democratie. Peilt men dit alles eenigermate, vooral op grond van hetgeen in het leven openbaar wordt, dan zal men stooten op een „philosophy" van utilistisch-pragmatischen aard. Het nut, de zakelijkheid staan op den voorgrond. Utilisme kan behalve een maatschappelijk beginsel ook een zedelijke opwekking zijn. Dien anderen, en gij zult uzelven dienen. De Amerikaan schermt graag met de bijbelsche „golden rule": „Wat gij wilt dat u de menschen zullen doen, doet gij hun ook alzoo", maar dan wordt het zoo uitgewerkt: „Behandelt gij de menschen zoo, dat het u oplevert wat gij voor u verlangt". En dit verlangen stelt dan feitelijk den zedelijke regel, waaraan men wil gehoorzamen. Het ligt in de lijn van wat men in de Mozaïsche geboden kan hooren: Eert uwen vader en uwe moeder, òpdat het u welga in het land dat de Heer uw God u geven zal. Utilisme kan in de moraal tot allerlei leer worden: evenwicht van belangen is het beste, geef toe, wijk eens om te beter uw sprong te kunnen doen, deugd is kapitaal met goede kans op rente uitgezet. Alles kan dienen tot welzijn, houd dit doel goed voor oogen.

Als nu utilisme tot een „philosophy" wordt, behalve tot een practische levensleer, zal men het zich zien verbinden met theoretische en principieele beschouwingen over niet minder dan de waarheid zelve. Het stelt aan de orde het beginsel van waarheid, en geeft zijnerzijds een positief antwoord op de Pilatus-vraag: Wat is waarheid? Er is geen korter antwoord te geven dan in deze formule uitkomt: „What works well". Waarheid is, wat een goede uitwerking heeft. Het is vooral James geweest, die het pragmatisme tot een levensbeschouwing heeft gemaakt [1]). Feitelijk meer tot een levens- dan tot een wereldbeschouwing. De

[1]) In het Pragmatisme — dit ligt eenigszins in het woord besloten — gaat het om een kijk op de werkelijkheid, die de tastbare daadwerkelijkheid tot uitgangspunt en eindpunt heeft.

laatste blijft buiten het kader van leeringen gesloten, feitelijk kan „de wereld" een mensch ook niet schelen, die zijn inzicht heeft ingesteld op de praktijk van het leven. Ten aanzien van wat den samenhang der dingen uitmaakt en een metaphysica — een beschouwing over het meer dan zintuiglijk waarneembare — en een Godswerkelijkheid staat deze eendeels onverschillig, anderdeels agnostisch: hij zegt niet te weten en het gaarne te laten voor wat het dan mag zijn. Althans zoo geschiedt, als hij consequent is. Dat is b.v. James, die van pragmatisme zegt, dat waarheid uit de ervaringen van eindige dingen opkomt. Deze eindige dingen hangen samen, maar het geheel er van — àls er zulk een geheel is — rust op nièts [1]). Met den ondergrond der verschijnselen heeft men niet van doen bij het bepalen van waarheid. Waarheid ìs feitelijk niet iets, maar wòrdt; naarmate practisch-menschelijke doelmatigheid toeneemt, ontstaat meer waarheid. Waarheid groeit met den ontwikkelingsgang eener menschheid, ìn die menschheid. In deze kenschetsing moet opvallen, dat waarheid ongemerkt wordt tot iets anders nl. waarde. De waarheid heeft voor haar bestaan geenerlei denk-rechtvaardiging te geven, alleen een nuttigheidsbewijs. Daarom is pragmatisme een in theorie verwerkt utilisme.

Verwonderlijk kan het niet zijn, dat deze „philosophy" in Amerika sterk zich hecht. Evenmin, dat een in idealistische philosophieën wortelend Europeesch denken er tegen op zal komen, al zal men daar in de praktijk ook licht veel verwerkt pragmatisme aantreffen. Het moet toch opvallen, dat het feitelijk alles tot het menschelijke levensgebied beperkt, den mensch in zijn doen centraal stelt, dat het dit weer toespitst op het individueele, gelijk wij dat ook in de krachtliteratuur tot uiting zagen komen. Is hiermee niet een

---

[1]) Pragmatism 260.

ongebreidelde willekeur geschapen? Het objectieve, het absolute bestaat niet, en het gemeenschappelijke slechts in zooverre de individuen deze noodig hebben voor zichzelf. Er zit wel kracht in het pragmatisme, zelfs heel veel, anders zou het in het Amerikaansche geestesleven ook geen steun vinden, maar het is kracht quand-même, geen zedelijke kracht in verband met een geestelijke wereldbeschouwing. Al wat met Pragmatisme in aanraking komt, wordt electrisch geladen; men zou er echter de bliksemschichtpijl bij moeten teekenen: „Levensgevaarlijk".

Als wij het derde gegeven van Amerikaansche geestesgeaardheid noemen: het occultisme, dan schijnen wij van het exacte ver af te raken en in de mystiek te verzeilen, maar niets is minder waar. Men moet het begrip mystiek niet verwarren met mysterieus. Het mysterieuse is bij uitstek concreet en blijft gewoonlijk aan alle mystiek gespeend. Hiermee willen wij geenszins alle occultisme afwijzen — persoonlijk aanvaard ik een sterk waarheidselement in hetgeen met den ietwat verwarrenden naam van occulte verschijnselen wordt aangeduid, verwarrend omdat iets niet meer occult is als het ter onderzoeking open ligt, wij zien reeds veel aan het daglicht gebracht en verklaard zelfs door stelselmatige wetenschappelijke onderzoekingen van „Societies for psychical research" — maar wanneer de hang naar het occulte een veel voorkomende aandrift wordt, waarin men verlustiging vindt, dan gaat dit wijzen op een bepaalde mentaliteit. Men kan den eisch stellen: datgene, wat vreemd, ongewoon aandoet, mag en moet onderzocht worden. Wat dan blijkt niet te bestaan — waarschijnlijk een groot deel van wat eerst in geruchte werd aangeboden — valle weg. Het overige verwerke men, het zal ondergeschikt element vormen in een geestelijk gestemde wereld- en levensbeschouwing. Welk een plaats het magische ook moge innemen, het kan en mag nooit het overheerschende worden in

geestesleven, eenvoudig omdat het feitelijkheden geeft en niet meer. Op de verwerking, de plaatsbepaling er van komt het aan. En nu krijgt men den indruk, dien ik weldra in ander verband beter kan rechtvaardigen, dat er in Amerika veel ondoordacht grijpen is naar het occulte, om het bizarre daarvan. Dit prikkelt de emoties en drijft tot daad. Men werpt zich met gespannen aandacht — maar een aandacht van de zinnen in de eerste plaats — in een wereld van wonderphenomenen, op een groteske wijze den op schouwspel belusten onderzoeker aangeboden. Secten en groepen en individuen staan klaar om den lust in de daad en het gebeuren te bevredigen. Occultisme in zijn beleving wordt dan een actief spelen met ernstige dingen, een vertoeven in voorhallen van geestelijk leven zonder in stille tempel-gedeelten te willen doordringen. In de leegte daar zou men zich verlaten en machteloos gevoelen en komen te staan voor te ernstige bewustwording van eigen innerlijke gesteldheid.

Vragen wij nu, hoe deze drie gesteldheden als lijnen loopen door het Amerikaansche geestelijke leven, dan ziet men de laatste en ook wel de eerste het duidelijkst in allerlei buitenkerkelijke stroomingen, de tweede heel sprekend tot uiting komen in het kerkelijk leven en dan verder ook, wat de vorming van de jeugd betreft, in de school. Van al te scherpe tegenstellingen is hierbij echter geen sprake.

Buitenkerkelijke geestelijke stroomingen vallen het eerst onder de aandacht.

Het occultisme en het beroep op 's menschen eigen kunnen raken elkaar. Zeer begrijpelijk, daar het eigen ik in beide op den voorgrond staat. Er is een schokkend beleven van eigen gebeurtenissen en een zich richten naar wat men zelf van het lot maken kan. Er is de bepaling van het leven door machten om zich heen — de astrologie zal het sterkste getuigenis doen hooren van de kosmische bepaling — tegelijkertijd wordt in

een horoskoop een beeld van werkelijkheden àls mogelijkheden geboden. Het is zelfs goed zijn mogelijkheden exact voor zich te hebben: ouders kunnen er hun winst mee doen ten bate van hun kind, het kind opgroeiende krijgt te gelegener tijd zijn levensbeeld, ter toetsing aan een levensprogram, voor oogen. De Amerikaan zou een absoluut fatalistisch determinisme niet aanvaarden, maar het moet hem in hooge mate boeien om onder het gesternte waaronder hij geboren is te werken aan zijns zelfs heil, uit de geboorte onder gelukkig gesternte te halen wat er in zit, tegen het noodlottige inwerken van Saturnus zich schrap te zetten.

Het zal altijd een typisch punt van beraad blijven, waarom Christian Scientism veel aanhang vindt. Is het omdat het zoo concreet is, dadelijk practische doeleinden stelt? En tegelijkertijd zich zoo speculatief aanbiedt? Het is een wijsbegeerte omtrent geest en stof, of liever niet stof, immers alles alles is „mind"; tevens is het religieus geteekend en gestyleerd; mrs. Eddy Baker's „Science and Health with a Key to the Holy Scriptures" is een bijbel vol dagelijksche meditaties. Inderdaad kunnen scientisten vroom leven in hun beschouwingen. En onmiskenbaar raken zij werkelijkheid, gelijk àlle spiritual healing; ik ben geneigd hierbij de mogelijkheden zeer ruim te stellen. Maar nu is weer het geheel der leer te eenvoudig opgesteld en er is veel matter of fact, en de kerk is schatrijk en de uitgaven zijn duur en de practitioners, althans ten deele, kennen de waarde van het geld, die toch niet „geest" is, en het meest primitieve belang van den mensch — zijn gezondheid — wordt in de eerste plaats gediend. Het is mij altijd wonderlijk te moede, dat hier een hoogst merkwaardig verschijnsel van dooreenwerkend goed en kwaad, hoog en laag aan den dag komt; dat men menige volkomen te goeder trouw zijnde persoon onrecht aandoet door de beweging te bespotten, terwijl men kwalijk kan nalaten op lichtvaardigheid,

tot zwendel toe, te wijzen. Als men de verhalen gelooven moet, die van Amerikaansche zijde gegeven worden, dan zou de zwendel groote afmetingen hebben aangenomen en de organisatie uitmunten door business-methoden [1]).

Er is een schrijver tegen wiens scherp vernuft men op zijn hoede moet zijn, want verontwaardiging en spot zijn gevaarlijke wapenen, die licht de waarheid wonden, nl. Upton Sinclair in „The Profits of Religion" [2]); echter moet men toegeven, dat hij voortdurend den lezer materiaal voorlegt. Als hij het heeft over gedachte-kracht — hier vindt men ons eerste thema van behandeling: wilskracht — dan citeert hij uit een werkje van een Mr. Atkinson uit Chicago, over Geesteskracht, waarin deze het geheim heeft mede te deelen van den wilskrachtigen, recht in de oogen zienden blik, en van den magnetischen handdruk, terwijl Mr. Wallace Wattles in een brochure leert: „Hoe men een Genie wordt", in een andere: „Hoe men moet krijgen wat men noodig heeft", waarin deze passage voorkomt: „Houdt dit bewustzijn vast en zeg met diep en ernstig gevoel: Ik *kan* slagen! Wat voor een ander mogelijk is, is ook voor mij mogelijk. *Ik ben het succes.* Ik slaag werkelijk, want ik ben vervuld van de *Kracht* van het *Succes.*" Mr. Henry Harrison Brown gaat dit nog wat toespitsen .... op het materieele. De 30ste druk heet reeds verschenen te zijn van zijn brochure „De dollar heeft mij noodig". „Dollars zijn manifestaties van de Eene Oneindige Substantie, evenals gij zelf, maar niet zelfbewust zooals gij. Zij zijn krachteloos, tot gij hun kracht geeft. Laat ze dit gevoelen door middel van uw gedachtentrillingen, evenals gij het belang van uw werk gevoelt. Zij zullen dan tot u komen om gebruikt te worden". Uit deze

[1]) Colyer 129—131, Sinclair 259—267.
[2]) In het Holl. vertaald met een inleiding van mevr. dr. v. d. Bergh van Eysinga—Elias „De Voordeelen van den Godsdienst".

zienswijze vloeien eenige suggestieve gedachten voort o. a.: De Inwonende Kracht zorgt voor mijn beurs. Ik ben in staat dollars voor mijn geluk uit te geven. Ik heb altijd een flink crediet bij de bank. Ik zie het werkelijk. Mijn eenig idee van de wet is: gebruik ze, gebruik ze, *gebruik ze.*" Waarlijk, zeer suggestieve gedachten [1]).

Afgezien nu van deze verschijningen zouden er nog vele andere bewegingen zijn te noemen van buitenkerkelijken aard, maar wij volstaan met deze, daar theosofie, spiritisme, new thought enz. hier eenigermate buiten vallen met het oog op ons doel, ook al zou er nog heel wat in te vinden zijn, dat als Amerikaansch valt aan te duiden in opzet en uitwerking.

Van de buitenkerkelijke stroomingen wenden wij nu den blik naar de Kerken. Daarin vinden wij vooral de lijn van practische nuttigheid, van een, zij het gecamoufleerd, pragmatisme.

Het is uit den aard der zaak moeilijk om in kort bestek een beeld te geven van de Amerikaansche Kerk. Al dadelijk omdat er vele Kerken zijn, die grootelijks verschillen in opvattingen, in geloof. Men heeft nergens zulk een secte-wezen als in Amerika; de kerkgenootschappen zijn dikwijls weer gesplitst. De verscheidenheid van naties, in de Vereenigde Staten wonende, maakt de differentiatie ook groot. Toch zijn er wel enkele trekken den meesten Kerken gemeenschappelijk eigen, zoodat daarnaar een beeld te ontwerpen is. Neemt men zijn uitgangspunt in de historie, dan blijkt dat een streng calvinistisch Protestantisme van Hollandschen huize en later een Puritanisme van Engelschen de eerste kerkgemeenschappen hebben gevormd. Op strenge vormen en zuiver geloof werd de nadruk gelegd. De predikanten waren mannen van groot gewicht, leidslieden in zeer ruimen zin. Juist

---

[1]) Sinclair 271—273.

waar alles in wording was en de staats- of stadsgemeenschap eenvoudig geregeld, werden de Kerken gelijk oudtijds algemeen het geval geweest is, de centra van het gansche gemeenschapsleven. Principes als scheiding van Kerk en Staat zijn van lateren datum, en begrijpelijk is het dat in dankbaarheid de leiding van de Kerken werd aanvaard. Behalve dat Kerken hierdoor een sociaal aanzien kregen, gingen zij ook alle bewoners in zich bevatten. Niemand dacht er aan om zich buiten haar te stellen; men zou dit geestelijk-sociaal tehuis niet hebben kunnen missen. Opmerkelijk is het nu, dat deze gang van zaken nog altijd sterk doorwerkt, èn in het natuurlijke besef dat men allen bij een Kerk hoort èn in het aanvaarden van haar ruime invloedssfeer.

Niets menschelijks is haar vreemd, hetgeen als principe zeker in een Kerk als centrale geestelijke levensgemeenschap mag worden gesteld; van uit Kerken mag een kracht harer leden op geheel het maatschappelijk leven uitgaan. Nu is zeker allerlei in de praktijk moeilijk te regelen en te bepalen, omdat men groote verscheidenheden van inzichten zal krijgen op sociaal gebied, en omdat voor een belangrijk deel de energie hierop gericht andere organen van uiting vindt. Politiek in engeren zin b.v. wordt ook in Amerika niet in de Kerken ondergebracht; daar heeft men er een afkeer van, als een predikant gelijk men het hier noemt politiek op den kansel brengt. Wel mag hij het sociale leven van den zedelijken, geestelijken kant belichten. Feitelijk doen zich daar dezelfde verhoudingen voor als bij ons. Wat men wel vindt, is een bewust-bedoelde bespreking van sociale kwesties in de men's en women's clubs. Vooral in de eerste worden voortdurend plaatselijke en algemeene toestanden aan de orde gesteld en van uit godsdienstig oogpunt beschouwd. Behalve dit heeft men nog geprononceerder uitingen van sociaal-christelijke gezindheid dan wij kennen.

In een gewonen kerkdienst gebeurt het wel, dat de predikant — of anders staat hij zijn plaats daartoe af aan een ander — een motie voorstelt, waarin afkeuring wordt uitgesproken over een regeeringsdaad, een wetsvoorstel; of adhaesie wordt betuigd aan een actie b.v. ten bate van drankbestrijding, vredesbeweging enz. Ook wel het omgekeerde van het laatste is geschied. In 1916 is nagenoeg in alle Kerken een heftige campagne gevoerd ten gunste van het meedoen aan den Europeeschen oorlog, terwijl daar van den kansel tot de conscriptie werd opgewekt. Ook dit was een rechtstreeks meedoen van de Kerken aan het groote vraagstuk van den dag. Het betrekken van het algemeene of plaatselijke gebeuren in de activiteit der Kerk neemt soms een eigenaardig karakter aan. In een stad, waar ik woonde, deed de burgemeester een beroep op de predikanten om den volgenden Zondag te pleiten voor het beter schoonhouden van de trottoirs voor de huizen. Als ieder het zijne deed, dan zou de stad een veel beter aanzien krijgen. Inderdaad hebben dien Zondag alle predikanten over dit niet bijbelsch-religieuse onderwerp gepreekt, n.t. wel uit allerlei oogpunt van hygiënisch, sociaal, paedagogisch, zedelijk opheffend nut te bezien, terwijl een vergelijking van uiterlijke met innerlijke reinheid ook altijd mogelijk is. Hier krijgt men iets van matter of fact-gesteldheid, waarvoor Hollanders licht terugdeinzen. De Amerikaan voelt dat anders. Hij ziet er ook niet tegen op om business in de Kerk te brengen. Ik heb een penningmeester rekening en verantwoording hooren doen, en een begrooting voorlezen tijdens den gewonen dienst. Als gevraagd wordt voor een bepaalde collecte, dan krijgt men te hooren, hoeveel noodig is, terwijl later mededeeling wordt gedaan, hoe de zaak is geregeld. Het businessprincipe wordt niet minderwaardig gevonden; men is er zeer op gesteld in de besturen zakenmenschen te hebben, en men beroemt er zich op dat de Kerk niet

minder goed wordt beheerd dan welke onderneming ter plaatse ook. In Amerika hoort men de uitdrukking „run a church", dat is in onze taal het zuiverst weer te geven als een zaak „drijven": dit zouden Nederlanders nooit van hun Kerk kunnen, willen zeggen. Het is voor de hand liggend, dat hiermee de positie van den predikant ook haar eigen karakter krijgt. De predikant is minstens evenzeer organisator als geestelijk leidsman, en wellicht meer het eerste dan het laatste bepaalt zijn positie. Hiervan zouden vele staaltjes te vertellen zijn. Eerlijkheidshalve moet ik hieraan toevoegen, dat bij ons ook de kracht van menig predikant ligt — en gezocht wordt — in zijn organiseerend talent. Er heeft in dezen een verschuiving plaats naar het uitwendige. M. i. is in Amerika de predikant grootendeels de impressario zijner gemeente, die voor haar kringen, avonden, feestelijkheden organiseert, met zijn vrouw recipieert, tea's houdt enz. Men moet dit ook weer zien in verband met alles. Oorspronkelijk was hij tot velerlei activiteit geroepen, en men vraagt van hem, dat hij zijn gemeente zal doen bloeien. Er is een merkwaardige wijze ook van gemeente-stichting. Voor een jong man met durf is het een aardig ding om in een nieuwopkomende plaats een gemeente te creëeren. Hij huurt een paar Zondagen achtereen een zaaltje, adverteert, noodigt, probeert in de tusschenliggende weken menschen, vooral leidende zakenmannen te winnen, collecteert om tot den volgenden Zondag een bestaan te hebben, tracht in één woord zaken te doen. Gelukt het, goed; zijn er geen vooruitzichten, welnu dan gaat hij verder; later probeert een ander het met meer succes. Men wacht niet op synodes, òf deze wat zullen gaan doen, gesteld dat deze er zijn. Er is het kordate van den individu die alleen of met anderen iets aanpakt.

Natuurlijk is hier veel moois in, en men mag allerlei activiteit alleszins waardeeren, als het geestelijk peil daarbij hoog blijft. Dit is uit den aard der zaak het

zwakke punt. Het komt ook, doordat men in zijn Kerk krachtens historische verhoudingen meer dan een geloofsgemeenschap een sociale gemeenschap is gaan zien. Als maatschappelijk instituut waarborgt de Kerk nòg de zekerheid van een huwelijkssluiting. Deze behoeft thans niet meer door een geestelijke te geschieden, maar àls dit gebeurt is haar rechtszekerheid verschaft. Van oudsher was de Kerk een leidende organisatie van geheel het volksbestaan. Ondanks de vele kerkgenootschappen behoorde een ieder tot eene er van, die met de andere het geheele cultuurleven omspande. In de laatste vijftig jaren is veel veranderd, voor een groot deel door de immigranten die in Europa reeds buiten Kerken leefden, en in Amerika geen geestelijk tehuis zochten.

Toch zijn van dezen velen het wel gaan doen, maar dan uit andere overwegingen nl. van maatschappelijk persoonlijk nut. Het behooren tot een Kerk bracht tot andere menschen; het was een fatsoens-introductie, vooral als men tot een der leidende Kerken ter plaatse behoorde. En ook voor menig uit Amerikaansche ouders geborene is dit het overheerschende motief. Men ziet, wordt gezien, men maakt relaties .... natuurlijk is dat àndere er ook, zoo zal men zich haasten te verzekeren. „Het geloof is tot àlle dingen nùt", dit woord uit den bijbel wordt goed gekend. Een eigenaardig verschijnsel hierbij is, dat men — hetgeen in dit kader van voorstellingen past — de keuze niet uitsluitend doet naar godsdienstige overtuiging, maar in niet geringe mate naar maatschappelijke standing. Men zoekt zijn maatschappelijk-gelijken. Dit is natuurlijk weer niet het eenige, want er bestaan ook de tradities van ouderswege en ook de principieele overgangen, maar verder dringen sterk bezit en positie. In het democratische Amerika bestaan zeer zeker standen, het soort zoekt soort kan zich daar evenmin verloochenen als elders. Het is duidelijk te zien, dat de Baptist,

de Methodist, de Presbyterian Church vooral in de middengroepen der maatschappij wortelen, de Episcopalian de meer deftige lieden omvat en de Unitarian de zoogenaamde intellectueelen trekt. Het kan een vreemdeling overkomen, dat hij ergens eenigen tijd wonende op weg geholpen wordt: U moet hier eens probeeren of daar; mij dunkt, u behoort in die Kerk thuis. Dit dan naar uiterlijke schatting. Het dooreengaan van allen zal men feitelijk alleen kunnen vinden in de Katholieke Kerk.

Al deze dingen wijzen een bepaalde richting uit. Men kan zich met zorg afvragen, hoe het gesteld is met het essentieele, waarvoor een geloofsgemeenschap staat, het geloof, de diepgang van religieus leven. Uit den aard der zaak is dit niet gemakkelijk te peilen, nooit, waar ter wereld ook; men kan alleen op grond van sprekende gegevens zijn veronderstellingen wagen. En dan moet men in Amerika veel oppervlakkig gelooven duchten. Een niet sterk persóónlijk gelooven; in een vervlakkend massaal bestaan kan het eigene zich moeilijk handhaven. Dan legt het publiek zich gauw neer bij wat de geestelijken zeggen, zij „die het moeten weten". Dan zal een traditioneel Credo in het midden worden gesteld, en men zal instinctief zich daaraan houden om zijn houvast niet te verliezen. De orthodoxie moge hare schakeeringen hebben, de orthodoxie over de geheele linie overheerscht, en ten opzichte van dit algemeen-bestaande laat zich vragen of zij niet juist biedt wat de Amerikaan verlangt: het concrete, vaste, datgene wat goed te formuleeren is. Een orthodox geloof kan ongetwijfeld zeer innig geleefd worden, maar dan wordt het orthodoxe tegelijkertijd ondergeschikt, terwijl het niet vroom doorleefd toch zijn stevig geraamte blijft bieden. Van een vrijzinnig geloof is dit niet te zeggen, zonder religieus diepgaande beleving heeft het geen bindende kracht. In Amerika, het land der vrije meeningsuiting toch, naar men zou ver-

wachten, is op godsdienstig gebied veel kettervervolging, het uitstooten van predikanten en leeken, het zweren bij de letter van bijbel en geloofsformule, een bij de mentaliteit van het in hypermoderne dingen levend volk niet passende geloofsformuleering. Het geding in den zomer van 1925 gevoerd tegen den onderwijzer Scopes te Dayton, die een verbod van den staat Tennessee, om iets te leeren dat in strijd was met bijbelsche voorstellingen, overtreden had, is merkwaardig-kenschetsend geweest. Zonder ophef of veel uitwerking er van had hij evolutionistische beschouwingen over wereldwording en menschenleven ten beste gegeven, waartegen het „fundamentalisme", de kerkelijk-godsdienstige beweging, die op de letterlijke goddelijke ingeving des bijbels zich opbouwt en een confessionneel, rechtzinnig geloofsinzicht voorstaat, storm liep. Leider daarbij is geweest de kort na het geding gestorven staatsman Bryan. Fundamentalisme is psychologisch bovenal te zien: het is teeken van massaal en weinig ernstig beraad. Menigeen is geneigd het Amerikaansche volk eer bigot dan waarlijk godsdienstig te heeten. En dat bigotte zou dan ook gezien kunnen worden als een vlucht uit het niet religieus en niet zedelijk hoogstaand leven naar een beschouwing althans, waarin men formeel het christelijke handhaaft als het hoogst-noodige.

Van het massale en oppervlakkige is een der meest sprekende trekken, hetgeen zoo typisch Amerikaansch is: het Revivalisme, de kunstmatig gewekte en geëxploiteerde exaltatie van geloovigheid. Wanneer men revival-meetings heeft bijgewoond, opwindend, banaal, vol valsch pathos, dan kan men daarvan geen geestelijke regeneratie, slechts degeneratie van het volk verwachten. Als onsterfelijk zal de naam daaraan verbonden blijven van Billy Sunday, den gewezen footballer, daarna de sportieve evangelist, die jong en oud het Koninkrijk der Hemelen intrapt. Bijna ongeloofe-

lijke verhalen doen de ronde van zijn grappen en enormiteiten over hemel en hel, en toch zijn vermogen om de meest onbewogen naturen te kneden als was. De opzet van zijn „onderneming", want dat is ze, is voorbeeldig. Twaalf vaste helpers reizen met hem rond; maanden tevoren wordt reclame gemaakt; de plaatselijke predikanten half tegen hun zin zijn z'n herauten. Geen zalen zijn groot genoeg; avond na avond wordt de pressie sterker en de spanning moet zich ten slotte uiten in extasen en heftige zonde-belijdenissen; daarna wordt gecollecteerd en gelijk de couranten vertellen de reizende evangelist trekt verder met bedragen van tienduizenden dollars. Nochtans zijn de oogen van het groote publiek niet geopend; men wil de bedwelming en de emotie; aldus krijgt een deel der geloovigen wat hun behaagt, past. „Religion fit for Americans." Godsdienst geschikt voor Amerikanen.

Op godsdienstig gebied heeft men twee dingen bovenal in het oog te vatten: den geest, de gezindheid, het gevoel — en dan verder de daad. Het eerste wordt grondslag van de religieuse gemeenschapsvorming, en omgekeerd gewekt en gevoed door prediking en liturgie. Liturgie neemt in den Amerikaanschen kerkdienst een belangrijke plaats in. Zij pleegt goed verzorgd te zijn, zoo goed als de kerkomgeving. De kerken hebben niet het imponeerende van Europeesche groote kathedralen; daarentegen iets behaaglijks en opwekkends. Het met bloemen versierde podium, prettige zitplaatsen, loopers, dit alles geeft iets huiselijks; de zang, goed orgelspel, koor, kwartetten, instrumentaal-muziek dragen het hunne bij. De preekdienst is kort, gelukkig mag men zeggen: gemeenlijk toch geeft hij holle oratorie, van een zekere levendigheid die even aantrekt, maar op den duur niet genoeg inhoudt om te boeien of te ontroeren.

Een sterkere zijde van het godsdienstig-kerkelijke leven ligt in de actie, van haar uitgaande. In beraad en

daad wordt veel voorbereid of ondernomen. Er is een sterke roep om practisch christendom. Nu raakt dit m.i. zelden de grondslagen van het oeconomisch-maatschappelijk leven, maar meer den opbouw. In Amerika voelt men de contrasten wel tusschen de eischen van het evangelie en de practijk van het leven. Ernstig zoekend of hoonend worden boeken de wereld ingeslingerd als een dertig jaar geleden „Wat zou Jezus doen?" van Sheldon, of kort geleden „Men noemt mij Timmerman" van Sinclair, of het reeds genoemde „De Voordeelen van den Godsdienst". Het wordt van socialistische zijde verzekerd, dat de Kerken door de bezittenden gesteund worden als kracht-centra van maatschappelijke pacificatie; zij moeten de verdrukten leeren zich tevreden te stellen met hun karig deel. Sinclair vertelt, hoe hij opgevoed in geloovige kringen de machteloosheid der goed-willenden en medelijdenden is gaan zien, omdat zij vastzaten in een systeem van bedrog en onderdrukking, en hij verklaart dat de groot-kapitalisten de Kerken benutten [1]). Hij haalt een interview aan van Rockefeller in de New York Times, die Billy Sunday's actie zoo prijst, omdat hij te New York 187 bijeenkomsten in 100 fabrieken, door 50.000 menschen bezocht, hield. De Sunday-campagne heeft 200.000 dollar gekost, en „het zou jammer zijn, als het er nu bij bleef en ze niet voortgezet zouden worden; dat zou een slecht dividend zijn, van het geld, dat in dat werk belegd is geworden. Maar wij rekenen er op het aanstaande jaar dividend te krijgen." [2]) De Kerk, waarop zoowel hij als Colyer in „Americanism" in dit opzicht het felst gebeten zijn, is de Katholieke [3]). Het zou een afzonderlijke studie eischen om over de Katholieke Kerk te gaan schrijven. Zij heeft een groote toekomst in Amerika

[1]) 95—98. vgl. Inleiding van mevr. van den Bergh v. Eysinga—Elias.
[2]) 215.
[3]) Sinclair 107—161. Colyer 127—129.

sedert de laatste vijftig jaar, omdat uit de Zuid-Europeesche landen zooveel immigranten gekomen zijn. Van de 42.044.374 kerkleden in Amerika, volgens een telling van 1917, zijn 15.742.262 katholiek, ruim een derde deel. Als dit deel zich nu eens sterk gaat uitbreiden, te verwachten op grond der geboortestatistieken, dan kan deze Kerk van ingrijpende beteekenis worden. Veel zal afhangen van het karakter der Katholieke Kerk op Amerikaanschen bodem. Er zijn aanwijzingen, dat zij daar minder clericaal zal zijn dan in Europa. Toch zal zij haar wezen, haar Kerk-idee nooit kunnen verloochenen, en allicht zal daardoor een zekere tegenstrijdigheid bestaan. Merkwaardig is, dat een liberaal getint Katholicisme „Amerikanisme" is genoemd en gehekeld [1]).

Wij hebben nog terug te komen op de sociale activiteit van godsdienstige zijde. Dan ligt het terrein vóór ons van uit- en inwendige zending, waarop ontzaglijk veel gearbeid wordt, ook gearbeid kàn worden door het vele geld, dat ter beschikking is. In Europa wordt te dezen opzichte reeds vrij sterk geleefd op den zak der Amerikaansche Kerken en andere organisaties, welke daartoe bereid zijn, maar dan ook medezeggenschap voor zich opeischen.

Om iets anders nog te noemen, dat vermeldenswaard is, men denke eens aan de „Young Men's Christian Association", wereldberoemd geworden door haar wijde vertakking. In ruimen zin onderneemt zij sociaal werk. Men moet er niet bij denken aan wat in ons land de jongelings-vereenigingen zijn, waarmee de „Young People Societies" correspondeeren, maar het is een organisatie welke in steden en ten plattelande hare tehuizen heeft voor de jonge mannen — dit begrip naar boven toe in geen cijfer afgerond —, wien gezelligheid wordt geboden, vereenigd met allerlei nuttige

[1]) Albert Houtin „L'Américanisme", 1904, een interessant boek over de ontwikkeling van het Katholicisme in de vorige eeuw.

leiding. Bibliotheken, cursussen staan hun ten dienste; men wendt zich tot afzonderlijke groepen als het spoorwegpersoneel, leger en vloot, studenten, andere jongeren. Men biedt alles aan ook aan Katholieken en Israëlieten, die er ten deele gebruik van maken. In en na den oorlog heeft deze organisatie „relief-work" ondernomen, o. a. in Rusland [1]). Een tehuis met wat daaraan verbonden is, in dezen geest, bereidt in ons land de Amsterdamsche Maatschappij voor Jonge Mannen voor. —

Onze overzichtsbespreking had ten doel de lijn aan te geven, welke door het geheel van het kerkelijke leven loopt, zij het dat zij gekruist wordt door andere. Het utilistisch-pragmatische karakter van het Amerikaansche leven deed zich meermalen duidelijk kennen.

In de derde plaats, na het buitenkerkelijke en kerkelijke leven is in oogenschouw te nemen het onderwijs. De eerste school in Amerika is van Hollandschen oorsprong geweest, in 1621 in Nieuw Amsterdam opgericht. Het onderwijs is thans verplicht en tegelijkertijd financieel vrij, ook het hooger onderwijs der staats-universiteiten is kosteloos; toch is bij de conscriptie in de oorlogsjaren gebleken dat er nog een groot aantal analphabeten zijn, vermoedelijk door toestanden van immigratie en weinig controleerende administratie. Op de scholen is oorspronkelijk de stempel gedrukt door de godsdienstige gemeenschappen, waarvan zij uitgingen. Aan het oorspronkelijk Puritanisme wordt toegeschreven de nu nog bestaande vrije Zaterdag voor de scholen.

School en maatschappij houden overal ten nauwste verband. In theorie moge het heeten: De school voedt op voor het leven; de practijk vergt: De school richt af voor de maatschappij. Het eerste is wel meer dan een theorie, zij tracht zich als een principe door te

[1]) Dr. H. C. Rutgers, Door Amerika, Japan en Korea naar China, 219—224.

zetten, tegen de weerhoudende machten in. Dit is in Amerika ook het geval: voor het bewustzijn der scharen is schoolgaan scholing; men stelt op de practijk gerichte programma's samen, men onderwerpt de leerlingen aan examens als getuigenissen van efficiency; technisch-psychische onderzoekingen treden op den voorgrond met het oog op beroepskeus. Het „test"-systeem heeft in Amerika juist een groote vlucht genomen; daar zijn in den oorlogstijd voor het eerst de leger-tests ingevoerd om de manschappen doeltreffend te kunnen ordenen. In één woord, het nauwste verband wordt gelegd tusschen school en maatschappij, waarvoor zij klaarmaakt. Anderzijds handhaaft zich een hooger beginsel van direct zedelijk-geestelijken aard: het onderwijs bereidt voor op het menschelijke leven als zoodanig, het moet in het onderwijs gaan om opvoeding, men wil ontwikkelde mannen en vrouwen, bovenal karakters. Dan komt in Amerika een leuze op als: „complete living".

Het laatste, deze idee van „complete living", kan zich waarschijnlijk het best handhaven in het Hooger Onderwijs, èn omdat daartoe maar weinigen overgaan die een selectie vertegenwoordigen, èn omdat het hooger onderwijs zijn historisch verleden hierin heeft gegrondvest. Men heeft van oudsher overgenomen het Engelsche college-systeem. Het „college" wil geven een algemeene ontwikkeling en karaktervorming: talenstudie, wijsbegeerte, natuurwetenschappelijke algemeene ontwikkeling staan daar op den voorgrond. Men bereikt met die studiën geen maatschappelijke positie, men wordt „master" of „bachelor of arts". De meeste „colleges" zijn kerkelijke stichtingen, welke een permanenten „president" aan haar hoofd hebben, die voor het moreele welzijn der jongelui heeft te zorgen en gewoonlijk een predikant is geweest. Van de „colleges" kan men dan feitelijk gaan naar bepaalde vakscholen, voor medicus, jurist, leeraar, predikant enz. Nu is langzamerhand de toestand wat verschoven,

zoodat deze vakscholen zich groepeeren rondom een „college", en dan tezamen onder één administratief verband een „University" gaan vormen. Men zou daarbij van een paviljoenstelsel kunnen spreken. Het centrale gebouw blijft dan het „college". Wat meer en meer gebeurt, is dat de speciale studiën zich uitbreiden en de onderbouw gaat inkrimpen — dit wijst in de richting van specialiseering en vermaatschappelijking. Hierin bestaat nog al wat verschil, omdat er geen vaste regelen bestaan. In Amerika bestaat geen stelsel als bij ons van een uniform geregeld hooger onderwijs; ook waar in bepaalde staten staatsuniversiteiten bestaan, is de opzet daarvan vrij ten opzichte van die in andere staten en van particuliere stichtingen. Daardoor is er een groot onderscheid in peil van onderwijs, en het is allesbehalve onverschillig wààr men gestudeerd heeft. De Amerikaan looft daarbij de mogelijkheid van concurrentie; deze wordt een spoorslag voor de besturen om de beste leerkrachten aan zich te verbinden. Maar dit hangt weer af van de donaties; universiteiten in haar geheel, bibliotheken, laboratoria, bepaalde leerstoelen zijn vaak door iemand gesticht en dragen dan ook zijn naam. Hierdoor krijgt men b.v. dit, dat hoogleeraren aan een zelfde universiteit zeer verschillend gesalarieerd kunnen zijn. De Harvard University bij Boston is in 1638 gesticht door een fortuin van 800 dollar van John Harvard, waarbij de staat nog 400 voegde. John Hopkins-University, Cornell University, Doe Library, deze namen wijzen op hun grondvesters.

Gegeven het verschillend peil der universiteiten, is het niet goed mogelijk om een algemeen oordeel over het hooger onderwijs uit te spreken; toch kan men gerust beweren dat het lager staat dan ten onzent. Daarvoor zijn aanwijzingen te over. Strikt wetenschappelijke waardeering is niet bijster sterk; de ontwikkeling van het Amerikaansche leven heeft dat niet meegebracht. De vóórbereiding voor de „colleges", waar-

over straks nader, is beslist geringer. Er wordt te veel nadruk gelegd op vaardigheid, practische geschiktheid. De professoren zijn hunnerzijds vaak minder voorbereid; hun financieele positie is gemeenlijk ook niet zoo hecht of zij moeten allerlei ondernemen om bij te verdienen. Overigens zijn er zeker ook heel groote geleerden, en met name in allerlei prachtig uitgeruste laboratoria wordt voortreffelijk wetenschappelijk werk geleverd[1]). De studenten hebben het gewoonlijk niet gemakkelijk. Menigeen moet met moeite zich zijn studietijd mogelijk maken door b.v. in de vacanties op het land of in restaurants te werken. Vooral geldt dit van de jonge mannen, die dooreengenomen uit de eenvoudige kringen der maatschappij komen, in tegenstelling met de jonge meisjes welke voor een deel het studie-leven kiezen tot algemeene ontwikkeling en ook om een aangenamen tijd door te brengen. Onder haar is misschien meer studenten-leven dan onder de jongens, al vindt men het typisch Hollandsche vrije studentenleven in Amerika nèrgens. Maar wat vooral ook op te merken valt, is dat de studiewijze zich te veel richt op het kwantitatieve; er is een voorschrift van veel lezen, veel hooren, met een onvoldoende doordringen in de stof. Er is veel half-weten, en de Amerikaan met zijn oppervlakkigen aard is zich dat niet voldoende bewust.

Het voorbereidende onderwijs, om hierop terug te komen, kweekt een te diffuus werken. Men kan dit onderwijs in drieën verdeeld zien: er is de primary school voor den leeftijd van ± 6—10, de grammar school voor dien van 10 tot ± 14 jaar, en hierna komt

---

[1]) Van de medische studie en de medische wetenschappelijke wereld krijgt men geen opwekkenden indruk uit een roman van Sinclair Lewis „Arrowsmith". Van deskundige zijde, ook in ons land, is de verzekering gegeven, dat dit toch volkomen waarheidsgetrouw is. Sinclair Lewis, wiens naam niet verward moet worden met dien van Upton Sinclair, is de schrijver ook van „Babbitt", dat de beste milieu-schildering van het Amerikaansche leven geeft, die ik ken, en in de persoon van Babbitt den typischen luidruchtigen, gemoedelijken en toch bedenkelijken business-man ten voeten uit teekent.

de highschool waar men tot zijn 18de jaar ongeveer blijft. De meeste leerlingen volgen alleen de eerste twee scholen. De highschool is te vergelijken met ons lyceum, het differentieert zich in verschillende richtingen, men kiest er verschillende vakken die met elkaar een zekere eenheid opbouwen. In deze richting is er grootere vrijheid mogelijk dan bij ons; in overleg met den staf van leeraren kiest men van een spijskaart de gerechten die met elkaar een voldoende voedzaam maal uitmaken. Volgens een opgaaf bij Münsterberg waren in 1902 16.479.177 leerlingen op openbare, 1.240.000 op bijzondere, privaatscholen. Op de highschools bedroegen de getallen respectievelijk 560.000 en 150.000. De middelbare scholen in het bijzonder hebben een groote vlucht genomen. Dat er zoo zwaar gewerkt wordt als bij ons, men denke in het bijzonder aan het huiswerk, is niet het geval. De Amerikaan zou dit ook niet willen. Er wordt door menig kind buiten de schooluren in winkel of in den handel wat bijverdiend, en verder wordt heel wat tijd gereserveerd voor sport. Aan physical culture wordt veel toewijding geschonken. Aan overmatig intellectualisme lijdt men niet. Het resultaat moet wel zijn, dat wat parate kennis betreft, en ook algemeene ontwikkeling, de Amerikaansche leerling achterblijft. Wij constateeren dit meer dan dat wij daar een waardeering van geven. Er is hier moeilijk anders dan te kiezen of te deelen: wil men minder vergen, dan zal men ook minder bereiken.

Het belangrijke punt is natuurlijk, of het onderwijs — binnen het kader zijner mogelijkheden — kwalitatief zoo hoog mogelijk staat. Voorshands is dat niet te schitterend, naar ik meen op grond van getuigenissen en indrukken. Het zou overigens kunnen zijn, dat hiertegenover andere gegevens staan, welke deze nadeelen ruimschoots vergoeden. Een frischheid van geest b.v., een flinke karaktervorming, lichamelijke gezondheid, training in handenarbeid. Het is wel zeker, dat

het Amerikaansche onderwijs-ideaal op dèze dingen den nadruk wil leggen. Men wil mènschen vormen. Men wil dit individueel toegespitst hebben, zoodat van ieder wordt wat hij ten beste worden kan. In dit verband zal ik op twee dingen even de aandacht vestigen, op een school-type en op een onderwijsmethode, welke beide van beteekenis zijn. Het schooltype is de Gary-school, zoo genoemd naar een stad aan het meer van Michigan, waarvan men een gedetailleerde beschrijving kan vinden in een boek van dr. J. L. Snethlage „De Schoolopvoeding in Amerika en het vraagstuk der kennis" dateerende van 1923 [1]). Er is een korte typeering, welke feitelijk alles uitdrukt: het wil zijn work-study-play-school. „Deze drie onderdeelen", zegt de schrijver, „worden volkomen gelijkwaardig geacht en in één adem genoemd". Het spel, de sport speciaal neemt zijn belangrijke plaats in. Het komt er op aan tevens „to transform the play impulse into a work impulse". Die arbeid is deels studie, deels het beoefenen van handenarbeid en het aankweeken van practische vaardigheid. Men leert allerlei maatschappelijk werk. De leerlingen verrichten keurmeestersdiensten, onderzoeken melk en andere waren op hun voedingsgehalte en brengen van hun onderzoek verslagen uit in den goeden vorm. De gemeentelijke chemicus is tegelijk verbonden aan de school .... Aan de hand van de practijk tracht men de theorie zoo interessant en levend mogelijk te maken en beide in dienst te stellen van maatschappelijke opleiding .... „The community life of the school and the community life of the neighbourhood automatically create real needs for mastering the academic subjects of the school" [2]).

[1]) 51—62.

[2]) Het gemeenschapsleven van de school en het gemeenschapsleven van de buurschap (bedoeld wordt het maatschappijleven) scheppen automatisch een sterke noodzakelijkheid om de theoretische onderwerpen van de school meester te worden.

Wat het theoretisch onderwijs betreft, op de Gary-school worden methoden gevolgd die ten onzent bekend zijn geworden in den laatsten tijd onder den titel van Dalton-methode, ook van Amerikaanschen oorsprong, eveneens naar een plaatsnaam genoemd. Het principe er van is: individueel onderwijs zooveel mogelijk. De methode is die van zelfstandigen arbeid zelfs voor jonge kinderen onder toezicht, waarvan de voornaamste trekken zijn het afwerken van week- en maandtaken tot deze gegroeid zijn tot een jaartaak; en de bevordering van leerlingen naar vakken afzonderlijk en niet naar het geheel van het resultaat in eenjarig klasse-onderwijs verworven. Men strandt dan niet op één onderdeel, maar het zwakke punt wordt geleidelijk aan gesterkt, hetgeen kan als men in zijn sterke dingen vóórgekomen is. In ons land ook wordt voor dit systeem gepleit en worden proeven genomen. De doorvoering van dit principe zou een meerdere of mindere revolutionneering van ons onderwijs brengen. In dezen is het zeker de moeite waard om den blik op Amerika gevestigd te houden. En in dit individualiseerende onderwijs hoopt men tegelijkertijd de persoonsvorming tot haar recht te doen komen, hetgeen voor een groot deel zal afhangen van karakter en geschiktheid der onderwijskrachten.

Men kan m.i. verschillende gegevens in het Amerikaansche onderwijs opmerken, die nog vrij ongeordend door elkaar gaan en zelfs onverzoend tegenover elkaar staan. Eenerzijds een gericht zijn op de practijk van het leven, met welbewuste maatschappelijke overheersching, een zoeken van het kwantitatieve; anderzijds tendenzen van hoogen zin om te komen tot „complete living", gelijk het genoemd is.

Dit veelzijdig-tegenstrijdige blijft ons bij als een algemeene indruk van hetgeen de geestelijke stroomingen in Amerika laten zien.

AMERIKANISME

Hetgeen ons na al het voorgaande nog te doen staat, is te komen, zij het slechts benaderend, tot een slotsom — een beoordeeling van hetgeen als overzicht werd geboden en waarin bijwijlen reeds werd doorgedrongen van uit geestelijke gezichtspunten. De ontwikkelingsgang is deze geweest: Uitgaande van de historische wording van het Amerikaansche Gemeenebest is in enkele hoofdlijnen het karakter van de Unie geteekend; in het bijzonder het politieke en sociale leven zijn daarna in het oog gevat en uitvoerig gekenschetst. Daarmede was voldoende grond verworven om in het Amerikaansche volkskarakter door te dringen, kenmerken aan te geven van wat den Amerikaan als persoon, ook in zijn levens-verhoudingen onderscheidt. Dat weer maakte het mogelijk om wat meer van de geestelijke stroomingen te begrijpen dan het geval kan zijn, wanneer men alleen van buiten het bizarre velerlei aanziet, dat in en buiten Kerken openbaar wordt. Dit programma afgewerkt, is er reden en mogelijkheid om een sluitstuk voor het geheel te vervaardigen, waarin dan het verschijnsel: Amerikanisme [1]) tot zijn recht komt. Wat is nu dat Amerikaansche Gemeenebest, welke invloed gaat er van uit; kan men eenigermate een toekomst welke op handen is veronderstellen, die niet alleen Amerika maar ook West-Europa geldt? Men

[1]) Deze naam mag geen misverstand wekken. Daarin ligt geenerlei kleineering van den Amerikaanschen geest — de uitgang „isme" zou dit kunnen doen denken —, maar het is een meer en meer burgerrecht verkrijgend woord om het wezen van het Amerikaansche leven en diens invloed te teekenen.

zit daarmee midden in het cultuur-vraagstuk van den huidigen tijd.

Willen wij het toespitsen op een kleiner deel van het geheel, dan komt de vraag boven, of men Nederland van thans vergelijken kan met Amerika, en in welken zin van overeenstemming te gewagen is. Maatschappelijk gezien werpen wij deze kwestie op, of Nederland bezig is zich Amerikaansch te ontwikkelen. In ruime omschrijving gaan wij op deze dingen in.

Er is niet veel discussie mogelijk over de vraag, hoe het oeconomische leven in de Vereenigde Staten getypeerd is. Het is een land, waar het moderne grootkapitalisme hoogtij viert. De voorbeelden zijn door ons gegeven van de geweldige ondernemingen, veelal onderling weer verbonden. Het trust-wezen is daarvan het sprekend getuigenis. De structuur van den modernen oeconomischen staat van zaken is vrijwel in alle geavanceerde landen gelijk. Mogelijk zullen historische toestanden hier en daar verschil maken, gelijk bij ons een uitgebreider middenstand op kleine leest geschoeide zaken drijft, maar ook reeds hier is de opzet van het groote geconcentreerde kapitaal aanwezig. Zaken met een uitgebreid bedrijfskapitaal, die in verschillende plaatsen haar nederzettingen hebben, groote voorraden snel kunnen omzetten en daardoor lagere prijzen vermogen vast te stellen, zijn buitengewoon zware concurrenten, zoodat zal moeten blijken wat zich daartegenover kan handhaven. De Banken beheeren enorme bedragen. De laatste vijf en twintig jaren hebben zienderoogen het publiek de uitgebreidheid der bedrijven voor oogen gesteld in de afmetingen van fabrieken, banken, kantoren, warenhuizen, winkels. En nu datgene, wat wij om ons heen opmerken, vindt men op grooter schaal natuurlijk in een wereld welke als zoodanig meer expansie-vermogen heeft dan ons vaderland, zelfs met zijn koloniën. In de ontwikkeling van de moderne wereld tot een technisch-industrieel-

commercieel bedrijf liggen de factoren die men in de Amerikaansche wereld het sterkst en eenvoudigst voor zich ziet, maar toch van universeelen aard zijn. Men zal aan de consequenties er van niet kunnen ontkomen: methoden van Taylorisme, toepassing van psycho-technische onderzoekingen ter aanwijzing van de geschikte personen voor de te vervullen posities, samenvoeging van bedrijven. Wilson moge in 1912 geschreven hebben: „I am for big business and I am against the trusts" [1]), al te duidelijk is het niet hoe hij met het eerste het tweede weren kan. Kan men, in het algemeen dit gezegd van het groot-kapitalisme, ooit meer doen dan eenige excessen tegengaan, het publiek in wetgeving eenigermate beschermen, wanneer men de big business aanvaardt? Het eenig denkbare is een absoluut andere staat van zaken, die in socialisatie der productie-middelen een anderen grondslag van gansch het oeconomische leven zou leggen. Overigens ziet het er in de na-oorlogsjaren niet naar uit, dat dit hetzij in Amerika hetzij in West-Europa gaat gebeuren. Zoo er twee mogelijkheden zijn in de naaste toekomst: een socialistische gemeenschap of een groot-kapitalistische, dan lijkt ons de tweede de meest waarschijnlijke, en deze ontwikkelingsgang valt met zeker recht te stempelen als Amerikanisme, omdat het Amerikaansche leven ook in dit opzicht toongevend is.

Amerika is de laatste vijf en twintig jaren zich welbewust vormende tot één grooten Staat, hecht georganiseerd tot een Wereldmacht. Dit ligt in de lijn van de groot-kapitalistische ontwikkeling, welke enorme belangen van een ontzaglijk gemeenebest — men denke het zich in: een wereld van meer dan honderd millioen inwoners — heeft te „balanceeren". Valt het niet aldus uit te drukken? Is niet al wat in de menschenwereld door die menschenwereld zelve geschiedt, een balanceeren

---

[1]) In The New Freedom, gec. door Huizinga 154.

der belangen van groepen, personen, staten? En de oeconomische ordening van het bestaan schept daarvoor de wetten. Amerika heeft zich ontwikkeld tot een der machtigste, zoo niet het machtigste wereldrijk. Daarmee is tevens zijn eigen positie gevaarlijker geworden. Heeft het zich in den loop der vorige eeuw strikt kunnen houden aan de Monroe-leer — hetgeen practisch een afzondering beteekent: immers de president Monroe in zijn boodschap van 2 Dec. 1823 verklaarde, dat geen Europeesche macht op het Westelijk Halfrond mocht koloniseeren, terwijl Amerika zich niet zou bemoeien met kolonies of nederzettingen van eenigen Europeeschen staat; de lijnen doorgetrokken beteekende dit geen bemoeienis dan met het strikt eigene —, in de 20ste eeuw wordt het steeds moeilijker een isolement te handhaven. Heeft Amerika zich niet in oorlog begeven met Spanje en liggen niet de Philippijnen als een voorpost in de Stille Zuidzee? De houding tegenover Columbia, aan den aanvang dezer eeuw onder leiding van Roosevelt, was een ingrijpen in andermans zaken, omdat het financieele belang van het rijk het Panama-kanaal eischte. Met Mexico is voortdurend wrijving. De houding tegenover Japan, ontstaan onder invloed van een uitgebreide immigratie van Japanners in de Westelijke Staten, in het bijzonder in Californië, is zeer gespannen geworden. Men ziet Amerika zich sterk wapenen en voorbereiden op „gebeurlijkheden", een kostelijke term altijd voor wat men wel denkt maar niet zeggen wil. In 1925 heeft de minister van oorlog met zekeren ophef verklaard, dat de leger-organisatie aldus geperfectionneerd is, dat in een zeer kort tijdsbestek een leger van vier millioen soldaten goed uitgerust zijn taak kan vervullen.

Merkwaardig is ook de houding jegens Europa. De belangen, ook de gekwetste eer, hebben Amerika in 1916 in den wereld-oorlog gemengd. Haar buitengewone praestaties hebben de grootste bewondering

gewekt, en de oogen van heel de wereld, allereerst van de Amerikanen zelf, geopend voor wat zij beteekenden en konden. Na dien is een politiek gevolgd om zich buiten de Europeesche zaken te houden; voor toetreding tot den Volkenbond is de regeering niet te vinden geweest, president Coolidge heeft het nog in den zomer van 1925 onnoodig gevonden een vasten vertegenwoordiger aan het Bureau van den Volkenbond te plaatsen, om nauw voeling te houden met de leidende persoonlijkheden aldaar. De uiterste concessie is, dat in 1926 aan de voorloopige conferentie te Genève over ontwapening wordt meegedaan, doch alle gevolgen zijn „vrijblijvend".

Inmiddels blijft men staan op afbetaling der geweldige leenschulden en is de dollar de standaard-munt der wereld geworden. Bovendien blijft men wel toekijken en uitkijken en houdt men zich paraat. Ontegenzeglijk heeft het rijk zich ontwikkeld tot een Imperium; sluit dit niet in Imperialisme als een geestesrichting? Zou het een toevalligheid zijn, of een hierin gegrondveste noodwendigheid, dat sedert 1916 een sterk patriotisme zich uitbreidt en gekweekt wordt? Schoolfeesten, nationale jaardagen bieden gelegenheid te over om de Stars and Stripes wijd-uit te doen wapperen; verkiezingen om de spangled banner tot tooneel-décor te maken. Men zal goed doen om van Europa uit de eerstvolgende jaren hier zijn blik op te richten: er is iets gaande.

Wanneer het waar is, dat de Vereenigde Staten meer en meer tot een Imperium worden, waarin het militaire element zich buitengemeen versterkt, terwille moet men wel zeggen van een groot-kapitalistische maatschappij-ontwikkeling, dan staat ons in hoofdzaak voor den geest het beeld van een straf oeconomische ordening, waarin nagenoeg een ieder bevangen is. De materialistische tendenzen van het bestaan doen zich hevig gelden. Bestaansvoorwaarden

buigen of breken vele personen, die uit een zedelijk besef zich zouden willen verzetten tegen bestaande toestanden. Er is groote hardheid en hardvochtigheid van leven. Ook degenen, die het persoonlijk wel goed hebben — en dat zijn naar verhouding meer dan ergens elders ter wereld — zullen dit vertellen. De persoon is ondergeschikt geworden aan een systeem, een mechanisme, dat maar zelden kan ontzien. Men ziet de belangen-groepen zich tegenover elkaar versterken; hetgeen in een kapitalistische wereldorde een zeker evenwicht tot stand brengt. Als deze toestand van algemeen menschelijken aard is, dan zal dit altijd het eenig-mogelijke blijven. In Amerika staan de werknemers schrap tegenover de werkgevers; zij het op niet principieel socialistischen grondslag, werken toch de vakvereenigingen voor hun leden in de richting hiervan. Voor een buitenstaander is het een schouwspel dikwijls als van twee groepen, die aan het touw-trekken zijn; dan eens wordt de eene partij over de streep getrokken, dan de andere. Spel is het overigens niet precies.

Zoo men van tegenwichten tegen de hardheidsmachten zal gewagen, dan kan men behalve van beschermende regeeringsmaatregelen, die minimum-loon en maximum-arbeidsduur bepalen, hygiënische voorschriften kunnen geven, enz., wijzen op de beteekenis van een Publieke Opinie welke in groote arbeidsconflicten zich meermalen krachtig doet gelden. De Amerikaan uit zich gauw, hij reageert snel en positief, en zoo kan een publieke opinie zich krachtdadig-oogenblikkelijk doen gelden. Het groote aantal menschen, hun massale verbintenissen, in vergaderingen, in de pers zich uitende, kunnen een sterke macht ontketenen. Wat hierin zich telkens weer zal doen gelden is de Democratische Idee. Hoezeer ook de democratie van het Amerikaansche Gemeenebest aan kritiek blootstaat, en zij zich allerminst zuiver vermag door te zetten, als idee leeft

zij in aller voorstelling. Er zijn gedachten van gemeenschap en menschwaardigheid, welke juist omdat zij bedreigd worden zich aan het bewustzijn opdringen. Als aangewezen wordt, dat de democratische beginselen van gelijke rechten principieel geschonden worden, wordt verzet gewekt. De beste en zuiverste sentimenten der volksziel roeren zich; een zedelijke wil veroordeelt onderdrukking, protesteert tegen het gemeene; corruptie wordt aan de kaak gesteld, en zoo wordt heel wat kwaad afgewend, al blijft de vraag of dit niet te voorbijgaand geschiedt in een slechts tijdelijken impuls, terwijl tevens duidelijk is, dat hiermede de oorzaak van het kwaad niet wordt weggenomen.

Er loopen door het Amerikaansche leven lijnen van idealisme en humanisme. In en buiten Kerken, zelfs wel in de overigens zoo „zakelijk" gedreven Politiek, vindt men daarvan de sporen. Er wordt zeker een droom van het humane gedroomd; men zal er zelfs een eer in stellen om, als men ontwaakt het beeld der fantasie tot een zekere verwerkelijking te brengen. Maar is de werkelijkheid daartoe te overmachtig, zoodat men zelfs de zedelijke normen gaat prijsgeven? Of zal men deze toch bijwijlen weer zien bovenkomen, omdat men niet vergeten kan, dat recht boven macht moet gaan, en kracht nog geen deugd is. Men kan de getuigenissen van het Christendom, dat allerwege toch verkondigd wordt, niet geheel overstemmen in het gedruisch van het oeconomische bestaan. Van zulk een humaan idealisme spreekt ook het doel der Rotary-clubs, om hierop in dit verband nog eens terug te komen [1]), die kernpunten van ethisch leven willen vormen. Men wil gemeenschap „dienen". Men wil dit doen in zedelijke deugdelijkheid, door hooge normen te stellen. „De Ethiek van Rotary" is duidelijk geponeerd in deze stelregelen o. a.: „Als Rotarian is het mijn plicht.

---

[1]) Zie bl. 90, 91.

Om mijzelf klaar voor oogen te stellen, dat, alhoewel ik als zakenman ambitieus ben om te slagen, ik in de eerste plaats een ethisch mensch ben en geen succes verlang, hetwelk niet gegrondvest is op recht en moraliteit in den hoogsten zin van het woord.

Om te weten, dat het verleenen van mijn dienst en het verkoopen van mijn goederen voor winst alleen dàn legitiem en ethisch is, wanneer beide partijen hierdoor worden gebaat.

Om geen persoonlijk succes waardig en wettig te vinden, hetwelk is verkregen door het gebruik maken van bepaalde kansen in het sociale leven, welke aan anderen worden onthouden, noch voordeel te trekken uit kansen, welke materieel voordeel brengen, maar welke door anderen van twijfelachtig gehalte worden beschouwd".

Deze uitspraken zijn naar mijn besef zwaar van gewicht, zuiver gemunt goud. Toch stellen zij ons voor verbijsterende vragen. Kan het zich binnen het kader van het bestaande maatschappelijk leven voordoen, dat een koopman alleen wil verkoopen wat beide partijen ten goede komt? Wanneer hij alleen bestaande behoeften bevredigde, ware dit te denken; maar zal alle handel en industrie zich niet tevens richten op het schèppen van behoefte — is er niet de reclame die suggereert, en het winkel-vertoon dat een bezitslust prikkelt — en is de handelsman er niet op uit om behoeften te scheppen, eenvoudig omdat hij behoefte heeft aan het bestaan van die behoeften? Ik kan mij ook geen denkbeeld vormen van het verbod om van geen sociale kansen gebruik te maken, die voor anderen niet bestaan. Een groot deel van het met succes zaken doen berust toch immers op het gebruik maken van die kansen. Is dat niet juist de schranderheid en de flair van den zakenman, dat hij zijn speciale kansen opmerkt en benut? Is hier niet een specifiek-intuïtief vermogen van den geest gelegen, hetwelk men als zoodanig gerust bewonderen mag,

dat de niet alleen geoefende maar geboren groote op dit gebied in tegenstelling met anderen als ruikt, waar hij zijn kans zal krijgen? Wanneer in de Rotary-principes naast de ethische beginselen toch voortdurend ook sprake is van winst, zal men dan verder kùnnen komen dan tot een toestand van relatieve verhoudingen: een streven naar een zekere evenwichtigheid van eigen en anderer belangen, waarbij inderdaad goede stelregelen een ideëele lijn uitstippelen .... ik vermoed meer uitstippelen dan dik strepen?

Wij willen overigens gaarne de zuivere bedoelingen opmerken. Het opkomen van Rotary in Amerika en het overnemen daarvan in andere landen is een der teekenen, dat de bestaande werkelijkheid met zichzelve worstelt. Onder dit gezichtspunt is veel te stellen, dat in de huidige jaren geschiedt in tal van landen. Acties, tegen-acties, idealismen, humanistische stroomingen, christelijke opwekkingen, pacifismen, broederschapsvormingen — er is veel woeling bovengronds en wellicht meer nog ondergronds, want een ieder die ernstig is vraagt zich af, hoe geleefd wordt en hoe dat zou moèten zijn. —

In verband met de toekomst-richting, dringt zich het probleem op van den invloed van het Amerikaansche leven op het Europeesche.

Zal de toekomst in Europa Amerikaansch worden bepaald, Amerikaansch genomen als kenschetsing van bestaande gesteldheden? Naar Amerikaansch besef kan men het bestaande in Amerika en het nog niet bestaande in Europa moeilijk tegenover elkaar stellen, want Amerika werpt een lange schaduw vooruit. Het heeft een sterk besef niet alleen van wat het is, maar ook van wat het zal zijn. Het gelooft aan zijn eigen deugdelijkheid zoo goed als aan zijn macht. Elke Amerikaan gelooft, dat in het Amerikaansche volk het meerdere en betere schuilt van wat Europa te bieden heeft. Prof. Huizinga haalt een uitspraak van Wilson aan uit het

reeds genoemde boek „The new Freedom": „You know how it thrills our blood sometimes to think how all the nations of the earth wait to see, what America is going to do with her power, her physical power, her enormous resources, her enormous wealth. The nations hold their breath to see what this young country will do with her young unspoiled strength; we cannot help but to be proud that we are strong." [1])

Van unspoiled strength spreekt Wilson; dit moet insluiten moreele kracht. Een roepingsgevoel moet zulk een krachtige gemeenschap wel eigen zijn; na den oorlog zal het er niet minder op zijn geworden. Nu zal het er maar van afhangen, of men al de kracht in goede richting weet te leiden; dan zal zij een geweldige zegen worden zoo goed als zij ook een ontzaglijke vloek kan zijn. Juist een volk als hèt Amerikaansche zal zich in deze jaren naar binnen moeten keeren, zal het de door hemzelf geprojecteerde taak jegens de buitenwereld kunnen vervullen.

Om dit te vermogen moet het allereerst zichzelf vasteren vorm geven. Hiermee kom ik op een kwestie, die licht voorbijgezien wordt: in welken zin, in welke mate van een Amerikaansch volk is te spreken. De getallen door ons genoemd omtrent de immigranten — van de 94 millioen blanken hebben slechts 58 hun ouders in Amerika geboren — wijzen er op, dat het een vrij los samenhangsel is van allerlei naties, meer een conglomeraat dan een eenheid. De zoo scherp en juist waarnemende correspondent van de Nieuwe Rotterdammer te New York schreef in een artikel d.d. 24 Nov. 1925 naar aanleiding van een geruchtmakend

---

[1]) Gij begrijpt, hoe het ons bijwijlen doortrilt te bedenken, dat alle naties der wereld er op wachten om te zien wat Amerika met zijn macht, zijn physieke macht, zijn geweldige hulpbronnen, zijn geweldigen rijkdom gaat doen. De naties houden haar adem in om te zien, wat dit jonge land gaat doen met zijn jeugdige onbedorven kracht; wij kunnen niet helpen dat wij er trotsch op zijn sterk te wezen.

proces „Dit land heeft immers slechts een kunstmatig volk — een onnatuurlijk gegroepeerd volk". Geen wonder is het, dat er een streven bestaat om zoo snel en zoo goed mogelijk de niet Amerikanen Amerikaansch te maken. Amerikanisatie wordt dit geheeten. Er is de beroemde Amerikaansche „melting-pot", waarin Scandinaviër en Syriër, Rus en Hollander, Italiaan en Noor, Duitscher en Franschman, Spanjool en Pool gestopt worden. Als na, stel tien jaren koken, de deksel gelicht wordt, wordt dan een Yankee opgeschept?

Nu is Yankee geen goede benaming, omdat daarmee feitelijk alleen de bewoner van de Noordoostelijke Staten mag worden aangeduid; men spreke dan van Amerikaan, waarvan de Yankee toch weer de fine fleur is, maar hoe dan ontstaat de Amerikaan? Dit is waarlijk geen probleem om gekscherend te behandelen; alle kwesties van ras en erfelijkheid, constantheid van typen en kweek van een meng-type komen hierbij te pas. In Amerika vertoevende krijgt men verrassenderwijs den indruk, dat de onderscheidingen scherper gemarkeerd zijn dan men tevoren pleegt te vermoeden; er is de neiging zich vrij sterk van elkaar af te zonderen, oude landstradities hoog te houden, gezinsleven op oude leest te schoeien, nationale clubs, vaderlandsche Kerken te handhaven. De versmelting, en wat het voornaamste is in eerste instantie: het overnemen van den waren Amerikaanschen geest, in dankbaarheid voor wat men gewonnen heeft, gaat niet al te voorspoedig. Er wordt overigens veel voor gedaan. Het schoolwezen komt in de eerste plaats in aanmerking; zooveel mogelijk tracht men de ouderen ook daarin te betrekken door avondcursussen [1]). „English first" is daarbij de leuze. Er is een National Americanization Committee, dat het geheele land door tracht te werken. Er is een Americanization Day, waartoe de 4de Juli — ter

[1]) Dixon „Americanisation" 27.

herinnering aan de onafhankelijkheidsverklaring op dien datum in 1776 — is gekozen. In het groot beproeft men de menigte te influenceeren, voortgezet op andere feestdagen van landelijken en plaatselijken aard. Het gevaar dreigt, dat daar een chauvinistisch patriotisme van een berucht-klassiek type, in Europa welbekend, zal worden gekweekt. Is het van Europa overgenomen, dat men de jeugd sjerpen ombindt en vlaggetjes in de handen drukt? Er zijn „flag drills" ingevoerd, waarbij een code gegeven is hoe met de vlaggen teekenen te maken in dit verband. De vaderlands-idee vraagt welbewust om militaire verzekerdheid van het volksbestaan. In Dixon's werkje over Amerikanisatie wordt danig afgegeven op den pacifist, wien verwijtend de vraag voor de voeten wordt geworpen: Zoudt gij Amerika willen opofferen?

In welk een richting een Amerikaansch patriotisme kan gaan, daarvan geeft Colyer een paar merkwaardige staaltjes. In het Boston School Committee is in 1921 een motie voorgesteld, dat van de schoolwerkjes over geschiedenis „die geschrapt zouden worden, waarin de vastgestelde en aanvaarde — men lette op dat „aanvaarde" — feiten der Amerikaansche geschiedenis worden weggelaten, gezift, of verkeerd voorgesteld, waarin opmerkingen worden gemaakt over de motieven of daden van Amerikaansche helden, die hun vaderland hebben gediend, of wier auteurs op een afbrekende wijze zich hebben uitgelaten over de godsdienstigheid, het ras of de politiek van welke klasse ook der bewoners van deze onze stad Boston". Nu is die motie niet aangenomen, maar het indienen met een wellicht bestaande kans van aannemen is toch reeds teekenend. Een ander staaltje is de verontwaardiging over een hoogleeraar in de geschiedenis, die geschreven had dat George Washington rood haar heeft gehad. Het Amerikaansche volk scheen in zijn nationale eer getast te zijn, dat zijn vader des vaderlands aldus getint zou zijn geweest.

In veel geschrijf en gepraat is toen uitgemaakt, dat het bruin was. Was het rood-bruin misschien?

Met dat al, er bestaat een nationaal levensbesef en een gevoel van roeping. Er is een gemeenschappelijke overtuiging omtrent wat men als Amerikaansch voorop wil stellen. Het geldt principes van vrijheid en ontwikkeling. Wellicht is dit nationale levensbesef het duidelijkst uitgesproken in drie regelen, die de president van de Columbia University te New York, een zeer bekend Amerikaan, Nicholas Murray Butler, formuleert in zijn Inleiding op een boek „Is America worth saving". In de eerste plaats neemt hij een passage over uit de „Bill of Rights of the Constitution of the State of Ohio": Alle menschen zijn van nature vrij en onafhankelijk, en hebben zekere onvervreembare rechten, waaronder deze zijn: om leven en vrijheid te genieten en te verdedigen, daarbij eigendom verwervende, bezittende en beschermende, en geluk en veiligheid zoekende en verkrijgende. Ten tweede, zoo gaat hij verder: Het is een Amerikaansche opvatting, dat eigendom een wezenlijk bestanddeel van vrijheid is. De vruchten van iemands arbeid, hetzij handen-, hetzij hoofdarbeid zijn zijn eigen, waarover hij mag beschikken naar eigen goedvinden, alleen onderworpen aan het gelijke recht van ieder ander om desgelijks te doen. Dit is Amerika's antwoord op alle fantastische schema's van communisme, dat privaateigendom zou willen beperken of vernietigen, op grond van de ongelijkheden, die natuurlijkerwijs en noodwendig tusschen individuen bestaan. En in de derde plaats: Het is een Amerikaansche opvatting, ondersteund door algemeene Amerikaansche ervaring, dat voor de maatschappij als geheel de beste resultaten worden bereikt, als aan de individuen ruim gelegenheid wordt geboden voor zelf-beleving, initiatief en vindingrijkheid, en als zij geoefend en geleerd worden om de persoonlijke vermogens te gebruiken in dienst van hun natie en hun soort. In andere woorden, sociale

dienst als gevolg van individueele geschiktheid en overtuiging is waarlijk Amerikaansch, terwijl sociale dienst als resultaat van druk of belemmering van persoonlijk kunnen on-Amerikaansch is. — Dit is inderdaad de gangbare sterk overheerschende liberale maatschappijbeschouwing, ook voor de naaste toekomst.

En zal dit ook de overheerschende idee zijn in West-Europa, waarmee een gesteldheid ontstaat, die Amerikanisme is te heeten? Men kan betwijfelen, of deze benaming Amerikanisme gerechtvaardigd is, als er feitelijk geen sprake is van overname maar van een evenwijdige ontwikkeling. Dringt de groot-kapitalistische maatschappij-ordening niet overal tot hetzelfde? Dan zou men Nederland klein-Amerika kunnen noemen en in beide gevallen spreken van het Moderne Maatschappij-leven. Alleen blijft het in zoover gerechtvaardigd om den term te behouden — het is ook niet meer dan een term ter aanduiding — dat er een suggestieve invloed uitgaat van een sterkere op een zwakkere, van een grootere op een kleinere macht. Amerika overweldigt Europa, geeft haar een duw. Eigenaardig: het kind de moeder. Amerika is Europa's dochter; zij is groot geworden, langer — algemeen verschijnsel tegenwoordig: de onbescheidenheid der jeugd om haar ouders over het hoofd te groeien — en deze bijzonder geëmancipeerde dochter duwt de moeder op. En deze laat zich dit welgevallen, en vindt eigenlijk, met zekeren trots, dat haar dochter toch wel een bijzonder meisje is.

Waarlijk, er is iets aantrekkelijks in de verschijning. Het Amerikaansche leven zal altijd opnieuw boeien en zelfs bewondering wekken door zijn flinkheid. De energie, de ondernemingslust, de durf, de volharding zijn spreekwoordelijk geworden. Zich stalen in Amerika's lucht is een gezondheidsbad. Van gezondheid gesproken, naar lichaam en geest is de Amerikaan gezond te noemen, het laatste dan in den zin van energiek en niet

decadent. Hij wil, hij wil en hij kan. Een van de dingen, die men in den Amerikaan altijd zal hooren bewonderen, is zijn fleurigheid, opgewektheid. Niet tobben, niet zeuren, niet zwaar op de hand zijn is zijn leus; neen, laat ons vroolijk zijn en flink. Er is een onuitroeibare goed-gehumeurdheid in hem opgemerkt. Münsterberg, die deze kwaliteit prijst, ziet overigens ook wel de schaduwzijden er van: zelftevredenheid en zorgeloosheid. Met dat al een benijdenswaardige eigenschap. Nauw hieraan verwant is de zin voor humor; wortelt humor niet in goed-gehumeurdheid? Men heeft schik, lacht graag — teeken weer van gezondheid, men ziet gauw de scheeve dingen als scheef — bewijs dat men goed opmerkt; de Amerikaan merkt goed op, is scherpzinnig — en zoo bezit hij de eigenschap om pleizier te hebben om het bespottelijke. Tegelijkertijd is hij goedmoedig genoeg om niet venijnig bitter te zijn; dan zou geen humor geboren worden, maar sarcasme. De Amerikaansche „joke" stelt menschen en toestanden aan de kaak, is vaak heel kinderlijk, flauw, maar de Amerikaan is, gelijk reeds meer gezegd, mentaal gezien, een groot kind. In zijn arbeid is hij niet kinderachtig, hij werkt flink, is vaardig. Of de arbeid tot een zedelijk gegeven is geworden, valt echter te betwijfelen. Men kan arbeid maatschappelijk zien: een ieder neemt zijn plaats in het geheel in, men voert zijn kundigheden hoog op, dit wordt ook opgemerkt of beloond; er is een nog hooger gezichtspunt: die degelijke arbeid is in een organisch levensverband een taak voor de gemeenschap, waarvan men zelf deel vormt. Zelden, gelijk trouwens overal ter wereld, zal men dit intens beleven; het zal wel in woorden worden uitgesproken, maar dit is nog niet het vermogen om het zoo te voelen. Amerika met zijn ruw maatschappelijk leven zal het niet licht opwekken. Wel de spankracht. De vitaliteit van het Amerikaansche volk wordt een iegelijk tot een opwekking. Er is élan, dat aanstekelijk werkt.

Men schaamt zich te luieren, als anderen ijverig zijn. Er ligt over het leven een waas van deugdelijkheid in den zin van degelijkheid. Op zijn wijze is de Amerikaan ernstig, niet frivool. Hij heeft eerbied voor hooge dingen, en laat zich gemakkelijk imponeeren wanneer tot hem daarover gesproken wordt. Samen draagt men een geestelijke cultuur. Het kerkleven levert daarvan het bewijs. Ook wil men in voordrachten en lectuur zijn voorlichting. Beroemd zijn de zomer-conferenties te Chautauqua, op een paar uur afstands van Buffalo gelegen; een meer waar men van heinde en ver samen komt om in Juli en Augustus op alle mogelijke gebied geestelijke leiding te ontvangen. Het is een combinatie van volksuniversiteit en kampleven. Er zit iets ruims in, wat men in allerlei richting kan ontwaren. De royaliteit van gebaar en gedrag is in den Amerikaan aantrekkelijk; de gastvrijheid een zijner deugden; wellicht kan men nog meer dan op die gastvrijheid staat maken op zijn hulpvaardigheid, als de nood aan den man komt.

Wat staat hier tegenover? Eigenlijk hebben wij reeds meermalen op allerlei euvel den vinger gelegd. In het Amerikaansche leven zijn sterke neerdrukkende krachten werkzaam. De mechaniseering van het bestaan, de onderordening van den individu aan het bedrijf, dat immers geen philanthropische inrichting is, de africhting op een bepaald vak, te specialiseeren tot een enkele acte, moet de meesten wel knauwen. Wordt men dan niet ruw-levend, oppervlakkig, genotzuchtig? Wij hebben eenige malen gezegd, dat men in Amerika een gezond en geen decadent geslacht heeft. Er is zonder twijfel verschil met Europa; er zijn daar uitgeleefde geslachten en zich kapot levende society-kringen; zou men het laatste niet ook in Amerika hebben? En dan wel in allerlei lagen der bevolking; het welstandsleven maakt dit mogelijk. Er is daar ook veel immoreel leven; wat van boeken, platen en bioscopen uitgaat is menigeen noodlottig. Het peil van

innerlijkheid staat niet hoog. Oppervlakkig gepraat en luchtig pleizier komen daar voor in kringen, waar wij aan méér gewend zijn. Dit zal opmerken, wie in dezen vergelijkingen kan maken. Men is gauw tevreden, omdat men weinig eischen weet te stellen. De muziek die in het gezin gemaakt wordt, is allesbehalve klassiek, hetgeen voorgelezen of gelezen wordt laag bij den grond; men juicht elkander gemakkelijk toe zonder dat iets gepresteerd is. Er is een door en door valsch complimenteus gebaar onderling. Dit wijst op een primitieven staat van leven, nog weinig ontwikkeld, gevormd, beschaafd.

Dat primitieve valt op in smaak en levensgewoonten. Amerika is zeker niet het land van schoonheid. Ik zou wel eens willen weten, wie aesthetisch ontroerd uit die wereld is teruggekomen. De Natuur moge schoon zijn, in allerlei schakeering; wat de menschen creëeren niet. Dit is een teer punt, dat wij niet kunnen gaan behandelen: de Kunst heeft hare tempels daar nog niet gebouwd. Zoo er kunstschatten aanwezig zijn, dan zijn ze grootendeels — men kan er zich van overtuigen door naar het groote Metropolitan Museum te New York te gaan — van Europeeschen oorsprong. Een jong land, kan men zeggen, maar die jeugd zou ook ongehinderd door tradities gemakkelijker origineel kunnen zijn. En origineel is men juist niet. Is het niet merkwaardig, dat op de Parijsche tentoonstelling van Kunstnijverheid in 1925 geen Amerikaansche inzending kon worden opgenomen wegens gemis aan eigen ontwerpen? Er wordt kunst geïmporteerd en geïmiteerd. Amerika is in dit opzicht te vergelijken met het oude Rome. Rome nam door wapenmacht Grieksche schoonheid mee, om Grieksche kunst te zien gaat de reiziger naar Italië; Amerika neemt thans door geldmacht Europeesche schoonheid mee. De groote verzamelaars hebben hun deskundigen, die in Europa opkoopen of laten opkoopen; is Amerika niet „markt" voor

Europa? De Maecenassen kunnen zich veel veroorloven. Maecenas is de naam van een Amerikaanschen Romein uit ouden tijd, die kunst beschermde en kunstenaren aan het werk zette. Die Romeinen heeten nu niet Maecenas, maar Rockefeller of Van der Bilt. Het is vaak opgemerkt, dat de uitvoerende kunstenaren die in de muziekwereld slagen, voor een groot deel Europeanen zijn of uit Europeesche ouders geboren. Hoe zou de naamlijst klinken van de executanten te New York, over wie Mengelberg zijn schepter zwaait? En hoè muzikaal zou het publiek zijn, dat Amerikaansch geschoold zijnde alle Amsterdamsche ovaties ver achter zich laat in tijdduur en kracht van juichen? Wij hopen overigens graag op opvoeding en voortgaande verdieping.

Van het primitieve in de Amerikaansche cultuur zou menig staal te geven zijn. Men neme de dagbladen op. Het sensationeele staat op den voorgrond. In dik gedrukte, meer of minder breede opschriften worden de geweldigheden van het gebeuren aangekondigd [1]). Plaatselijk nieuws is gewichtiger dan algemeen. Wetenschappelijk-cultureele berichten komen sporadisch voor. In het midden staat ergens een hoofdartikel verscholen, zoo er een voorkomt. Elk dagblad is met portretten en kieken verlucht. De photografische journalistiek, die zich in ons land de laatste jaren inburgert, is van Amerikaansche herkomst. De krant is niet om te

---

[1]) De „Daily News", een groot New Yorksch blad d.d. 21 Oct. '25, heeft b.v. de volgende onderwerpen in dikke opschriften aan zijn lezers opgedischt:

Schiet op bruid en haar Moeder, Moeder sterft — Meisje van vier jaar stikt in een zuurtje — Razzia van de politie in dertig Broadway Clubs — Dronken automobilist krijgt zestig dagen gevangenisstraf voor het rijden zonder bewijs — Arme farmers-knecht doodgeschoten; drie kornuiten worden als verdacht aangehouden — Drie jongens ontkennen geweldpleging op jong meisje — Dief ontvangt $ 65.000 voor teruggegeven juweelen — Schip, groot 2.916 ton, door kustwacht buit gemaakt. Inhoud 5.000 kisten met sterken drank — Operette ster stelt gehuwden en deftigen man aan de kaak, dien zij met haar automobiel heeft weten te verlokken — Politieagent wordt beschuldigd dame in auto aangevallen te hebben — President Coolidge geeft toe dat een misdadigheids-golf over de Vereenigde Staten gekomen is, en spreekt als zijn oordeel uit, dat niets dan godsdienst die zal kunnen bestrijden.

lezen, maar om door te kijken. Van zelfstandige, leiding gevende beschouwingen in allerlei goed omschreven rubrieken, welke een programma uitwerken, een doel hebben van voorlichting, is geen sprake. De Zondagsbladen zijn de prentenboeken voor groote kinderen, benevens verhaaltjes biedende voor de thee. De kinderlijke jeugd krijgt overigens ook het hare; de kladschriften van Jantje en de verhalen van Jopie Slim kan men in elke Amerikaansche courant vinden. Er is een groot aantal teekenaars plus komiekelingen werkzaam om dagelijks vermaak te scheppen. Geestelijke waarde ligt in het dagblad zelden, een enkele courant uitgezonderd natuurlijk. Zeer standvastig wordt de overtuiging herhaald, dat vele Amerikaansche kranten omkoopbaar zijn, dat de „clean papers" een uitzondering zelfs zijn. Deze „koningin der aarde" regeert wonderlijk wild en allerminst aristocratisch.

Verwant hieraan is wat ook in het gesproken woord veelal tot het publiek komt. Er wordt véél gesproken; de Amerikaan is onvermoeid in luisteren, als het maar afwisselend en oogenblikkelijk boeiend is. Het spreken wordt als een kunst beoefend, of liever als een kunstvaardigheid. Er wordt veel werk gemaakt van short „addresses"; men wil in samenkomsten gaarne iemand zien en hooren. Hoe opwindender of vroolijker hij is, te liever. Van jongs af aan ziet men oefenen; jonge kinderen houden hun voordrachtjes, wat later beginnen zij met toespraakjes. Een groot aantal anecdoten doen de ronde, en humoristische voorstellingen, meer smakelijk dan geestig, zijn zeer in trek. Men is dol op „pleasantries" in den geest van scheurkalender-grappen; men vindt ze ook in de pers; zelfs ernstige godsdienstige bladen hebben soms hun pagina daarvoor; gaan wij dit navolgen, dan zullen wij na stichtelijke ontboezemingen opslaan „Eventjes Lachen". Oratorische toespraken zijn zeer gewild bij feestelijke gelegenheden; zij het ook niet in ouder-

wetsch-Hollandschen trant deftig, is de rederijker een geziene gast. Bij overdrachten van besturen, bij beëindiging van een schooljaar worden feestredenen gehouden. Van de hors-d'oeuvre tot het dessert mag gesproken worden. Maar het moeten „short" addresses zijn. Het hangt samen met een behoefte aan vertoon, waarin men heel sterk is. Gezamenlijk binnen-komen, plechtstatig zich scharen, wordt fraai gevonden. Het juichen daarbij is uitbundig; men heeft het in Chautauqua ontstane gebaar, om de hand met of zonder zakdoek tot toewuiven omhoog te heffen [1]), hier en daar overgenomen. En dan de yell, vooral in de studentenwereld geliefd: langgerekte kreten soms met eenige melodie daarin. Die yell en het fluiten zijn speciale kenteekenen van Amerikaansche opgewektheid.

Een trek van primitief beschavingsleven is m. i. ook het conventioneele. Er is een groote gehechtheid aan vormen en gewoonten, in Amerika meer onder het gezichtspunt van gemis aan originaliteit dan van eerbied voor traditie te brengen. Opvallend is het weinig persoonlijke in kleeding en huisinrichting; ten deele moge dit te wijten zijn aan het dure van artikelen, die niet in grooten getale worden vervaardigd, ten deele echter aan het onvermogen om iets eigens te maken, of in rangschikking der dingen te doen uitkomen. Weinig origineele menschen zijn aangewezen op imitatie, een angstvallig modes-volgen, en nadoen wat toonaangevenden laten zien. Bij gebrek aan eigen smaak en toch willende meedoen krijgt men onvermijdelijk snobbisme; het iets te veel modieus zijn of kunstzinnig doen schept belachelijkheid. Dan krijgt men heerigheid van wie niet gentleman is, en de dame is geen lady. Dit blijkt in gezelschap. Dan spreekt men eerst in boekentaal

[1]) Toen een hartstochtelijk toegejuicht, maar doof redenaar het applaus niet opmerkte, deed iemand de aardige vondst om hem de ingenomenheid van het publiek duidelijk te laten zièn. In Europa heb ik het gebaar ook reeds waargenomen.

en gaat, als men op streek raakt, over in „slang", kwistig gebruiken van straattaal. Wie niet zichzelf is, wordt geleid. Amerika is het land van suggestieve bewerking door demagogen, revivalisten en reclame-exploitatie. Het een en ander is teekenend. Het resultaat moet zijn stijlloosheid in levenshouding. Aldus een als primitief te kenschetsen volksbestaan.

Voor het vraagstuk van het Amerikanisme: wat dit in wezen is en hoe zijn invloed, is het van het grootste belang, of voorgaande kenschetsingen juist zijn. Een ieder, die te oordeelen heeft over een volksaard, een maatschappelijke gesteldheid, zal het hachelijke er van gevoelen. Zeker, wanneer het zulk een veelzijdig geheel betreft als het Amerikaansche. Men gaat zich afvragen, of een ander een ander wel kàn beoordeelen, of men zich niet zou moeten neerleggen bij hetgeen de Amerikaan van zichzelf kan zeggen. Afgezien van de moeilijkheid, dat deze niet bestaat omdat „de" Amerikaan een abstractie is zoo goed als „de" mensch, van de mededeelingen der personen zelf zal altijd moeten gezegd worden dat hun introspectie diep kan gaan, maar missen zal de objectieve beoordeeling en oogenblikkelijk snelle waarneming van wie van buitenaf ziet. De ander zal niet het diepste kennen, maar wellicht toch het beste, met het oog op een bepaald doel dat hij zich stelt, te weten komen wat degeen, die hij beschouwt, voor hèm kan zijn. De Europeaan moet ten slotte bepalen, welken indruk hij krijgt van het Amerikaansche leven, om zich rekenschap te geven of hij den geest daarvan aanvaarden wil of weren moet. Dat men fair moet trachten te zijn jegens de personen is vanzelfsprekend, en dat men een royaal gevoel moet hebben voor wat besloten ligt in de zegswijze: 's lands wijs 's lands eer, eveneens. Wie alleen het eigene weet voorop te stellen en daaraan dan het andere toetsende dit haastig afwijst, kan nooit eenigszins opbouwend werk verrichten.

Nu zijn er enkele dingen in het oog te vatten, welke men zich voortdurend in herinnering moet brengen ook als men tot een zeker globaal resultaat van beschouwingen is gekomen. B.v. dat een beeld licht geteekend wordt naar de uitersten, die men in een volk, een samenleving aantreft. De upper ten eenerzijds, degenen die onder aan de ladder staan anderzijds, worden het eerst opgemerkt; toch vormen degenen die tusschen deze uitersten zich bewegen de meerderheid en ook de kern. Een volk in zijn middelste lagen is feitelijk het volk. Hoe vaak is niet door Franschen betoogd, dat de vreemdeling hen onrechtmatig beoordeelt naar wat het Parijsche leven laat zien, en dat nog wel naar wat de romanciers er van maken, terwijl de degelijke kern van het Fransche volk, huiselijk en rustig, geheel wordt miskend. Dit gevaar dreigt zeker ook ten aanzien der Amerikanen: het bizarre en opvallende en sensationeele in hun bestaan wordt aan de overzijde van den Oceaan besproken en in vergrooting allicht geprojecteerd op het doek der verbeelding; toch is er de vrij gewone en rustige burger, die vreemd zou opzien als men hem het portret toonde, dat men van hem had vervaardigd.

Een ander ding is, dat men bedenken moet hoe de verscheidenheid voortdurend toegenomen is en het daardoor te moeilijker is één type vast te leggen. De grootstedeling en de plattelander zijn overal elkanders tegengestelde, zeker waar de steden zulk een hypermodern aanzien hebben als in Amerika. Hoe zou de Amerikaan in zijn wezen bepaald zijn? Hoe sterken nadruk wij ook gelegd hebben op de oeconomische factoren, wij kunnen daartoe niet alles herleiden. Hebben wij niet reeds genoemd geografische en klimatorische? Ook werkt door de historie; het is meermalen gebleken dat geen psychologisch begrijpen mogelijk was zonder aan geschiedkundige wording aandacht te wijden. Evenmin kon de rasaanleg buiten beschouwing blijven. Hoofdtrek zal blijven het Angel-

saksische karakter — de Amerikaan is een neo-Angelsaks, minder zuiver type, daarbij in sommige opzichten sterker geworden, vooruitgegaan misschien. Merkwaardig is, dat hij gelijk heel het Angelsaksische ras, een afschuw heeft van vermenging met te ver afstaanden; de Spanjaard zal met den neger zich verbinden, de Angelsakser heeft het nooit gedaan, zoo min als hij ooit met Indiaan of Mongool zich heeft vermaagschapt. Germaansch bloed, ruim genomen, moest Germaansch blijven; slechts in geringe mate is huwelijksverbintenis met het Latijnsche ras tot stand gekomen.

Zou het waar zijn, wat in theosofische kringen gedacht wordt, dat het toekomst-ras, waarvan goede verwachtingen gekoesterd worden, dat minder intellectualistisch-koel, meer geestelijk-gevoelig zal zijn dan het bestaande, het ras waarin broederschap en goddelijkheid zich zullen openbaren, in deze menging van volkeren op Germaanschen grondslag en tegelijkertijd op Amerikaanschen bodem bezig is te ontstaan? Het zou zijn een nieuw onderras, dat de draagster moet worden eener nieuwe cultuur. Wie zou niet hopen, dat het zoo ware? Hoeveel reden is er echter om voorshands nog zeer aarzelend en zelfs twijfelend te staan tegenover deze toekomstverwachting. Een vraag, die bovenal van deze zijde moet gesteld worden is, of de Amerikaan religieus — wèzenlijk religieus — genoeg is, om de drager te worden der toekomstige cultuur. Hoe staat het met zijn geestelijk bezit, gegrondvest in geestelijk wezen? Geen statistieken van Kerken of bloei van theosofische loges kunnen hierop het antwoord geven.

Het Amerikaansche volk maakt den indruk van nog zeer jong te zijn. Als volk jong, dateerende feitelijk van het einde der 18de eeuw, een volk ook van jonge menschen, jong in hun mensch-zijn, met de spontaneiteit en de levensdrift van de jeugd, met de beperktheden en gebreken ook, hieraan eigen. Veel zal er voor de toekomst van afhangen, of het leeren wil van andere

volkeren en zich richten naar wie in sommige opzichten verder zijn, of dat het in het bewustzijn van meerderheid dit overbodig acht en zichzelf wil opleggen. Het valt de jeugd moeilijk om géén afwerend gebaar te maken jegens ouderen, hetgeen toch noodlottig voor haar is. Er komt een wonderlijke zelfgenoegzaamheid aan den dag. Het type van den Amerikaan, die zelfverwaten rondloopt en smaalt op de old country, Europa, is gehekeld als de 100% Amerikaan, en zijn 100% Amerikanisme is een geest van hoogmoed gepaard gaande met bekrompenheid. Dan krijgt men uitlatingen te hooren als van een oud-diplomaat: „The United States to day is the great moral giant of history" [1]). Niet minder dan dit. Ware het waar! Er zijn wel, die het volk oproepen het te worden en dat doen in sterk moreel besef, gedrongen door religieuse overtuigingen ook. Iets daarvan klinkt ons tegen uit het proza van Emerson en de poëzie van Whitman. De laatste vooral verwacht toekomst en ziet het Amerikaansche leven kosmisch-religieus.

Het is interessant om op te merken, hoe de Nederlander Bok in zijn autobiografie „The Americanisation of Edward Bok" over het Amerikanisme oordeelt. Deze Edward, zijn doopnaam zal wel Eduard geweest zijn, is in 1863 in Den Helder geboren en op zesjarigen leeftijd met zijn ouders in Amerika gekomen. Deze man, die met origineelen durf snel is opgeklommen, is ook in ons land zeer bekend geworden als redacteur van „The Ladies' Home Journal", dat onder zijn leiding een oplaag bereikte van twee millioen, een orgaan waarin hij, door allerlei kwesties van belang in het publiek te bespreken of te doen bespreken, mede leiding kon geven aan de cultureele en moreele ontwikkeling van het Amerikaansche Gemeenebest. Na vijftig jaar in de Vereenigde Staten te zijn geweest, heeft hij zijn

[1]) Colyer 142.

leven beschreven in een werk met den juist genoemden titel, nader bepaald als „The Autobiography of a Dutch boy fifty years after". Het is behalve in Amerika in ons land uitgegeven bij Martinus Nijhoff, Den Haag. In de twee laatste hoofdstukken geeft hij zich rekenschap van wat hij ontvangen en niet ontvangen heeft: „Where America fell short with me" en „What I owe to America". Met dankbaarheid constateert hij, dat dit land hem een bijzondere kans geboden heeft; hij acht het gelukkig, dat het een land is, waar geen tradities remmen en waar een vaardige geest iets kan; hij prijst in den Amerikaan een sterk idealisme, dat bestaat ondanks zijn schijnbare gehechtheid alleen aan den dollar, Bok oordeelt zelfs, dat de Hollander meer materialistisch hecht aan den gulden; ook is er veel moreele zin. Maar hiertegenover komt te staan, dat de schrijver allerlei gebreken in den Amerikaan heeft waargenomen. Een van de eerste dingen, die hij reeds in zijn kinderjaren opmerkt, is het verdoen van goed en geld en tijd. Weinig zorgzaamheid en spaarzaamheid. Ook is hij teleurgesteld geweest in de doorzettendheid van den Amerikaan in zijn werk. Menigeen arbeidt zonder ambitie, liefst zoo weinig mogelijk. Nog wat dieper ligt het gemis aan doorzettende degelijkheid. Als redacteur van zijn blad bemerkte hij, hoe weinigen willens waren zich eens waarlijk ernstig te verdiepen in een probleem, ergens in door te werken. Wat hem ook opgevallen is, is het weinige respect voor wet en regeerders aan den dag gelegd; de dagbladen werken er sterk toe mee om de reputatie van personen en instellingen te ondermijnen. De Amerikaan, die anderen Amerikaniseeren wil, schiet zelf vaak tekort in de levenshouding welke een Amerikaan zou moeten kenmerken. Dit oordeel van Bok is een onverdacht getuigenis van waarde, omdat hij zoo goed de twee zijden der werkelijkheid ziet, en ten volle geleefd heeft in de Amerikaansche sfeer.

Voorshands is Amerikanisme ons eer een bedreiging dan een aanlokkelijkheid. Nadert het tot Europa, tot ons land, dat eenigermate te omschrijven en toch ook weer niet te grijpen wezen: een geestelijke geaardheid, die samenhangt met een zeer duidelijke daadwerkelijkheid? De laatste is die van een voortschrijdende groot-kapitalistische maatschappij-orde. Hoe ook getemperd menige uiting en tegengegaan de geestelijk-vernielende kracht er van, zij zet zich krachtig door. In West-Europa, plaatselijk gesproken gelegen tusschen het Amerikanisme in het Westen en het Bolsjewisme in het Oosten, moet men het besef krijgen, dat de Westelijke macht zich het sterkst toont. Zou met een daarin wortelend oeconomisch bestaan, en in een reeds jarenlang woelenden strijd van belangengroepen, de geest der menschen vermaterialiseeren, alle christelijke en andere geestelijke stroomingen ten spijt? Zijn er in ons land verschijnselen, die merkwaardige overeenkomst vertoonen met Amerikaansche, en ten deele aan te wijzen als door deze in het leven geroepen? Een historicus van naam als prof. Huizinga maakt er op opmerkzaam, al werkt hij dit niet nader uit, dat de Europeesche zeden, vooral in de laatste twintig jaren, veel sterker geamerikaniseerd zijn, dan ons gewoonlijk bewust is.

Richt men hierop zijn aandacht, dan valt het niet moeilijk opvallende dingen te signaleeren. De laatste jaren is het leven luchtiger geworden. Er wordt veel uitgegaan, veel geld stuk geslagen, in alle lagen der maatschappij. Er is veel frivool leven. Nu zal men wellicht zeggen: Dat is een algemeen na-oorlog-verschijnsel, en er bestaat de mogelijkheid om op een periodiciteit te wijzen waarvan de geschiedenis heeft te gewagen, maar hiermee ontgaat men niet het merkwaardige, dat de vorm waarin deze verschijnselen zich openbaren Amerikaansch is. Een der dingen is de dans, de danswoede, de tea- en de diner- en de souper-dans. Voors-

hands begint de dans-koorts nog pas tegen five o'clock tea-tijd op te komen. Zijn de dansen niet Amerikaansche, de shimmy, de turkey trott, laatstelijk de vibreerende Charleston? De jazz-bands zijn zeker van verre gewesten overgekomen, al spelen ze hier wellicht met Hollandsch temperament. Het is merkwaardig, dat in Engeland ook in allerlei zin over Amerikanisme gesproken wordt: in zakenmethodes, in het opnemen van tal van „slang"-woorden in de taal, de gewoonte der dames om wat zelfstandiger en luidruchtiger op te treden in gezelschap, in allerlei trekjes van geestelijke verruiming. En waar in onze taal het Engelsch sterk doordringt, bestaat de groote kans, dat wij onwetend Amerikaansch dialect gaan gebruiken. Van Amerika is overgenomen de bioscoop, en dit zou een toevalligheid te achten zijn, ware zij niet te zien als de belichaming van een bepaalde levensvisie. Het woord „bekijk van het leven", dit is de letterlijke vertaling van bioscoop, is een bepaalde levenskijk ook; het is een romantische beoordeeling van het reëele bestaan. Men zoekt het kleurige en fleurige, en men jaagt in de verbeeldingen het boeiende en prikkelende na.

Gelijk in Amerika zien wij ten onzent de toespitsing van het groot-kapitaal. De groote zaken verbinden zich, zeevaartmaatschappijen stellen in overleg tarieven vast, kranten worden in één hand vereenigd. Het laatste beteekent een geweldige eenzijdige beïnvloeding der publieke opinie. Het zou vroeger in Nederland ondenkbaar zijn geacht, dat men iets zou kunnen krijgen als de Hearst-bladen in Amerika. Maar is het nòg dwaas om van Nijgh- of van Holdert-bladen te spreken; heeft niet de directie der N. R. C. de Nieuwe Courant aangekocht en beheerscht zij niet een deel der kleinere provinciale pers, en heeft de Telegraaf het Nieuws van den Dag niet verslonden? Hollandsche bladen gaan er meer en meer Amerikaansch uitzien; zal het blijven, dat de plaatjes slechts op de achterzijde

afgebeeld worden? Daalt naar een geestelijke waardebepaling ook de inhoud, hetgeen het gevolg zou zijn van een veranderde waardeering van het publiek? Verlangt dit meer dan vroeger het sensationeele; wordt zijn smaak grover, en komt deze tot uiting niet alleen in wat men in dagbladen maar ook daar buiten wil lezen? Waar gaat de belangstelling naar uit? Verlangt men bovenal het populaire, dat even boeit? Durft men wat lange en zware boeken niet meer aan? Moeten tijdschriften en weekbladen toegeven aan den voortdurend geuiten wensch naar kòrte artikelen in journalistieken stijl? Is het niet treffend, dat de schouwburgen het afleggen tegen de bioscopen, en dat alleen de revues en cabarets op volle zalen kunnen rekenen? Daalt het peil van wetenschappelijkheid aan de universiteiten? Zijn er ook andere „teekenen der tijden"?

Om nog op iets anders te wijzen, in dit verband. Wanneer men de kranten leest, zal men telkens de namen lezen van de grootvorsten onzer industrie en van onzen handel. Geen groote dingen van algemeen nut kunnen meer worden ondernomen zonder de aanbevelingslijsten, de eere-comité's, waarop hun namen in overgrooten getale prijken. De groote ondernemingen schenken en garandeeren. De Olympiade roept het ons voor den geest. Komt van die zijde niet de neiging om te schenken; zal het publiek het niet weldra gaan verwachten en eischen? Sir Henry Deterding heeft den Nederlandschen Staat een kunstwerk geschonken. Ik weet van een middelbaar technische school, opgericht voornamelijk op initiatief en door het vermogen van een rijk ingezetene. Daar moge goeds in liggen, Amerika zal ons tegelijkertijd waarschuwen. Als men hoort, dat in Amerika professoren worden afgezet omdat de stichter van den leerstoel hun leeringen niet duldt, of in Nederland verneemt men, dat ondernemingen professoren willen aanstellen omdat

men ze van een bepaalde mentaliteit wenscht, eerst moge het Indië gelden, straks kan het om Nederland direct gaan, welk verschil is er? Moet men niet ten uiterste op zijn hoede zijn, thans in ons land, voor den gevaarlijken geest in het Amerikanisme verscholen? Vergroving van zakenleven, gelukkig is de Rotary-beweging een der symptomen van tegenweer en herstel, wij willen het graag noteeren; uitbreiding van een reclame-bestaan zonder zedelijke verantwoordelijkheid, hoort men er in de zakenwereld door de ernstigen niet over klagen? Zoo het Amerikanisme al niet geheel te keeren is, men moet er in 's lands belang zich scherp schrap tegen zetten, en dit doen met alle waardeering voor hetgeen in Amerika goed is en de Europeaan den Amerikaan mag afzien. Men beleeft thans een belangrijk stuk cultuurgeschiedenis van zedelijk-socialen-geestelijken aard, men kan deze niet peilen zonder ook oog te hebben voor de verschillende zijden van het „verschijnsel" Amerikanisme. Het is een cultuurverschijnsel in de eerste helft der 20ste eeuw, waarmee alle volkeren, ook het onze, te maken hebben. Meer dan men zich pleegt bewust te zijn.

INHOUDSOPGAVE

Bladz.

I. De Historische Ontwikkeling van het Amerikaansche Gemeenebest 1

De oorspronkelijke Hollandsche immigratie — Het Patroonssysteem — Engelsche aanspraken — De W.I.-Compagnie — Stichting van Nieuw-Amsterdam — Nederzettingen van Patroons — v. Twiller — Ds Bogardus — Kieft — Stuyvesant — Verschillende Gelooven — Overmeestering door de Engelschen — Hollandsche nawerking — De Pilgrim Fathers — Het Covenant — De Vestiging te Plymouth — Oorspronkelijk communistische kolonie — Positie van Kerk en predikant — Puriteinsche Nederzetting — Vrije Kerkorganisatie — Strenge levenstucht — Blijvende invloed der Kerk — Calvinisme en verlichting — Exploratie en exploitatie van het nieuwe land — Snelle ontwikkeling en uitbreiding — Emancipatie van het Moederland — Collectief en Persoonlijk Individualisme — Losmaking van Engeland — De „Declaration of Independence" — De Oorlog — Washington — De 19de eeuw geeft zelfstandige geschiedenis — De Burgeroorlog — Slavenkwestie — Vijftig jaren van voorbereiding — Lincoln — De afscheiding — De reconstructie — De drie groote historische momenten.

II. Sociaal-Politiek Leven 35

Strekking van het historisch overzicht — Verhouding van sociaal en politiek leven — Het Amerikaansche leven van den beginne oeconomisch ingesteld — Geografisch klimatorische gesteldheden — Statistieken omtrent oeconomische ontwikkeling — Psychologische invloed van groote afmetingen — Karaktervorming in noesten arbeid — Het begrip Business — Efficiency — Deze principes op het

Bladz.

gebied van politiek — Een lichtende idee: Democratie — Verhouding van Democratie en Plutocratie — Het moreele element in den politieken strijd — De twee groote politieke partijen — De Tendenzen in de Partijen — Van oudsher democratische politiek — Zin voor gecentraliseerde regeering bij de vorming der Unie — De tegenstellingen door de Slavenkwestie versterkt — De drang later tot het standpunt der Republikeinen — De verschillen niet tot een bepaalde kwestie te herleiden — Waarom beide partijen niet ineenvloeien — De Progressieven — De tegenstelling: radicaal-conservatief — Hoe leeft men in de Politiek? — Presidentsverkiezingen — De Partijorganisatie — De Boss — Geheime Genootschappen — Tammany-Hall — Het spoilssystem — Actie voor Civil Service — Recall, Initiative, Referendum.

III. Sociaal-Oeconomische Leven 63

Expansie van het commercieel-industrieele leven in de 19de eeuw — Bevolking in groote steden — Overzicht der beroepen — Taylor-systeem of scientific management — Psychotechnisch onderzoek — Principe van uniformiteit — Principe van samenhangende bedrijven — Ford Motor Company — Het Trustwezen — Bedragen in trusts belegd — Goed en kwaad in het trustwezen — Maatregelen tegen de trusts — De verhouding van het grootindustrialisme tot de arbeiders — Loonen in verhouding tot levensbehoeften — De arbeidsduur — Klachten over onzekerheid van bestaan — De verdeeling van het Kapitaal — De tegenstellingen in de arbeiderswereld — Het probleem van het Socialisme in Amerika — De Vakbeweging — De „American Federation of Labour" — De blijvende beteekenis der Vakvereenigingen in de toekomst.

IV. Karaktertrekken van het Amerikaansche leven en van den Amerikaan 85

Het type Amerikaan — De arbeid — Aard van het Materialisme — Vlot leven en handelen — Oordeel over spel — De Rotary-clubs — Het immigratieprobleem — Philanthropische arbeid — Settle-

Bladz.
ments — Het drankvraagstuk — De rechtszin — De bestraffingen — Heldenvereering — De Donaties — Fortuinen — Optimisme als karaktertrek — Het uiterlijk van den Amerikaan — Groote kinderen — Onkunde — Onbeschaafdheid — De onderlinge verhoudingen — Positie van de Amerikaansche vrouw — Het jonge meisje — Vele vrouwen ongetrouwd — Huwelijksleven — Echtscheidingen — Geboorten.

V. Geestelijke stroomingen 113

Drie trekken — Krachtliteratuur — Utilisme, Pragmatisme — Occultisme — Buitenkerkelijke stroomingen — Christian Science — Beloften — Kerkelijk godsdienstig leven — De Kerk als centrale geestelijke levensgemeenschap — Business-karakter in kerkelijke actie — Het religieuse peil — Maatschappelijke standing — Revivalism — Prediking en Liturgie — Sociale actie — De Katholieke Kerk — De Y.M.C.A. — Het onderwijs — School en Maatschappij — Organisatie van het hooger onderwijs — Peil van het hooger onderwijs — Voorbereidend onderwijs — De kwaliteit — De Gary-school — De Dalton-methode.

VI. Amerikanisme 143

Slotsom — Land van grootkapitalisme — Amerika een wereldmacht geworden — Houding jegens Europa — Imperialisme — Temperende machten — Lijnen van Idealisme en Humanisme — De Ethiek van Rotary — De toekomst Amerikaansch? — Het begrip Amerikanisatie — Amerikaansch Patriottisme — Principes van Amerikaansche Maatschappijbeschouwing — Het begrip Amerikanisme — De fascineerende trekken van het Amerikaansche leven — Neerdrukkende krachten — Trekken van primitief leven — Dagbladen — Oratorie — Het Conventioneele — Moeilijkheden van oordeelvelling — In acht te nemen overwegingen — Toekomstras — Jong volk — Amerikanisme ten onzent — Teekenen.